

All makt hos journalisten?

En casestudie av hva som påvirker journalisten
i valg av nyheter

Astrid Lund Engen

*Masteroppgave i statsvitenskap
Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Universitetet i Tromsø
Våren 2006*

Forord

Det er flere som fortjener en takk i forbindelse med denne masteroppgaven. Først og fremst førsteamanuensis Turid Moldenæs for grundig og effektiv veiledning, optimisme og tro på oppgaven. Journalisten jeg fulgte og redaksjonen i Bladet Tromsø fortjener stor takk for åpenhet, entusiasme og velvilje. I innledningsfasen av oppgaven kom dr.philol ved journalistutdanningen i Bodø, Lisbeth Morlandstø, med nyttige innspill i forhold til metoden. Journalistprofessor Sigurd Allern fortjener en takk fordi han tok seg tid til å komme med innspill til teoridelen en dag det var snøstorm på Blindern. Mye av teorien som ligger til grunn for oppgaven, ble presentert av Dr. Ulrich Eith ved Universitetet i Freiburg (Tyskland) i løpet av et spennende kurs høsten 2004.

Siri Skaalvik fortjener takk for at hun leste korrektur, og snuppene for uforglemmelige øyeblikk i løpet av studietiden. Dessuten vil jeg takke myrsnipemor og far for at de alltid har troa på mer eller mindre svevende prosjekter jeg setter i gang med.

Tromsø, mai 2006

Astrid Lund Engen

KAPITTEL 1: INNLEDNING	3
FAKTA OM BLADET TROMSØ	6
BEGREPSAVKLARING OG OPPGAVENS OPPLEGG	7
KAPITTEL 2: HVA PÅVIRKER JOURNALISTEN?	8
2.1 AKTØRNIVÅ: EGNE OPPLEVELSER, HOLDNINGER OG FORVENTNINGER	8
<i>Subjektiv nyhetsformidling: Gatekeeperteorien</i>	8
2.2 STUKTURNIVÅ: FORMELLE FORVENTNINGER, NYHETSKRITERIER OG NYHETSFORMAT	12
<i>Nyhetskriterier</i>	12
<i>Hvordan oppstår nyhetskriteriene?</i>	14
HVORDAN BRUKE TEORIENE.....	17
KAPITTEL 3: METODE	18
VALG AV CASE	18
PRAKTISK GJENNOMFØRING	20
HVILKE SITUASJONER ANALYSERER JEG	22
RELIABILITET, VALIDITET OG GENERALISERBARHET	23
KAPITTEL 4: ANALYSE	26
BESKRIVELSE AV REDAKSJONEN	26
CASE 1. EN PERFEKT ”TROMSØ”-SAK: MIRAKELGUTTEN FORTELLER SIN HISTORIE	28
<i>Nyhetskriterier i avisen ”Tromsø”</i>	30
<i>Hvordan oppstår kriteriene?</i>	33
CASE 2. «LO-LEDER VIL FJERNE HERMAN»: KJENDIS, POLITISKE PREFERANSER ELLER SAMFUNNSKRITIKK?	40
<i>Hvorfor ble saken hovedoppslag?</i>	41
<i>Profesjonalisering (effekt av utdanning)</i>	44
<i>Journalistens bakgrunn og oppvekst</i>	47
<i>Politiske preferanser</i>	48
<i>Forhold til kildene</i>	51
CASE 3. EIENDOMSSKATTEN: HVORDAN JOBBER JOURNALISTEN?.....	52
<i>Kontakt med tipser (fase 1)</i>	53
<i>Jobbe videre med saken? (fase 2)</i>	54
<i>Morgenmøtet: Kontakt med andre journalister (fase 3)</i>	55
<i>Finne kilder (fase 4)</i>	57
CASE 4. KILDESTYRTE VAKTER. STRUKTURELLE FORHOLD I REDAKSJONEN	59
<i>Helgevakt</i>	59
<i>Internettvakt</i>	63
NYHETSMIKSEN.....	64
HVA SYNES Å HA MEST INNVIRKNING PÅ JOURNALISTEN?	69
KAPITTEL 5: KONKLUSJON	72
LITTERATUR	74
VEDLEGG:	78

«We see how highly subjective how based on “the gatekeeper’s” own set of experiences, attitudes and expectations the communication of “news” really is»

David Manning White (1950:390)

Kapittel 1: Innledning

Makt- og demokratiutredningen 1998-2003 påpeker at det norske samfunnet har blitt langt mer mediefiksert i løpet av de siste tiårene. Mediene er blitt offentlighetens sentrale forum.

«Medienes makt ligger i å sette dagsorden, legge premisser til rette, definere situasjonen, autorisere hva som er betydningsfullt og hvem det er verdt å lytte til. De har makt gjennom valørene i det språket de bruker, gjennom kroning av helter og gjennom avsløring og detronisering. (...) Samfunnsdebatten er i sterkere grad sentralisert og regissert på journalistiske premisser» (Østerud m.fl 2003:29).

Å hevde seg i mediene er ikke bare viktig for politikerne. Organisasjoner, kultur- og næringsliv må også gå gjennom mediene for å bli hørt. Mediene er en arena for meningsdannelse, og avisene er en viktig del av denne arenaen, som hevdes å være den fjerde statsmakt. Sverre Høyen (2001) mener begrepet ”fjerde statsmakt” kan ha flere fortolkninger. Det kan blant annet omfatte pressen som siste instans for å overbevise velgerne når de treffer sine valg eller pressen som rom for den offentlige debatt. Høyen mener rollen som fjerde statsmakt ikke nødvendigvis er en egenskap ved pressen, men at pressen er et bidrag til en større prosess av vedtak der også andre politiske instanser deltar. Tore Slaatta (1999:5) viser til Regjeringen Brattelis vedtak om maktutredningen i 1972. I vedtaket het det at fem former for maktutøvelse skulle studeres i nærmere empiriske analyser. Her ble massemedienes makt nevnt som den fjerde i rekken, etter ”økonomiske maktgrupperinger”, ”organisasjoner i arbeids- og næringsliv” og ”det administrative apparatets makt”, men før ”de internasjonale selskapers makt” (Slaatta 1999:5). Her var utgangspunktet altså ikke mediene som en del av samfunnets grunnpilarer (jmf. Montesquieus maktfordelingsprinsipp), slik begrepet ”fjerde statsmakt” kanskje har blitt oppfattet i ettertid. Mediene ble en av fem

former for maktutøvelse, ikke en fjerde statsmakt som skal kontrollere de tre andre. Uansett hvordan man tolker begrepet ”fjerde statsmakt”, ligger det en implisitt forståelse av mediene som en betydelig maktfaktor i samfunnet. Likevel kan det diskuteres hvorvidt mediene er en selvstendig makt. Demokrati- og maktutredningen påpeker at «massemediene er blitt mer avhengige av markedsprinsipper og kommersielle eiere» (Østerud m.fl 2003: 135). Eierskapet i norske aviser er konsentrert rundt tre hovedaktører.¹ Det kan diskuteres om den fjerde statsmakt er styrt av ønsket om å selge aviser, ikke ønsket om maktkritikk. Nyhetsformatet, altså måten nyhetene presenteres, synes stadig viktigere i formidlingen. Middelmådige saker løftes ved hjelp av presentasjon. Kriteriene for hva som er gode nyheter endrer seg. Samtidig har stadig flere journalister utdanning innen journalistikk. Fra utdanningen tar de med seg at de ikke skal la seg styre av markedet. De skal avsløre og sette søkelys på, ikke la seg lede. Gode nyheter skal peke på viktige forhold ved samfunnet. Oppfatningen av hva som er en god nyhet blir tilsynelatende en del av journalistenes felles ryggmargsrefleks.

Selv om papiravisenes opplag går nedover og stadig flere velger nettutgavene, er nordmenn fortsatt i verdenstoppen når det gjelder avislesning. 74 prosent av befolkningen i alderen 9-79 år leser aviser hver dag, og vi bruker i gjennomsnitt 39 minutter på aktiviteten (Vaage 2005:16). Midt oppe i dette står journalisten som formidler av nyhetene. Han har sitt eget navn og gjerne bilde under sakene. Det er tilsynelatende journalisten som har bestemt at dette er en nyhet, noe vi som lesere bør få med oss og mene noe om. Han setter dagsorden.

I denne oppgaven ønsker jeg å studere mediemakt med bakgrunn i hvordan journalisten påvirker valg av nyheter. Jeg har valgt å studere en journalist i en lokalavis fordi avisene er med på å sette dagsorden i lokalsamfunnene. De er et viktig forum for meningsdannelse.

Problemstillingen for oppgaven er: «*Hva påvirker journalisten i valg av nyheter? Er det nyhetskriterier, nyhetsformat eller journalistens subjektive preferanser?*» Jeg vil studere i hvor stor grad journalisten er subjektiv formidler av nyheter, og i hvor stor grad han påvirkes av nyhetskriteriene i redaksjonen og nyhetsformatet i avisen. For å måle hvorvidt nyhetsproduksjonen er bestemt av journalistens subjektive oppfatninger har jeg tatt utgangspunkt i David Manning Whites gatekeeperstudie fra 1950. Ut fra denne studien har jeg avledet variabler for subjektive preferanser. Videre har jeg tatt for meg ulike kriterier for hva som er en god nyhet. Ut fra en forutsetning om at kriteriene har blitt en del av byråkratisk

¹ Schibsted-konsernet, A-pressen og Orkla

rutine, forsøker jeg å forstå hvordan de oppstår: Om de er et resultat av journalistenes utdanning, konkurranse innad i redaksjonen, konkurranse med "Nordlys", omgangstone og alderssammensetning, redaksjonens ressurser eller kommersielle vurderinger. I sistnevnte tilfelle vil nyhetsformat, altså hvordan nyhetene presenteres, være vesentlig. For å belyse problemstillingen har jeg gjennomført en casestudie i Bladet Tromsø. Jeg fulgte en journalist og redaksjonen gjennom en ukes jobbing. I analysedelen av oppgaven vil jeg beskrive observasjonene jeg gjorde i form av ulike case, og analysere disse.

På bakgrunn av denne ønsker jeg å få et bilde av hva som påvirker journalisten i valg av nyheter. Om nyhetsproduksjonen er bestemt av journalistens subjektive oppfatninger, nyhetskriterier eller nyhetsformat.

Ifølge Michael Schudson (2005:173-174) går de sosiologiske og aktørorienterte studiene av journalisten tilbake til Max Weber eller enda lenger. Weber (1921, 1946) studerte journalisten som politisk person. I samme tidsrom skrev Robert Park (1922, 1923) om nyheten som en slags kunnskap og Helen MacGill Huges (1940) om "human interest"-historier. På 1950-tallet ble de såkalte "gatekeeper-studiene" brukt for å undersøke det journalistiske feltet. Dette er studier som forutsetter at kommunikasjonen følger en linje fra sender til mottaker, og at den må gå gjennom en sluse for å komme ut i den andre enden. Studien som har fått mest oppmerksomhet i ettertid ble gjennomført av David Manning White (1950). Han undersøkte nyhetsflommen til en liten amerikansk delstatsavis med utgangspunkt i personen som valgte ut nyhetene. White fikk utvelgeren, eller "gatekeeperen" til å ta vare på alle sakene som kom inn, både dem han forkastet og dem han brukte. Gatekeeperen skulle så gi en begrunnelse for hvorfor han utelot eller beholdt sakene.

Gatekeeperteorien har blitt kritisert blant annet for å være for ensidig (Kepplinger 1989, Donohue, Ticehnor og Olien 1972) og for å utelate informasjon om hvem som får bli gatekeeper og hvorfor (Schudson 2005). Slaatta (1999) påpeker at man ut fra et maktperspektiv kan understreke journalistens begrensede makt og autonomi. Innen norsk medieforskning har mer strukturelle forhold og aspekter som kildenes og markedets rolle stått sterkt for å forklare journalistens begrensede makt (Allern 2001, 1996, Ottosen 2004).

Ut fra en antakelse om at journalistens subjektive preferanser ligger til grunn for nyhetsformidlingen, har jeg valgt å bruke Whites gatekeeperteori som utgangspunkt for undersøkelsen. Undersøkelsesopplegget som ligger til grunn for min studie er ikke ulikt det

White brukte i studiet av gatekeeperen. Jeg har imidlertid forsøkt å ta høyde for noe av kritikken mot teorien ved å supplere den med en strukturorientert innfallsvinkel.

Fakta om Bladet Tromsø

Bladet Tromsø² kom ut med sitt første nummer 24. januar 1898, fire år før dagens hovedkonkurrent "Nordlys". Da avisen ble etablert, var den et viktig organ for partiet Venstre. "Tromsø" utviklet seg til å bli en stor nordnorsk avis i sin tid. I den første tiden gjorde mangel av avisepapir at avisen kom ut to-tre ganger per uke, men fra 1920-årene økte opplaget og "Tromsø" ble seksdagersavis. I mellomkrigsårene utviklet avisen seg til å bli blant de største i Nord-Norge. Den ble lest fra Kirkenes i nord til Trøndelag i sør.³ I 1972 kom det Høyre-kontrollerte selskapet A/S Avisdrift inn som deleiere, og avisen gikk inn i en periode med flere høyrefolk i redaktørstolen (ifølge Allern 1992). Avisen var imidlertid mindre populær enn i sin glanstid, og i 1986 hadde avisen et opplag på 6310 eksemplarer.⁴ Den ble kjøpt opp av VG (Schibsted-gruppen) og kraftig fornyet. Disse fornyelsene innebar en kraftig opprustning i teknikk og produksjon. I 1990 trakk Schibsted-gruppen seg plutselig ut og solgte til Harstad Tidene-gruppen. Etter eierskiftet sto avisen igjen med store økonomiske problemer. Likevel hadde opplaget steget. I 1991 var det på 9637 eksemplarer. Da avisen skiftet redaktør i 1994, endret avisen profil til byavis. De første årene gikk opplaget ned, fordi folk i distriktene ble misfornøyde med bare å lese bystoff.

I dag er Bladet Tromsø Nord-Norges fjerde største avis og har et opplag på 11 068.⁵ Avisen baserer 19 prosent av salget på løssalg, resten er abonnementsbasert. "Tromsø" konkurrerer med "Nordlys" om leserne i Tromsø. Sistnevnte er fortsatt størst i byen, men har en nedgang i antall abonnenter og mistet 869 lesere fra 2004 til 2005.⁶ "Tromsø" er den mest tabloide av de to avisene, og økte med 157 i opplag i samme tidsrom. Inntil nylig hadde avisen "bypatrioten" i logoen. Nå står det "byens beste lokalavis" over logoen på førstesiden. Dette henspiller til avisens dekningsområde. De skal være best på nyheter fra Tromsø. Alt som skjer utenfor kommunens grenser er utenriks så lenge tromsøfolk ikke er involvert. Redaktøren i avisen mener de tjener på å ha en tydelig profil. Mens konkurrenten slites mellom å være både landsdelsavis og lokalavis for Tromsø, har "Tromsø" befestet sin

² Bladet Tromsø blir heretter referert også som "Tromsø"

³ Opplysningene om avisen er gitt av redaktør Jonny Hansen

⁴ Tall fra Allern (1996:95)

⁵ Nordlys, Avisa Nordland og Harstad Tidene er større.

⁶ Som landsdelsavis for Nord-Norge har de et opplag på 28 348. Opplagstall fra 2005, hentet fra Mediebedriftenes Landsforbund.

posisjon. I motsetning til andre byer, der det er avismonopol etter at den minste avisen måtte gi tapt for den store, har Tromsø fortsatt konkurranse på avismarkedet. En sammenslåing av de to avisene blir diskutert med jevne mellomrom, men har fortsatt ikke blitt noe av. En av grunnene kan være at "Tromsø" og "Nordlys" tilsynelatende presenterer to ytterpunkter: "Tromsø" samarbeider med VG, mens "Nordlys" er en A-presseavis. Førstnevnte går for å være mye mer tabloid, men anklager samtidig "Nordlys" for å kopiere deres ideer. Slik jeg tolker folks oppfatninger av de to avisene, kan det virke som "Nordlys" har et noe mer seriøst rykte.

Begrepsavklaring og oppgavens opplegg

I denne oppgaven vil tre begrep være sentrale: Subjektive preferanser, nyhetskriterier og nyhetsformat. Med subjektive preferanser forstås at journalistens vurderinger er gjort på bakgrunn av hans personlige oppfatninger. Disse kan være et resultat av profesjonalisering, oppvekst, kulturell bakgrunn eller lignende, og vil bli nærmere presentert i teoridelens første del. Med nyhetskriterier forstås felles normer for hva som er en nyhet, altså hvorfor journalister velger å skrive om noen hendelser fremfor andre. Nyhetsformatet henspeiler til hvordan nyhetene presenteres. I denne oppgaven vil nyhetsformatet bli forstått ut fra en markedsorientert tankegang, altså hvordan nyhetene produseres for å selge flest mulig aviser. "Vinkling" er også et ord som blir mye brukt. Det begrepet henspeiler til hvilke forhold ved en historie journalisten vektlegger, og hvilke ordvalg og disposisjoner han bruker.

I kapittel 2, teorikapittelet, vil jeg først ta utgangspunkt i journalisten på aktørnivå. Her vil jeg gjøre rede for gatekeeperteorien. Ut fra denne og med en viss supplerings fra Keppingers objektivitetskriterier og Bourdieus feltteori, vil jeg avlede variabler for subjektive preferanser. I andre del av kapittel 2 vil jeg ta utgangspunkt i kritikken mot gatekeeperteorien og se hvilke andre forhold som kan påvirke journalisten i valg av nyheter. Her vil strukturelle forhold som påvirker journalisten være sentrale. Jeg vil sette søkelys på nyhetskriteriene og hvordan de oppstår. For å forklare hvordan nyhetskriteriene oppstår, tar jeg for meg byråkratisk rutine i redaksjonen, redaksjonens ressurser og nyhetsformatet.

I kapittel 3 vil jeg gjøre rede for metode og forskningsdesign og reflektere over dette.

I kapittel 4 vil jeg analysere journalistens rolle med utgangspunkt i forskjellige case. Jeg vil også analysere nyhetsmiksen i avisen og hvorvidt denne virker inn på journalisten.

Til slutt vil jeg forsøke å samle trådene og nærme meg en konklusjon på problemstillingen.

Kapittel 2: Hva påvirker journalisten?

I dette kapittelet vil jeg først ta for meg et aktørorientert syn på journalisten. Whites gatekeeperteori (1950) tar utgangspunkt i nyhetsproduksjon som resultat av aktørens subjektive preferanser. Gatekeeperteorien vil derfor være hovedteorigrunnlaget i oppgaven. For å få et grundigere bilde av hva subjektive preferanser består i, vil teorien bli supplert av Bourdieus (1996) feltteori og Keppingers (1989) objektivitetskriterier.

Kritikken som har blitt rettet mot gatekeeperteorien har i hovedsak dreiet seg om at White ser gatekeeperen som en selvstendig aktør, uavhengig av påvirkning utenfra. For å få en bredere forståelse av journalistens rolle og supplere gatekeeperteorien, har jeg valgt å ta utgangspunkt i et strukturorientert perspektiv. I del to av kapittelet vil jeg derfor gjøre rede for nyhetskriterier og hvordan de synes å oppstå i redaksjonen. Her vil jeg ta utgangspunkt i Galtung og Ruges (1965) nyhetskriterier, Giddens (1984) systemteori og Selznicks (1957) organisasjonsteori. Deretter vil jeg se på ulike kommersielle føringer for journalisten. Her vil nyhetsformatet, altså hvordan nyhetene presenteres, og McManus' (1994) kjennetegn på markedsorientert journalistikk være vesentlige.

2.1 Aktørnivå: Egne opplevelser, holdninger og forventninger

Med objektivitet forstår man egenskaper som profesjonalitet, upartiskhet, likevekt og saklighet. I vitenskapen leter man ofte etter en objektiv, allmenngyldig sannhet. Journalistene ønsker gjerne å opptre så objektivt som mulig, slik at leseren ikke skal få inntrykk av at journalisten er betalt, sensurert eller arbeider på oppdrag fra myndigheter eller bedrifter. «Objektivitet er å kunne nærme seg en sak ut fra sannhetens interesse, ikke gjøre seg opp noen mening på forhånd, og holde denne åpenheten gjennom hele arbeidet med saken». (Østlyngen og Øvrebø 1998:21). I sin gatekeeperstudie fra 1950 konkluderte derimot David Manning White med at nyhetsformidling er basert på journalistens egne opplevelser, holdninger og forventninger. Det som påvirker journalisten i valg av nyheter, er journalisten selv. Dette strider mot grunntanken i journalistikken, nemlig den objektive rapporteringen fra en nøytral journalist.

Subjektiv nyhetsformidling: Gatekeeperteorien

Ved å undersøke personene som velger nyheter, forsøker gatekeeperteorien å gjøre rede for hvorfor noe blir nyheter og noe ikke blir det. David Manning White presenterte studien i 1950. I artikkelen «The Gate Keeper: A Case Study in the Selection of News», presenterte han sin undersøkelse av nyhetsstrømmen til en amerikansk lokalavis. Denne undersøkelsen

bygger på Kurt Lewins studie av gatekeepere. Lewin (1943) så nyhetene som varer på vei gjennom en kanal. Underveis kommer varen til forskjellige sluser. Ved hver sluse avgjøres det om varen får være med videre. Dette blir bestemt av forhåndsbestemte regler eller av personer som vokter slusene. For å forstå hva som fikk slippe gjennom, mente Lewin man måtte studere vokterne, altså gatekeeperne.

«Allerede fra begynnelsen av prosessen spiller gatekeepere en viktig rolle. De tillegger historiene forskjellige opplevelser, holdninger og forventninger» (White 1950:384).⁷

I sin undersøkelse fulgte White en vaktstjef i en amerikansk lokalavis gjennom ei ukes jobbing.⁸ Han ba vaktstjefen ta vare på alle sakene som kom inn, både dem han forkastet og dem han brukte. Deretter skulle vaktstjefen gi en begrunnelse for hvorfor han utelot eller beholdt sakene. Det var flere grunner til at han avviste saker. Den hyppigste grunnen var for lite plass i avisen. Nest hyppigst var venting på mer informasjon om saken, noe han ikke fikk. Ofte syntes han saken var uinteressant, og utelot den av den grunn. At saken var for vag eller for dårlig skrevet, at den var for gammel, lite viktig, propagandapreget, for grov/voldsom eller at den allerede var brukt, var andre grunner til at den kunne bli avvist. Når det gjelder saker som slapp gjennom og kom på trykk, var dette oftest «human interest»-saker, altså saker som beskriver historiene til vanlige mennesker. Nest oftest var politiske saker. White konkluderer med at nyhetsformidlingen er basert på gatekeeperens opplevelser, holdninger og forventninger, og vil være påvirket av forhold som oppvekst og kulturell bakgrunn. White gir ingen videre forklaringer på hva subjektiviteten i gatekeeperens utvelgelser består i. Her kan Bourdieus feltteori brukes som forklaringsmodell.

Bourdieu (1996) er, ifølge Ottosen (2004:20), opptatt av å kartlegge «hvordan den enkelte journalist gjennom sin oppvekst utvikler mentale vaner og disposisjoner som kommer til uttrykk i journalistikken». Slaatta påpeker i denne forbindelse at den enkelte journalistens makt «i så fall kan forklares og beskrives på bakgrunn av hvordan fordelinger av sosial og kulturell kapital, knyttet til utdanning, sosiokulturell bakgrunn, nettverk og kulturelle praksisformer, varierer» (1999:30).⁹

White mener det er flere nivåer av gatekeepere. Selv om han undersøkte vaktstjefen i avisen, mente han at journalisten også fungerer som gatekeeper. En historie fra Chicago Tribune vil være forskjellig fra en i Chicago Sun-Times, selv om historiene er hentet fra samme hendelse.

⁷ Egen oversettelse

⁸ White bruker uttrykket «wire editor». Jeg har oversatt dette med vaktstjef.

⁹ Med nettverk forstår jeg journalistens kilder og/eller tipsere.

Hvis vi supplerer gatekeeperens begrunnelser for å avvise og slippe igjennom saker med Bourdieus antakelser, kan vi utlede noen variabler eller dimensjoner for subjektive preferanser. Disse kan brukes til å forklare hvorfor journalisten velger som han gjør og i hvor stor grad nyhetsproduksjonen er bestemt av journalistens subjektive preferanser.

At gatekeeperen synes saken er uinteressant eller for vag/dårlig skrevet, kan ha sammenheng med flere forhold. Mest sannsynlig er det en nyhetsvurdering ut fra bevisste eller ubevisste nyhetskriterier. En slik vurdering kan ha bakgrunn i en sosialisering gatekeeperen har gjennomgått over flere års arbeid. Oppfattelsen av hva som er en nyhet har blitt en ”ryggmargsrefleks”.¹⁰ Den kan være del av en profesjonalisering, altså noe gatekeeperen har lært gjennom utdanning. Her oppstår en utfordring i studiet av journalisten. Journalistikken kan ikke sies å være en ren profesjon. Ett av Torgersens (1972) kjennetegn for profesjoner er at yrkene bare kan fylles av personer som har en profesjonsutdanning bak seg. Hvis journalistikk var en profesjon, ville da bare personer med journalistutdanning kunne bli journalister. I de siste årene har vi sett en utvikling mot at stadig flere journalister har slik utdanning. Ifølge Bjørnsen m.fl (2005) steg andelen journalister med journalistutdanning i Norsk Journalistlag fra 30 prosent i 1999 til 48 prosent i 2002. Dette kan bidra til å styrke profesjonaliseringen. Sosialisering gjennom utdanning eller sosialisering gjennom praksis i redaksjonen vil være relevante forhold å undersøke.

Oppvekst og bakgrunn påvirker bevisst eller ubevisst hva man oppfatter som interessant. Dette antyder White i artikkelen.

«It begins to appear [...] that in his position as “gate keeper” the newspaper editor sees to it that the community shall hear as a fact only those events which the newsman, as the representative of his culture, believes is true» (White 1950:390).

Journalistens politiske preferanser kan også påvirke hva han oppfatter som interessant. Medieforskningen på 1960-tallet satte fokus på mottakerne og påpekte at vi som leser stiller oss mer positive til artikler som sammenfaller med våre egne politiske preferanser. Det er større sjanse for at vi leser hele artikkelen og synes argumentene er fornuftige hvis vi i utgangspunktet er tilhenger av standpunktene. Når gatekeeperen i Whites studie avviste

¹⁰ Jeg vil utdype disse forholdene nærmere under avsnittet om ”redaksjonell sedvane” i andre del av teorikapittelet, s.13

sakene som propaganda, har dette mest sannsynlig bakgrunn i hans egne politiske preferanser, selv om White ikke gjør rede for hvilken politisk side gatekeeperen tilhører og hvilke saker han avviste som propaganda. Det kan hende journalisten som gatekeeper påvirkes av sitt politiske standpunkt. En undersøkelse i forbindelse med Nordiske mediedager i 2005, viste at 65 prosent av norske journalister stemmer SV eller Ap.¹¹ Det kan dermed være interessant å undersøke hvorvidt partivalg påvirker det journalisten skriver. Politiske preferanser er dermed en relevant variabel.

Hans Mathias Kepplinger (1989:6-7) mener flere forhold påvirker mulighetene for en objektiv rapportering. Disse forholdene kan brukes som variabler for å finne ut i hvilken grad journalisten rapporterer subjektivt eller objektivt. *Fysisk avstand mellom hendelse og journalist* er ett forhold som påvirker. Det er vanskeligere å få et balansert bilde av hva som skjedde hvis du ikke selv har vært på stedet. *Kulturell nærhet mellom hendelse og journalist* kan ha innvirkning på hvordan journalisten oppfatter en sak. I lokalavisen "Tromsø" vil en journalist som er oppvokst i nærmiljøet kanskje ha en bedre forståelse av hva som skjer enn en journalist som kommer utenfra. En kulturell nærhet kan også dreie seg om politisk ståsted, altså om du lett identifiserer deg med et partis politikk. *Journalistens vinkling, formuleringer og disposisjoner* er i stor grad med på å farge nyheten. Hvilke kilder, ord og spørsmål journalisten bruker påvirker i stor grad. *Forholdet til kildene* har også mye å si. Journalisten vil ikke brenne broer til gode kilder og kildene vil gjerne fortelle sin versjon av saken. *Personlige karrieremotiv* hos journalisten kan også ha innvirkning på evnen til å rapportere objektivt. For noen journalister er det viktig å ha hovedoppslaget på førstesiden. Dette kan påvirke måten journalisten skriver på. Hvis saken er veldig satt på spissen blir den mer oppsiktsvekkende og havner lettere på forsiden.

Ut fra gatekeeperteorien, Bourdieus feltteori og Kepplingers objektivitetskriterier, har jeg forsøkt å avlede variabler for subjektiv formidling av nyheter. Disse er sosialisering gjennom utdanning, sosialisering gjennom praksis i redaksjonen, oppvekst/bakgrunn, politiske preferanser, journalistens vinkling, formuleringer og disposisjoner, forhold til kildene og personlige karrieremotiv. I analysen vil jeg legge hovedvekt på de tre førstnevnte.

¹¹ Tall hentet fra medieportalen "Propaganda", 04.04.05

Selv om White mente at alle vurderingene gatekeeperen gav var subjektive, kan noen av dem ha sammenheng med forhold utenfor journalisten selv. Når gatekeeperen avviste saker med begrunnelsen "lite plass i avisen", kan dette ha sammenheng med avisens prioriteringer. Nyhetskriterier og avisens nyhetsformat synes med andre ord å spille en rolle.

2.2 Stukturnivå: Formelle forventninger, nyhetskriterier og nyhetsformat

Hovedkritikkpunktet mot gatekeeperteorien er at White betrakter gatekeeperen isolert, en aktør som opererer uavhengig av påvirkning utenfra (Kepplinger 1989:3). Whitney og Becker (1982: 60-65) mener Whites gatekeeper uten å vite det selv, bare redigerer et utvalg som allerede er gjort for ham av pressebyråene («wire services»)¹². De underbygger disse påstandene ved å vise til Gudio Stempels undersøkelse fra 1964. Stempel mente redigererne i pressebyråene satte agendaen for de lokale gatekeeperne ved å foreslå en nyhetsmiks basert på en viss mengde menneskelige nyheter, krim saker, politiske saker og ulykker. Strukturen på denne utvelgelsen var med på å bestemme nyhetsbildet i lokalavisen. Lite blir overlatt til gatekeeperen.¹³

Walter Gieber (1964) gjennomførte samme type undersøkelse som White på et bredere grunnlag noen år senere. Gieber undersøkte "gatekeepere" i 16 forskjellige aviser og fant at de ikke handlet ut fra personlige preferanser, men var opptatt av produksjonsmål, byråkratisk rutine og personlige relasjoner innen nyhetsredaksjonen. Nyhetskriterier er en type byråkratisk rutine. I en redaksjon oppstår det gjerne en felles forståelse for hva som er en nyhet. Denne kan være påvirket av formelle forventninger til journalistene, journalistenes bakgrunn og utdannelse, eller andre forhold i redaksjonen. Hvilke forhold ser jeg nærmere på i siste del av kapitlet. Først vil jeg presentere nyhetskriteriene.

Nyhetskriterier

Johan Galtung og Mari Holmboe Ruge (1965: 64-91) observerte hva som så ut til å være nyhetskriterier for utenriksnyheter i norske aviser. Kriteriene er ikke gjensidig utelukkende og kan endre seg over tid. Selv om artikkelen ble publisert for mer enn 40 år siden, satte den søkelys på kriterier som også ser ut til å være aktuelle i dag. Vi skal se på et utvalg.

Ett av kriteriene er *betydelighet*. Antall personer rammet av hendelsen og fysisk eller kulturell nærhet til åstedet er viktig. Dette kan vise hvorfor Tsunamien fikk mer oppmerksomhet enn

¹² Publisert i *Journalism Quarterly*, vol 59, 1982

¹³ I undersøkelsen av journalisten i "Bladet Tromsø" kan denne innvendingen brukes til å studere nyhetsmiksen i avisen. Hver dag har avisen en viss mengde nyheter, kultur og sport. Nyhetsmiksen skal settes sammen slik at det blir en fin balanse mellom disse. Den er påvirket av nyhetsformat, altså hvordan nyhetene kan presenteres.

jordskjelvkatastrofen i Pakistan. Tsunamien rammet flere og var «mer spektakulær/uventet», men dette var ikke hovedgrunnen til all oppmerksomheten. Det var rett og slett flere nordmenn som ble rammet, og dermed mer interessant for oss å følge med. Ett annet kriterium som kan nevnes i denne sammenhengen er *sensasjon*. Det er større sjanse for at en hendelse blir nyhet hvis den representerer noe utenom det vanlige. Hungersnød i Afrika kan «bli kjedelig» fordi vi har opplevd det før og fordi det ikke representerer noe nytt i vårt verdensbilde. En mann som fisker en uvanlig stor fisk eller en hest som drikker cola kan bli mer spennende. *Overraskelse* er et annet kriterium i denne sammenhengen. Hendelsens oversiktighet har også innvirkning. Jo mer oversiktig en hendelse er, desto mer sannsynlig blir det en nyhet. Galtung og Ruge fant også at hendelser som omhandler *elitepersoner og -nasjoner* har en overdrevet stor sannsynlighet for å bli nyhet. I min studie av en lokalavis, som utelukkende skriver nyheter fra Tromsø kommune, har jeg valgt å legge mest vekt på første del av kriteriet, som dreier seg om elitepersoner. Her menes prominente, mektige eller innflytelsesrike folk. I dagens medieverden kan underholdningskjendiser også nevnes i denne gruppen. Dette kriteriet henger nært sammen med *personifisering*. Politiske hendelser blir ofte referert som konflikter mellom personligheter. «Siv knuser Erna» kan være overskriften i en sak der Fremskrittspartiet og Siv Jensen er klart foran Høyre og Erna Solberg på den siste meningsmålingen. Karisma og medieappell hos politikerne blir viktigere enn før. I virkeligheten dreier det seg ikke om aktører som handler alene, men personvinklingen gjør det lettere å forstå og kjenne seg igjen. Personifisering gjør seg også gjeldende i andre nyhetssaker. Det er lettere å identifisere seg med en fare hvis noen står fram og forteller hva de har opplevd. Hvis du leser om en mor som fortvilt leter etter sønnen sin, er det lettere å forstå omfanget av en naturkatastrofe enn hvis du blir presentert for tall og fakta om antall døde.

Galtung og Ruge stiller spørsmål ved hvorfor nyheter blir personifisert. De mener en av forklaringene er kulturelt betinget, en slags kulturell idealisme. I den vestlige kulturen dyrkes det frie individet. Som enkeltperson er du selv ansvarlig for egen skjebne. En annen forklaring er behovet for å fortelle en historie. Historier trenger noen vi kan identifisere oss med. Dermed blir sakene personifiserte. En tredje forklaring hos Galtung og Ruge, er det de kaller ”frekvens-faktor”. At folk handler på et tidspunkt som passer mediene.

Også *negativisme og konflikt* er viktige nyhetskriterier, kanskje spesielt i politiske saker. Dette kan føre til en hyppigere bruk av såkalt «negative campaigning» i valgkampen. Det er viktig å peke på hva de andre gjør feil for å vinne stemmer til deg selv.

Trine Østlyngen og Turid Øvrebø nevner fem nyhetskriterier i boka «Journalistikk – Metode og fag» (1998:103-106): Vesentlighet, identifikasjon, sensasjon, aktualitet og konflikt. En god nyhet skal tilfredsstillende minst ett av disse kriteriene. Med vesentlighet menes at nyheten skal interessere mange og ha samfunnsmessig verdi. Identifikasjon betyr at leseren skal kunne identifisere seg med dem det angår, altså kulturell eller geografisk nærhet. Sensasjon viser noe som bryter radikalt med det normale. Aktualitet viser til at hendelsen må være aktuell, altså publiseres tidsmessig nært hendelsen. Konflikt er ofte mer spennende enn enighet. Flere av landets journalistutdanninger bruker boka i sin undervisning, og i norsk journalistikk er det disse kriteriene mange journalister får med seg ut i arbeidslivet. Selv om nyhetskriteriene ikke er indoktrinert i journalistene, har mange tilsynelatende en magesfølelse eller et blikk for hva som er nyheter. Samtidig er journalistenes handlinger påvirket av formelle forventninger.

Hvordan oppstår nyhetskriteriene?

Nyhetskriteriene er del av byråkratisk rutine i redaksjonen. Hvordan denne rutinen oppstår, kan være et resultat av flere forhold. Den kan være et resultat av journalistenes utdanning og bakgrunn, eller ha oppstått over tid. Hvilke nyheter avisen vektlegger kan også være avhengig av kommersielle mål, altså at avisen vil vektlegge nyheter som passer i et bestemt format. I denne delen skal vi se på ulike forhold som påvirker den byråkratiske rutinen og dermed nyhetskriteriene.

Formelle forventninger til journalisten

Grunnloven stadfester journalistenes ytrings- og meningsfrihet gjennom §100: «Ytringsfrihed bør finde Sted». Ingen kan holdes rettslig ansvarlig for å ha meddelt eller mottatt opplysninger, med mindre disse strider mot ytringsfriheten. Grunnloven gir også rett til innsyn i statens, kommunens og domstolens virke så lenge dette ikke strider mot personvernet. Dette blir utdypet i Offentlighetsloven. Straffelovens § 247 om ærekrenkelser legger føringer på journalisten. Du kan straffes for å publisere rykter eller usannheter om andre. Injurielovgivningen og personvernet har, ifølge Rune Ottosen (2004:32) satt klare grenser for journalistiske ytringer.

«Dette har bidratt til å påvirke journalistenes handlemåte og tilnærming til saker der trusler om injurier og et mulig økonomisk erstatningsansvar spøker i bakgrunnen».

Ottosen mener grensene for injurier har blitt flyttet etter at Norge flere ganger har blitt felt i menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg (EMK). I 1988 trykket "Tromsø" en kontroversiell rapport om norsk selfangst.¹⁴ Denne førte til at avisen ble dømt til å betale erstatning til norske selfangere. Nesten 10 år senere ble avisen frikjent i EMK.

Journalistenes eget etiske regelverk, Vær Varsom-plakaten (VVP), er opprettet for å beskytte folk mot overgrep fra pressen. Den setter også en etisk standard for journalistene i form av retningslinjer for integritet og ansvar. VVP ligger til grunn for pressens selvjustisorgan, Pressens Faglige Utvalg (PFU). De fleste av landets medier er underordnet PFU. Hvis man føler seg krenket av pressen, kan man klage mediet inn for PFU. De kan ikke gi bøter, men mediet som har blitt felt plikter til å offentliggjøre fellingen på samme sted og i like stort omfang som den krenkende artikkelen/det krenkende innslaget.

I tillegg til de formelle forventningene, spiller uformelle også en rolle for journalisten. Disse er tett forbundet med journalistenes yrkesmessige profesjonalitet, og påvirker hvordan journalisten oppfattes av kolleger og publikum. Her spiller objektivitet, habilitet og troverdighet en viktig rolle.

Redaksjonell sedvane

Rune Ottosen (2004:17) ser journalistrollen i lys av Anthony Giddens' systemteori (Giddens 1984). Giddens mener strukturer oppstår og reproduseres gjennom aktørenes handlinger. Strukturene bestemmer ikke hvordan aktørene skal handle, men gjør handlingene mulig. Ifølge Ottosen (ibid.) kan det teoretiske grunnlaget brukes til å forklare hvordan byråkratisk rutine og profesjonsnormer påvirker journalistens handlinger, og dermed hvor selvstendig journalisten jobber. Redaksjonen vil etter hvert utvikle «et sett av normer som over tid virker sosialiserende på den journalistiske adferd (Eide 1994b)» (Ottosen 1994:18). Etter hvert vil journalistens sosialiseres inn i disse normene. Samtidig vil normene videreutvikles av journalisten i samspill med de andre journalistene. Selznick (1957) påpeker at det offisielle eller formelle mønsteret alltid må suppleres med en uformell struktur. Aktørenes personlighet, spesielle problemer og interesser gjør at slike strukturer oppstår. Redaksjonen blir over tid en institusjon med bestemte normer og verdier som påvirker journalisten. Hva redaksjonen oppfatter som gode nyheter, blir del av en byråkratisk rutine.

¹⁴ Den såkalte Lindberg-saken

Redaksjonens ressurser

Sigurd Allern presenterer et sett kommersielle nyhetskriterier (2001b:66). Han mener redaksjonens ressurser i stor grad avgjør hva som blir en nyhet, og dermed hvilke nyhetskriterier som vektlegges. I analysen ønsker jeg å bruke denne tilnærmingen som bakgrunn for å studere hvorfor avisen prioriterer bestemte nyhetskriterier foran andre.

«Jo større ressurser i form av arbeidstid, personell og penger det krever å dekke en begivenhet, følge opp eller avsløre en sak, desto mindre sjanse er det for at den blir en nyhet» (Eide m.fl 2001: 273-303).

Videre mener Allern at kildens makt er stor. Hvis kilden klarer å tilrettelegge en sak for media, er det større sannsynlighet for at den blir en nyhet. Yngve Benestad Hågvar (2003:38) mener vi bør skille mellom saksbaserte, presentasjonsbaserte og produksjonsbaserte nyhetskriterier. De saksbaserte forbinder man med den tradisjonelle forståelsen av en nyhetsverdi. De presentasjonsbaserte er nyhetskriterier der vinkling og virkemidler blir vesentlig for å bedømme om noe er en nyhet. De produksjonsbaserte lar profitten bestemme. Det blir en nyhet hvis den selger godt.

Kommersielle kriterier: Nyhetsformatet

Donohue, Ticehnor og Oliens (1972) innvending mot gatekeeperteorien er at den overser profittmotivasjonen. De baserer sitt syn på ut fra antakelsen om at ethvert firma ønsker å maksimere sine inntekter. Nyhetskriteriene kan altså være påvirket av hva som selger.

McManus (1994) bruker begrepet markedsorientert journalistikk. Ett av kjennetegnene i denne journalistikken er *personifisering*. Komplekse saker blir forenklet og tar ofte utgangspunkt i "hvermannsens" ståsted. Det er viktig at nyheten tar opp personlige historier og vanlige problemer, slik at leserne kan identifisere seg med den. Hvis leseren kan identifisere seg med en kjendis, kan det være enda lettere å få nærhet til historien.¹⁵ Personifiseringen gjør også at politikk blir kamp mellom personer, og politisk konkurranse blir en personifisert konflikt mellom eliter. Det dreier seg om politikerne "der oppe", ikke om folk flest "på gølvet". I noen land er *eliteperspektivet* sterkere. Politikken går i arv og politikerne kommer fra høyere klasser enn resten av befolkningen. Det blir "vi" mot "dem".

¹⁵ En kjendis som for eksempel har gått gjennom en sykdomsperiode, vil appellere til flere mennesker fordi flere vet hvem dette er. En tilfeldig valgt person med samme sykdom, vil ikke kunne appellere til like mange.

Et annet kjennetegn er måten det rapporteres fra valgkampen. Sakene kommer i bakgrunnen, mens valgtaktikk, politikernes stil, spekulasjoner om mulige koalisjoner osv. kommer i forgrunnen. Et tredje kjennetegn er *negativisme*. Journalistikken fokuserer på politiske forhold, skandaler og feilgrep, og har ingen ting med partienes grunnleggende politiske posisjoner å gjøre. Dette blir kombinert med en kritisk tone overfor elitene i samfunnet. Et fjerde kjennetegn er sportsbasert *dramatisering*. Dette blir også kaldt «horse-race-journalism» eller «precision journalism». Hovedelementene er et sterkt fokus på meningsmålinger, spekulative tolkninger og vektlegging av få hovedpoeng. Terningkast, vurderinger og spørsmål som «hvem leder?», «hvem scorte i debatten?» og «hvilke partier kommer på oppløpssiden?» er mye brukt. Dette tilfredsstillende krav til *drama, spenning og underholdning*, og blir understreket av en *sterk visuell presentasjon*. Det brukes korte, enkle setninger og store bilder. De overnevnte kjennetegnene kan sees som et sett kommersielle nyhetskriterier. Personifisering, eliteperspektiv, negativisme, dramatisering og underholdning blir viktige i vurderingen av hva som er en nyhet.

Hvordan bruke teoriene

Hvordan måler man subjektive preferanser? Dette var en av hovedutfordringene i forhold til oppgavens problemstilling. Med utgangspunkt i Whites gatekeeperteori, supplert av Keplingers objektivitetskriterier og Bourdieus feltteori, har jeg valgt å utlede variabler for subjektive preferanser. Disse er sosialisering gjennom utdanning, sosialisering gjennom redaksjonell praksis, oppvekst/bakgrunn, politiske preferanser, journalistens vinkling, formuleringer og disposisjoner, forhold til kildene og personlige karrieremotiv. De tre første variablene vil tillegges størst vekt i analysen.

For å analysere hvorvidt nyhetskriterier og nyhetsformat påvirker journalisten, har jeg valgt å ta utgangspunkt i byråkratisk rutine i redaksjonen. Jeg vil se om journalistens valg av nyheter er preget av hvilke nyhetskriterier som synes å være byråkratisk rutine i redaksjonen, eller om det er resultat av hans subjektive preferanser. For å se hvilke nyhetskriterier som blir vektlagt i redaksjonen, har jeg brukt Galtung og Ruges kriterier som et utgangspunkt.¹⁶ Hvilke nyhetskriterier redaksjonen vektlegger kan være et resultat av nyhetsformatet (hva selger). Analysen av nyhetsformatet tar derfor utgangspunkt i McManus' kjennetegn på markedsorientert journalistikk. Her vil personifisering, eliteperspektiv, negativisme, dramatisering, underholdning og sterk visuell presentasjon være relevante.

¹⁶ Galtung og Ruges nyhetskriterier som er vektlagt i denne oppgaven, er betydelighet, sensasjon, overraskelse, fokus på elitepersoner (kjendis), personifisering, negativisme og konflikt.

Kapittel 3: Metode

«De kjenner ikke vår hverdag og avslører sin uvitenhet straks de uttaler seg om nyheter og journalistikk», skriver Martin Eide (1992:48) når han skal forklare journalisters oppfatning av forskere. Etter å ha jobbet som journalist og lest en rekke forskningsbidrag om yrkets utøvelse, kjenner jeg meg delvis igjen i denne beskrivelsen. Mye av forskningen rundt journalistene er basert på kvalitativ tekstanalyse og synes av og til å ha liten rot i journalistenes faktiske hverdag. Målet med min undersøkelse er å studere journalistikk med utgangspunkt i journalisten, for å se hvordan han blir påvirket av subjektive preferanser, nyhetskriterier og nyhetsformat. Jeg ville observere hvordan journalisten jobber med saker og hvordan miljøet i redaksjonen og redaksjonens prioriteringer syntes å virke inn.

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for metoden jeg har anvendt i studiet av hva som påvirker journalisten i valg av nyheter. Jeg vil også redegjøre for valg av case. Til slutt vil jeg drøfte reliabilitet, validitet og generaliserbarhet.

Valg av case

Hvorfor "Tromsø"?

Grunnen til at jeg valgte avisen "Tromsø", er at Tromsø er en av få byer i landet med konkurranse mellom lokalaviser. Dette innebærer større higen etter å ha egne nyheter og mer press om å ha mest salgbar vinkling på sakene.

Avisen "Tromsø" har også en sterk og tydelig profil. Dette er en fordel når jeg skal se hvordan nyhetsformatet virker inn på journalisten. Avisen legger stor vekt på lay-out og presentasjon og er opptatt av å lage forståelige nyheter. De har samarbeidet med VG og er opptatt av å bygge merkevaren "Tromsø". Avisen er også blant landets mest tabloide lokalaviser.

En annen grunn til at jeg velger "Tromsø", er at jeg jobbet som journalist og deskmedarbeider for dem over en kortere periode i fjor. Dermed var jeg et kjent ansikt og ble en naturlig del av redaksjonen under uken jeg var der. Det ble lett å stille spørsmål og lett å få svar. Journalistene, vaksjefen og redaktørene forholdt seg naturlig til meg, og jeg hadde ingen problemer med å få delta på de møtene jeg ville. I en annen avis der jeg var mindre kjent, ville jeg brukt noe lenger tid på å få folk til å oppføre seg naturlig i mitt nærvær. Jeg sparte i så

måte en del tid i undersøkelsen. At jeg selv er journalist, gjorde det muligens lettere for meg å få følge en annen journalist.

Ulempen med å være i en redaksjon der jeg var godt kjent på forhånd, er faren for å overse viktige hendelser eller la være å stille selvfølgelige spørsmål. Oftest gjenspeilet dette seg i valg av nyheter. På grunn av min erfaring som journalist og bakgrunn som journaliststudent, skjønte jeg ofte hvorfor en nyhet ble en nyhet. Jeg har prøvd å utjevne dette ved å stille (selvfølgelige) spørsmål til vaksjef eller redaktør. En annen ulempe med å kjenne redaksjonen fra før, er at jeg bevisst eller ubevisst kan utelate kritiske bemerkninger. Det kan også hende jeg vil se hendelsene i et mer positivt lys enn en tilfeldig forsker utenfra.

Tove Thagaard (2002:181) argumenterer for at forskeren får et særlig godt grunnlag for forståelse av fenomenene som studeres hvis han eller hun i utgangspunktet er innenfor miljøet som studeres. «Tolkningen utvikles i relasjon til egne erfaringer». På den annen side, påpeker Thagaard, «kan tilknytningen til miljøet føre til at forskeren overser det som er forskjellig fra egne erfaringer. Forskeren blir dermed mindre åpen for nyanser i de situasjonene som studeres».

Leseren bør uansett ha min bakgrunn i tankene når oppgaven leses.

Begrunnelse for valg av journalist

Før jeg gjennomførte undersøkelsen, tok jeg kontakt med nyhetsredaktøren i "Tromsø". Forespørselen gjaldt å observere redaksjonsmiljøet ei uke, samt å dybdeintervjue en journalist. Jeg ønsket å følge en journalist som i hovedsak jobber med politiske nyheter. Bakgrunnen er å bedre kunne undersøke hvorvidt egne politiske preferanser påvirker journalisten. I en liten lokalavis er det ofte vanskelig å finne en journalist som utelukkende jobber politisk, derfor spurte jeg et etter en som hovedsakelig dekker slike saker. Hvis det var mulig ønsket jeg også å følge en journalist med bakgrunn fra politikken.

Nyhetsredaktøren var veldig positiv til undersøkelsen og foreslo en journalist jeg kunne følge. Vedkommende er leder i redaksjonsklubben og skriver hovedsakelig samfunnsnyheter. Det viste imidlertid at journalisten var lite på jobb den uken jeg skulle undersøke. Da jeg kom til avisa, gikk jeg rundt i redaksjonen for å finne en annen journalist for undersøkelsen. Jeg ønsket å finne en som er representativ for sakene avisen skriver. Derfor lette jeg etter en som ofte får hovedoppslag i avisen. I tillegg ønsket jeg en som hovedsakelig skriver samfunns- eller politiske nyheter. Flere av journalistene var interesserte i undersøkelsen min. Jeg hadde i

utgangspunktet sett meg ut en journalist jeg ønsket å følge. Vedkommende har selv vært politisk aktiv, skriver samfunnsnyheter og lager ofte saker som blir hovedoppslag i avisen. Han hadde ingen problemer med å være med på undersøkelsen, så lenge det ikke var fare for at kildene hans ble avslørt. Journalisten var også opptatt av at han skulle forbli anonym. Han var inneforstått med at andre journalister i Tromsø vil kunne finne ut hvem det dreier seg om, men ønsket ikke å bli ”gjenkjent” utover dette. For å sikre en større grad av anonymitet for journalisten, har jeg derfor ikke noe avsnitt som beskriver journalistens alder, yrkesbakgrunn eller andre forhold som kan bidra til å identifisere journalisten. Slike fakta er integrert i analysedelen.

Praktisk gjennomføring

Jeg oppholdt meg i redaksjonen til Bladet Tromsø en tilfeldig valgt uke i mars. Siden uken for undersøkelsen falt i vinterferien, og flere av journalistene derfor påpekte at dette ville prege nyhetsbildet, bestemte jeg meg for å begynne undersøkelsen på en onsdag. Dermed fikk jeg med meg litt av vinterferieuken og litt av den ”vanlige” uken etter. Dette gav meg også muligheter til å oppleve prioriteringer og vurderinger gjort av tre ulike vaksjefer.¹⁷ Jeg oppholdt meg i redaksjonen fra og med onsdag 8. mars til og med tirsdag 14. mars. Siden jeg fulgte en bestemt journalist, var jeg hovedsakelig i redaksjonen når han hadde vakter. Dermed var jeg i redaksjonen på dagtid onsdag, torsdag, mandag og tirsdag, og på kveldstid fredag og søndag.¹⁸ Jeg valgte å sette meg ved siden av vaksjef fordi han/hun sitter midt i lokalet og fordi mye av aktiviteten og diskusjonene foregår her. Journalisten sitter også rett ved vaksjef. Fordi jeg ikke ville påvirke journalisten i for stor grad, satt jeg ikke ved hans pult. Jeg gikk bort til ham ved jevne mellomrom og spurte hva han gjorde og hvorfor. Disse spørsmålene var spesielt rettet mot hvilke kilder han kontaktet og hvordan han vurderte ulike saker. Der det var mulig, var jeg også med journalisten ut i felten. Jeg fikk være med på morgenmøter, overleveringsmøter mellom vaksjef og nyhetsredaktør og møter der det ble bestemt hvilke saker som skulle prioriteres i forhold til fotograf. De dagene journalisten hadde kveldsvakt, var jeg også med på ”ni-møtet”, der hovedoppslaget for neste dags avis prioriteres. Jeg fikk også observere journalistens samtaler med vaksjef og/eller redaktør. Under møtene observerte jeg stilltiende. Hvis jeg hadde spørsmål, stilte jeg dem etterpå. Når jeg oppholdt meg i redaksjonen utenom møtene, var jeg mer aktiv i spørsmålsstillingen. De fleste spørsmålene gikk til vaksjefen fordi han i stor grad var med på å bestemme hvilke saker som

¹⁷ Vanligvis er én vaksjef på dagvakt og én på kveldsvakt mens den tredje har turnusfri.

¹⁸ Jeg var ikke i redaksjonen lørdag.

skulle prioriteres. Han var også involvert i mange situasjoner, fordi journalistene kontaktet ham eller henne for å informere om utviklingen i saker. Hvis jeg hadde spørsmål om avisens grunnleggende prioriteringer, stilte jeg disse til redaktøren.¹⁹ Onsdag 8. mars hadde jeg også et 15 minutters intervju med redaktøren der jeg spurte spørsmål om hvilke nyheter avisen prioriterer og om forskjeller mellom ”Tromsø” og ”Nordlys”. Jeg stilte også spørsmål til journalisten underveis. De mest brukte spørsmålene var «hva er det med denne saken som gjør den god?» og «hvorfor prioriterer dere denne fremfor en annen?». Under observasjonen gikk jeg også rundt i lokalet. Det gjorde at journalistene kontaktet meg for å komme med sine synspunkter. Disse kunne dreie seg om redaksjonens prioriteringer, hvilke saker som var viktige og synspunkt på hva jeg burde legge merke til og hvilken journalist jeg hadde valgt for undersøkelsen. Hvis det var spørsmål jeg ikke hadde fått svar på under observasjonen, stilte jeg disse i intervjuet med journalisten eller i e-post til journalisten eller redaktøren i etterkant.

For å observere journalisten på best mulig måte, valgte jeg å bruke kvalitativ metode i form av feltobservasjon og intervju. Arksey og Knight (1999:23) kaller dette for metodisk triangulering, noe som er et forsøk på å bruke flere metodiske tilnærminger for å utjevne metodiske svakheter. Østbye m.fl (2002:122) argumenterer også for en kombinasjon av metoder:

«Ved både å intervju og observere får forskeren lettere tilgang til såkalt taus kunnskap (...). Dette er en type praktisk bevissthet som informanter er bærere av uten å tenke over det».

Jeg gjennomførte intervjuet med journalisten på undersøkelsens siste dag (tirsdag 14. mars). Etter å ha observert journalisten gjennom uken, hadde jeg et mer heldekkende bilde av hvordan han jobbet og hvilke spørsmål det ville være relevant å stille.²⁰ Jeg hadde skrevet ned spørsmålene til intervjuet før jeg begynte feltobservasjonen. Det gjorde jeg fordi jeg også ville stille noen av spørsmålene til journalisten underveis. Mens jeg oppholdt meg i redaksjonen supplerte jeg med spørsmål som syntes relevante. Jeg intervjuet journalisten på et møterom i redaksjonen. Intervjuet varte i cirka 80 minutter. Målet med intervjuet var i hovedsak å finne ut hvorvidt journalisten synes å være påvirket av personlige preferanser. Motiver for å være journalist, hva som er viktig når han velger kilder, hva han ser som en god sak og hvilke typer

¹⁹ ”Tromsø” har to redaktører. Redaktøren som refereres i denne oppgaven er ikke sjefredaktør.

²⁰ Her så jeg fordelene med å kombinere de to metodene.

saker han liker å jobbe med, var sentrale spørsmål for å få øye på hans subjektive preferanser. Når det gjelder hvordan byråkratisk rutine, formelle forventninger og nyhetsformat virker inn, spurte jeg spørsmål om forhold ved avisen, hvorfor han vinkler sakene som han gjør og hvordan han forholder seg til Vær Varsom-plakaten og Pressens Faglige Utvalg (PFU).²¹

Hvilke situasjoner analyserer jeg

I studiet av journalisten har jeg valgt å trekke fram fire forskjellige case fra observasjonsuken. Den første casen har jeg valgt ut fordi den kan beskrive hvilke nyhetskriterier som står sterkt i Bladet Tromsø og hvordan byråkratisk rutine ser ut til å være. Saken dreier seg om en gutt som ble påkjørt og forteller sin historie, og er den eneste av de utvalgte casene som ikke er skrevet av journalisten jeg observerte. Jeg har likevel valgt den fordi flere forhold jeg ser som typiske ved redaksjonen ble tydeliggjort gjennom redaksjonens jobbing med denne saken. Dette gjelder blant annet forholdet mellom eldre og yngre journalister, omgangstone, ressurser og diskusjoner rundt presentasjon av sakene. Saken er også en ”human interest”-historie. Slike historier med menneskelig nærhet preget tre av seks førstesider i observasjonstiden.

Den andre casen har jeg valgt fordi det egner seg godt til å studere journalistens vinkling, formuleringer og disposisjoner. Det kan belyse hvorvidt journalisten lar seg påvirke av nyhetskriterier og nyhetsformat i redaksjonen, eller om subjektive preferanser har mest å si. Saken dreier seg om lederen i LO Tromsø som vil fjerne ordføreren. Den ble hovedoppslag på førstesiden og det kan diskuteres om saken er en samfunns- eller kjendissak.

Den tredje casen beskriver hvordan journalisten jobber fra idé til forkasting eller skriving. Denne casen omhandler journalistens jobbing med en sak om ufaglærte som fastsetter eiendomsskatt. Jeg har valgt denne casen fordi jeg har gode observasjoner av journalistens innledende faser i jobbingen med saken. Jeg kan dermed se i hvor stor grad journalisten bestemmer over hva han skal jobbe med. Den belyser journalistens kildenettverk og kontakt med kilder, påvirkning fra andre i redaksjonen og journalistens vurderinger. Den ble også regnet som en klar kandidat til hovedoppslag på førstesiden, noe som gjør at den også kan vurderes i lys av hvilke nyhetskriterier redaksjonen vektlegger.

²¹ Spørsmålene som lå til grunn for intervjuet er vedlagt oppgaven. Se vedlegg 1

Gjennom uken jeg oppholdt meg i redaksjonen ble jeg oppmerksom på at journalistens muligheter til å påvirke valg av saker, er avhengig av hvilke vakter han har. Case fire er valgt ut for å kunne drøfte vaktordningene og hvilken innvirkning dette har på journalisten.

Etter presentasjonen og analysen av de fire casene, vil jeg analysere nyhetsmiksen i avisen. Dette gjør jeg for å se hvorvidt journalistens valg av saker er påvirket av hvilke saker avisen prioriterer på førstesiden.

Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet

Reliabilitet henspeiler til undersøkelsens troverdighet, altså om datamaterialet er pålitelig og nøyaktig. Andre skal i utgangspunktet kunne komme frem til samme resultat ved å bruke samme metode og datamateriale. Dette er en utfordring i kvalitative analyser fordi resultatene i større grad er basert på forskerens subjektive vurderinger underveis. Man kommer ikke frem til et resultat på bakgrunn av fastsatte utregningsmodeller slik man kan gjøre i en kvantitativ analyse. Det er også en utfordring å gjøre materialet tilgjengelig. Både intervjuer og feltnotater kan inneholde fortrolig informasjon som ikke kan publiseres. I kvalitative analyser blir det derfor desto viktigere å involvere leseren i situasjonene som legger grunnlaget for analysen. Jeg har forsøkt å styrke reliabiliteten ved å ta grundige feltnotater underveis og gjøre opptak av intervjuet. Dermed blir ikke dataene jeg presenterer avhengige av det jeg husker i ettertid. Jeg vil også beskrive situasjonene og sitater som gir utgangspunkt for analysen slik at leseren kan gjøre seg opp en mening. Ved å vurdere de ulike situasjonene, kan andre komme frem til samme resultat. Det er imidlertid ikke sikkert at andre ville lagt vekt på det samme under feltobservasjonen.

I analysen har jeg også lagt avisartiklene til grunn så langt det er mulig. Artiklene er tilgjengelige skriftlige kilder som er lette å etterprøve. Jeg har også lagt spørsmålene jeg stilte journalisten i det kvalitative intervjuet som vedlegg til oppgaven slik at andre kan bruke dem.

Undersøkelsens validitet henspeiler til hvorvidt dataene og undersøkelsen er relevante i forhold til det forskeren skal finne ut. For å finne ut om subjektive preferanser, nyhetskriterier eller nyhetsformat synes å ha innvirkning på journalisten, synes jeg det var relevant å oppholde seg i journalistens miljø. Det er vanskelig å se hva som påvirker journalisten ved bare å gjennomføre en innholdsanalyse av artiklene. Jeg var opptatt av å observere hvordan journalisten jobber, hvordan han forholdt seg til miljøet i redaksjonen og hvordan han tok

kontakt med kildene. Samtidig var jeg opptatt av å se hvordan redaksjonen fungerte. Jeg ønsket også å kunne stille spørsmål til de ulike aktørene underveis. Avisens åpne kontorlandskap gjorde at forholdene for feltobservasjon lå godt til rette. Jeg synes også at et kvalitativt intervju med journalisten var relevant. Det er vanskelig å få med seg hvordan journalisten tenker og hvilke vurderinger han gjør gjennom observasjon alene. Spørsmålene jeg stilte underveis gav ikke alltid like utfyllende svar, ofte fordi situasjonen var hektisk og fordi det ville vært forstyrrende for journalisten hvis jeg skulle gått to skritt etter ham hele tiden. I intervjusituasjonen var forholdene roligere. Gjennom intervjuet fikk jeg også bedre innblikk i journalistens bakgrunn og hvordan han tenker i ulike situasjoner.

Knut Helland gjennomførte en undersøkelse med kvalitative intervju kombinert med feltobservasjon i sitt doktorarbeid. Han påpeker at «kombinasjonen av observasjon og intervju ga innsikter av et slag det ellers ville være vanskelig å få tak i, og det styrket undersøkelsens validitet» (Østbye m.fl 2002:123).

Det kan diskuteres hvorvidt det er relevant å drøfte undersøkelsens generaliserbarhet i forhold til casestudier og kvalitativ metode. Thagaard (2002) argumenterer for å bruke begrepet overførbarhet i kvalitative studier. «Spørsmålet er om den tolkningen som utvikles innenfor rammen av et prosjekt, også kan være relevant i andre sammenhenger» (Ibid:184). Dette kalles teoretisk generalisering og kan sammenlignes med presedens i jussens verden.²² Thagaard (ibid) refererer til Seale (1999) som argumenterer for teoretisk generalisering basert på logiske resonnementer.

«Med utgangspunkt i at en studie kommer frem til sentrale trekk ved et fenomen, kan forskeren argumentere for at forståelsen utviklet i én sammenheng, kan antas å ha gyldighet også i andre sammenhenger» (Seale 1999, Thagaard 2002:185).

Spørsmålet i min undersøkelse av en journalist og redaksjonen i Bladet Tromsø, er om funnene kan ha gyldighet i andre sammenhenger. Ut fra egen erfaring fra andre redaksjoner, synes jeg ikke redaksjonen i "Tromsø" utmerker seg spesielt i noen retning.²³ Arbeidet med å

²² I jussen kan man trekke slutninger fra tidligere saker og gjøre dem gjeldende i behandlingen av en annen sak, under forutsetning at sakene er like.

²³ Jeg har blant annet jobbet for Adresseavisen, NRK P1, Dagbladet, Avisa Nordland og Romsdals Budstikke.

finne nyheter synes å være likt, noe også sammensetningen av alder og kjønn synes å være. Et inntrykk jeg sitter igjen med, er at miljøet i en avis som er i konkurranse vil være noe mer hektisk og stresset enn i en avis med monopol. Likevel mener jeg funnene i avisen ”Tromsø” kan bidra til økt forståelse for hvordan journalister jobber. De kan også ligge til grunn for en undersøkelse av en annen avis, gjerne som sammenligningsgrunnlag.

Den største utfordringen med hensyn til generaliserbarhet og overførbarhet, synes å være valg av journalist jeg undersøkte. Både nyhetsredaktør og en av de andre journalistene påpekte at journalisten jeg valgte ikke er typisk for flertallet av journalistene i redaksjonen. De påpekte at vedkommende er en ”graver” og finner sakene sine selv, i motsetning til andre som hovedsakelig får saker utdelt. Under observasjonene på morgenmøtet så det derimot ut til at flesteparten hadde egne saker. Om de ikke akkurat var ”gravd” frem fra dokumenter eller lignende, virket de til å være journalistenes egne ideer, enten på bakgrunn av tips fra kilder eller forhold de visste om. Ut fra observasjonen av journalisten fikk jeg inntrykk av at han jobbet noenlunde likt de andre journalistene. Arbeidsmetodene og muligheter for påvirkning syntes å være representativt for redaksjonen. Likevel kan det diskuteres hvorvidt journalister jobber likt. Noen vil fremme personlige preferanser i større grad enn andre, og kanskje er nettopp dette noe som skiller en god journalist fra en mindre god. Selv om faktorene som påvirker journalisten vil likevel kunne variere fra redaksjon til redaksjon, kan man anta at de samme faktorene har betydning for hvordan journalisten påvirkes. Tolkningen av hvilke faktorer som påvirker journalisten kan dermed synes å være relevant i andre sammenhenger.

Kapittel 4: Analyse

Hva påvirker journalisten i valg av nyheter? Er det nyhetskriterier, nyhetsformat eller subjektive preferanser?

Jeg har valgt å dele analysen inn i forskjellige case. Dette har jeg gjort for å kunne beskrive ulike situasjoner som skal legge grunnlaget for analysen. Ved å beskrive situasjonene, ønsker jeg å åpne for at leseren også kan gjøre seg opp en mening. Før jeg beskriver de ulike casene, vil jeg presentere redaksjonen.

Beskrivelse av redaksjonen

”Tromsø” har til sammen 55 medarbeidere. Redaksjonen består av 17 faste journalister, hvorav tre jobber sport og én med boligbilag. Én til to av journalistene brukes også til nettjobbing hver dag. I tillegg kommer fire fotografer, tre vaksjefer, én nettredektør, én nyhetsredaktør og to redaktører. Blant disse er 6 kvinner (tre allroundjournalister, én fotograf, én vaksjef og boligjournalisten). Cirka halvparten av redaksjonen er under 45 år. Til å være lokalavis, har «Tromsø» et relativt ungt aldersgjennomsnitt.

Nyhetsredaktøren er øverste leder etter redaktøren. Han bestemmer hvilke nyheter avisen skal inneholde. Nyhetsredaktøren har ansvar for tips redaksjonen får inn. Han skal også sjekke andre medier jevnlig slik at han kan ha oversikt over hvilke saker avisen bør følge opp. Alle tips, samt ideer fra journalistene blir diskutert under redaksjonens morgenmøte. Ofte kommer journalistene med egne forslag til nyheter. Hvis det er tvil om en sak er etisk forsvarlig, har nyhetsredaktøren og redaktøren den avgjørende stemmen i forhold til publisering.

Vaksjefen er øverste leder under nyhetsredaktøren. Han eller hun har ansvaret for å redigere saker, tegne ut sidene (lay-out) og lage forsiden. Vaksjefen disponerer også nyhetene inne i avisen, enten alene eller i samråd med nyhetsredaktør. I helgene og på kvelden er vaksjefen nyhetsredaktørens stedfortreder. Han tar imot nyhetstips og vurderer hvilke nyheter som skal omtales i neste dags avis. I etiske dilemmaer skal han konfrontere med redaktøren eller nyhetsredaktøren, men hvis ingen av dem er tilgjengelige, kan han ta avgjørelsene selv.

Journalisten er under vaksjefen. Han eller hun får utdelt nyheter av nyhetsredaktøren eller vaksjefen på bakgrunn av tips, men kan også finne nyheter selv. I sistnevnte tilfeller, må journalisten få godkjenning fra vaksjef eller nyhetsredaktør for å kunne jobbe videre med saken. Dette er ofte avhengig av journalistens stilling i avisa. Hvis journalisten har en sterk posisjon og har ry på seg til å finne mange nyheter, er det ofte lettere å få gjennomslag for sakene sine.

”Tromsø” har lokaler i et stort lagerbygg på sørsiden av Tromsøya. I redaksjonslokalet er det høyt under taket og stor plass. Redaktørene har egne kontor, mens journalistene sitter spredt rundt i lokalet. Cirka halvparten av journalistene (hovedsakelig de yngste) sitter på såkalte ”øyer” uten skillevegger. Den andre halvparten har hver sin bås adskilt av skillevegger. Midt i lokalet er det en stor ”øy” der vaksjef, typografer og nettjournalisten sitter. Om kvelden er tanken at redaksjonen skal samles her. Da suppleres bemanningen av kveldsvakten og deskvakten. Redaksjonen har flere tv-er der journalistene kan følge med på sport eller nyheter. Det er vanlig at vaksjef på kvelden ser NRKs lokalsending ”Nordnytt” eller TV2-nyhetene. NRK Dagsnytt ble ikke fulgt med like stor interesse, men dette kan ha sammenheng med at saker som omhandler Tromsø også blir vist på lokalsendingen. Utenlandske nyhetssendinger som CNN eller BBC blir ikke prioritert.

Lokalet bærer lyden godt. TV, skrivere og prating gjør at det ofte er et ganske høyt lydnivå i redaksjonen.

Journalisten jeg undersøker sitter på en ”øy” med tre pulter som står sammen i det åpne kontorlandskapet. To andre journalister sitter også her. ”Øyen” står nærmest vaksjefens plass i redaksjonen. På pulten har journalisten fasttelefon og en bærbar pc knyttet til eksternt tastatur og skjerm. Han bruker flere metoder for å finne nyheter. Den desidert mest brukte metoden er samtaler. Hver dag sitter han mye i telefon. Han ringer kilder og kildene ringer ham. E-post er også et nyttig verktøy. Slik får han tilgang til forskjellige dokumenter. Foruten telefonen, syntes chatteprogrammet msn å være det nyttigste hjelpemidlet.²⁴

Oversikt over casene

I den første casen vil jeg se hvilke nyhetskriterier som står sterkt i ”Tromsø”. For å få et klart bilde av dette, har jeg valgt å ta utgangspunkt i en sak som ikke er skrevet av journalisten jeg fulgte, men som syntes å være det klareste valget på førstesiden i uken jeg observerte avisen. Ut fra denne saken ønsker jeg å finne ut hvilke nyhetskriterier som er sentrale for avisen og hvordan disse oppstår. Galtung og Ruges nyhetskriterier (1957) vil legge grunnlaget for første del av analysen. For å finne ut hvordan nyhetskriteriene oppstår, vil jeg legge vekt på hvordan strukturer oppstår og reproduseres gjennom redaksjonsmedlemmenes handlinger. Her

²⁴ Msn er en betegnelse på ”Microsoft Messenger”, et internetbasert chatteprogram.

vil Selznick (1957) og Giddens (1984) legge grunnlaget. Redaksjonens ressurser og nyhetsformatet er også sentrale i denne sammenhengen. Her vil jeg ta utgangspunkt i Hågvar (2003), Allern (2001b) og McManus (1994).

I den andre casen bygger analysen på case 1. Jeg ønsker å analysere i hvor stor grad nyhetskriteriene og formatet påvirker journalisten. Her ønsker jeg å se om journalistens vinkling, formuleringer og disposisjoner er påvirket av hans personlige preferanser, nyhetskriterier (i form av byråkratisk rutine) eller nyhetsformatet i avisen. For å finne ut av dette, vil jeg se hva som gjør at avisen velger å bruke saken som hovedoppslag og hvordan journalistens personlige preferanser ser ut til å ha innflytelse.

I tredje case ønsker jeg å se hvordan journalisten jobber med en sak. Her har jeg valgt et case som ikke endte i en artikkel på trykk i avisen. Grunnen til at jeg likevel har valgt dette, er at det på en god måte beskriver hvordan journalisten jobber. Jeg var også interessert i å se hvorfor journalisten valgte å forkaste saken, blant annet fordi dette representerer en innfallsvinkel som kan supplere den forrige casen.

I den fjerde casen har jeg valgt å se i hvor stor grad journalistens ulike vakter påvirker journalistens grad av bestemmelse. Dette kan illustrere hvordan strukturelle forhold påvirker journalisten i valg av nyheter.

Før jeg foretar en sluttdrøfting av hva som synes å ha mest innflytelse på journalisten, skal jeg se på nyhetsmiksen i avisen og hvordan denne virker inn på journalistens valg av saker.

Case 1. En perfekt "Tromsø"-sak: Mirakelgutten forteller sin historie

Fredag 3. mars ble en åtteåring påkjørt av en bil mens han kjørte snøbrett utenfor hjemmet sitt. Gutten havnet under bilen og ble dratt 40 meter før ferden endte. Da lå gutten i klem under bilen. Han var livløs og ble gravd fram av broren og naboer som startet livredning. En uke etter er gutten hjemme hos familien. "Tromsø" har som eneste avis fått snakke med gutten og moren.²⁵ Torsdag 9. mars vier avisen førstesiden til «mirakelgutten». Gutten og moren smiler mot oss fra et bilde som dekker nesten hele siden. Han har en stor skramme i pannen. Øverst i bildet står undertittelen: «Jonas (8) livløs etter påkjørsel –vil tilbake på snøbrett», under bildet er tittelen «Mirakelgutten» og ingressen: «Jonas Iversen (8) var livløs

²⁵ "Tromsø" samarbeider med VG og gir alt stoff videre. Derfor var saken i VG også.

etter at han ble påkjørt sist fredag. Nå er han utskrevet fra sykehuset –nesten uten en skramme. S.10 og 11».

Saken begynner å formes på morgenmøtet dagen før. En av journalistene skal prøve å få tak i 8-åringen som ble påkjørt forrige helg. Journalisten har hørt at gutten er skrevet ut av sykehuset, og ønsker å høre guttens historie av hva som skjedde. Han ønsker også å snakke med moren, samt broren som var med på å redde Jonas. Saken er én av flere potensielle oppslagssaker.²⁶ De andre er følgende: En av journalistene har fått tips om at kommunen bruker ufaglærte rekruttert gjennom Aetat til å fastsette eiendomsskatten i kommunen. Samme journalist har et potensielt oppslag i oppfølging av en sak som var på trykk i dagens ”Tromsø”: Kommunen betaler mye husleie for å oppbevare et gammelt hus på en tomt som ikke tilhører dem, selv om kommunen har en tomt like ved.²⁷ To andre saker, én om avgifter for vann og avløp, samt én om en politimann som angivelig jobber for et annet firma, er aktuelle som oppslag.

Etter at morgenmøtet er ferdig, ringer journalisten moren til gutten. Moren vil i utgangspunktet ikke intervjues, og må overtales av journalisten. Han klarer å få til et møte med moren og gutten og meddeler dette til vaksjef. Vaksjefen er tydelig fornøyd: «Dette er en kanonsak!». Også journalisten virker oppgiret over å ha fått en avtale. Han og fotografen småspringer ut av redaksjonen når de skal møte gutten og moren.

En times tid senere ringer journalisten vaksjef. ”Tromsø” er den eneste avisen som får saken. Moren ble lei maset fra alle journalistene i forskjellige medier og bestemte seg for å gi ”Tromsø” enerett på saken. Når journalisten og fotografen kommer tilbake, er de tydelig stolte av dette. De henvender seg til meg og sier noe sånt som «Du skulle ha vært med, så kunne du fått en leksjon i journalistisk kløkt». De påpeker at de brukte mye tid på å overtale moren, og mener den journalistiske erfaringen og deres oppførsel gjorde at moren ville prate med dem i stedet for andre medier.

Vaksjefen mener saken er det klare hovedoppslagsvalget. Dette forklarer han på følgende måte:

²⁶ Med oppslagssak menes saken som får mest plass på førstesiden, altså hovedoppslaget.

²⁷ Begge de sistnevnte sakene drøftes senere.

«Vi er den eneste som får saken. Dette gir et kick. Denne storyen har alt. Vi har kjørt saken tidligere, men da var den framstilt dramaturgisk sånn den var, uten personhistorier. Nå får vi plutselig høre hvordan gutten opplevde det. Han er et medisinsk mirakel. Det andre aspektet er at alle andre har vært ute etter saken, men vi fikk den. Det gir saken en eksklusivitet. Dessuten er den personorientert».

Videre framhever vaksjefen at saken er tett og nær. Leserne kan ikke være likegyldige til en slik historie. Den har drama, følelser og er godt lesbar.

Nyhetskriterier i avisen "Tromsø"

Personifisering er ett sentralt nyhetskriterium i denne sammenhengen. Som vi har sett, framhever vaksjefen guttens historie som viktig. To ganger tidligere har hendelsen preget avisens forside.²⁸ Da var fortellingen basert på fakta om hva som skjedde i ulykken. Nå får de endelig hans versjon av historien. I intervjuet med journalisten påpeker han at "Tromsø" er bedre enn "Nordlys" når det gjelder å være tettere innpå mennesker. Dette hentyder til at personifisering er et sentralt nyhetskriterium i avisen. Redaktøren framhever også betydningen av å ha personlige saker: «Vi skal lage saker om mennesker. En sak uten mennesker er ingen god sak. Hvis mennesker er utsatt for noe spektakulært, er det en god sak».²⁹ I denne saken er det lett å sette seg inn i Jonas' opplevelse. Alle kan forstå hvor fælt det er for en liten gutt å bli påkjørt av en bil. Alle kan skjønne morens glede over den lykkelige utgangen.

Et annet sentralt nyhetskriterium i denne saken er sensasjon. Det er et under at gutten overlevde. Du kan nesten ikke tro det du leser. Samtidig er denne typen hendelser sjeldne. Det gjør historien mer eksklusiv. Vaksjefen kaller slike saker for «snakkiser», altså saker som er så spesielle at folk må snakke om dem. Dette er et sentralt begrep i VG. At saken er god også for sistnevnte avis, er tydelig: VG bruker "Tromsøs" sak som hovedoppslag samme dag.

Betydelighet er også et nyhetskriterium i denne sammenhengen. Dette kriteriet er ment å omfatte antall personer som er rammet av hendelsen, eller hvorvidt leseren kan føle fysisk eller psykisk nærhet til situasjonen. I saken om Jonas er det den fysiske og psykiske nærheten

²⁸ Lørdag 4. mars er førstesiden «8-åring kjørt ned», mandag 6. mars er den «Jonas (8) hadde englevakt»

²⁹ Redaktøren i intervju med meg, 8.mars 2006

som gjør at avisen vurderer saken som betydelig. Gutten ble påkjørt i lesernes nærmiljø og rammet tilfeldigvis ham. Leseren får en nærhet i at dette like godt kunne skjedd deres egne barn eller barnebarn. Dette gir saken et innslag av ”åfaen-isme”. Leseren skal tenke ”å faen” når de leser avisen, ”dette kunne ha skjedd meg”. I samtale med meg etter morgenmøtet 8. mars, fremhever vaksjefen slike type saker som viktige for avisen.

Saker som denne, med personer som har opplevd noe spektakulært, krever få ressurser i form av arbeidstid og personell. Det dreier seg mest om å få folk til å prate. Siden denne saken er en hendelsesnyhet og fakta om hva som skjedde nærmest er ubestridt, er det ikke nødvendig å undersøke flere kilder.³⁰ Det holder med å få guttens historie. Sett ut fra Allerns kommersielle nyhetskriterier, er denne saken et klart eksempel på at profitten bestemmer hvilke nyhetskriterier som skal vektlegges. Hågvar (2003) kaller dette produksjonsbaserte nyhetskriterier, altså at redaksjonens økonomi avgjør hvilke saker som vektlegges. Med utgangspunkt i McManus’ (1994) kjennetegn på markedsorientert journalistikk, kan vi peke ut nyhetskriterier som er produksjonsorienterte. Personifisering, eliteperspektiv, negativisme, dramatisering og underholdning. I saken om Jonas ser vi både personifisering og dramatisering. Presentasjonen av saken er også markedsorientert, med store bilder, lettfattelig tekst og store titler. At saken kan presenteres på en god måte, synes å være et kriterium for at den skal bli nyhet. Under feltobservasjonen spurte vaksjefen ofte etter hvilke bilder som kunne illustrere saken. Etter morgenmøtene, hadde vaksjef og redaktør møter med fotosjefen for å se hvilke saker som skulle prioriteres i forhold til foto. Redaksjonen hadde stort sett to fotografer på jobb om dagen, og én på kvelden. Hvis sakene ikke er godt illustrert med bilder, blir de ikke prioritert i like stor grad. Her ser vi også en tendens i retning av hva Hågvar (2003) kaller presentasjonsbaserte nyhetskriterier. Muligheter til å presentere saken på en god måte, bestemmer om saken er en nyhet.

Konkurransen med ”Nordlys” gjør at avisene konkurrerer om abonnenter og løssalg. På salgsstedene i Tromsø står avisene ved siden av hverandre. Leseren kan på denne måten sammenligne avisene og velge den de oppfatter som mest interessant. Selv om leseren allerede abonnerer på avisen, vurderingen ha betydning for om leseren fortsetter abonnementet eller oppretter et nytt med konkurrenten. Hvis han eller hun dag etter dag synes ”Tromsø” har de beste nyhetene sammenlignet med ”Nordlys”, er dette positivt for avisen.

³⁰ Hendelsesnyheter er nyheter journalisten eller kilder ikke kan styre. Ulykker, naturkatastrofer og drap er eksempler.

Derfor er det viktig å ha enerett på saker, ha den beste vinklingen og/eller ha en sak leseren ikke kan forholde seg likegyldig til.

Selv om mye kan tyde på at avisen er mest opptatt av salg og at de derfor vurderer saken om Jonas som god, er det også forhold som tyder på at avisen ikke er så salgsrettet. 80 prosent av avisens salg basert på abonnenter, noe som viser at "Tromsø" har en fast lesermasse. Forsiden trenger derfor ikke være en salgspakat i like stor grad som hos løssalgsaviser. Salgstall ble heller aldri nevnt i arbeidet med saken. Den ble ikke prioritert fordi redaktøren mente den var billig å produsere. Det kan samtidig være et tegn på at salg har blitt en byråkratisk rutine i redaksjonen. Men hvis vi tar utgangspunkt i hvilke nyhetskriterier som var sentrale i denne saken, altså personifisering, sensasjon, betydelighet og dramatisering, er ikke disse utelukkende produksjonsbaserte.

Redaktøren fremhever at saker som omhandler mennesker er viktige for avisen. Galtung og Ruge (1965: 64-91) diskuterer mulige grunner til at saker blir personifisert. En av grunnene er behovet for å fortelle historier i nyhetsformidlingen. Når vaksjefen i "Tromsø" forteller hvorfor saken om Jonas er god, bruker han nettopp dette som argument: «Nå får vi plutselig høre hvordan gutten opplevde det».³¹ Gutten er hovedperson i historien, en vi kan identifisere oss med. Galtung og Ruge mener også dyrking av det frie individet er typisk for den vestlige kulturen. Hvordan enkeltpersoner handler er noe mange er opptatt av. Det er også lettere å identifisere seg med andre mennesker enn med ting og fakta. Dette kan være en bakenforliggende forklaring på hvordan nyhetskriteriet personifisering har oppstått i "Tromsø".

Historien har klare roller, noe som gjør at den får en eventyraktig fortellerstruktur: Jonas ("den gode") og hans hjelpere kjempet mot døden ("den onde") og vant. Denne dramatiske fortellerformen har tradisjon tilbake til eventyrene, og er en velbrukt struktur. Dramatisering kan derfor være en naturlig følge av en fortellerkultur, ikke et bevisst kriterium nyheten basert på ønsket om å selge.

"Tromsøs" profil gjør at de nesten utelukkende dekker saker innenfor kommunens grenser: «Vi dekker Tromsø kommune. Alt annet er utenriksstoff for oss med mindre det har relevans til Tromsø», sier redaktøren.³² Betydelighet blir derfor et sentralt kriterium. Leserens skal ha en nærhet til det som skjer. En hendelse innenfor kommunen angår gjerne en stor andel av

³¹ Vaksjef i samtale med meg under feltobservasjonen 8. mars 2006

³² I samtale med meg under feltobservasjon 8. mars 2006

innbyggerne. Ut fra avisens profil, må "Tromsø" dekke mest mulig av det som skjer innefor kommunen. Hvis profilen blir utvannet kan det føre til færre lesere. Sånn sett er betydelighet et produksjonsbasert nyhetskriterium. På den annen side ligger kriteriet mer som en forutsetning for avisen. Det blir ikke brukt som et kriterium spesielt for å selge i denne sammenhengen.

Et tegn på at det har oppstått en allmenn oppfatning av hva som er gode kriterier for avisen, er at ingen nevnte hvilke nyhetskriterier saken om Jonas ville berøre. Det var en samlet oppfatning i redaksjonen om at dette var en god sak. Hva som er en nyhet har blitt byråkratisk rutine. Da saken ble presentert på morgenmøtet dagen før den ble trykt, var det ingen som diskuterte den opp mot ulike kriterier. Det var heller ingen diskusjoner rundt at dette ikke var en god sak og at de burde prioritere noe annet. Da saken skulle evalueres på morgenmøtet samme dag som den var på trykk i avisen, dreide diskusjonene seg om presentasjonen av saken. Ingen diskuterte hvorfor de hadde brukt denne saken som hovedoppslag på førstesiden.

Personifisering, sensasjon, betydelighet, dramatisering og presentasjon ser ut til å være viktige nyhetskriterier i redaksjonen.³³ Hvis skal nå se på mulige grunner til at kriteriene oppstår.

Hvordan oppstår kriteriene?

Martin Eide mener journalistene gjerne oppfatter en nyhet som et resultat av tilfeldigheter og teft. «Der journalisten ser en serie av tilfeldigheter og et instinkt, vil sosiologien søke etter et mønster og rammer for fortolkning. Nyhetsproduksjon er ikke mer tilfeldig enn annen sosial virksomhet» (1992:48). Redaksjonen har utviklet normer for hva som er en god nyhet, en slags byråkratisk rutine (jmf. Selznick 1957). Strukturer oppstår og reproduseres gjennom aktørenes handlinger (jmf. Giddens 1984).

Intern konkurranse

En grunn til at nyhetskriterier oppstår kan være den interne konkurransen. Det kan se ut som journalistene jobber bevisst eller ubevisst etter bestemte kriterier fordi de vet hvilke saker avisen gjerne ønsker på forsiden. Det kan diskuteres om konkurranseaspektet blir mer framtrædende i et mannsdominert miljø. Etter morgenmøtet der saken om Jonas ble diskutert,

³³ I neste case og i analysen av nyhetsmiksen i avisen, ser vi at konflikt, negativisme og fokus på eliteperson (kjendis) også synes viktige for avisen.

var det høy temperatur i redaksjonen.³⁴ Journalisten og fotografen som hadde laget saken, brukte mye tid på å diskutere presentasjonen. Mennene i redaksjonen ble lettere involvert i diskusjonene, mens kvinnene ikke så ut til å bry seg nevneverdig. For meg virket det som journalisten og fotografen diskuterte delvis for å understreke at de hadde forsiden og delvis fordi de faktisk var misfornøyde med presentasjonen. En senere dag i uken uttrykte en av de andre mannlige journalistene en viss misnøye med at hans sak ikke hadde kommet på forsiden. Siden det sjelden var mer enn fem kvinner på jobb samtidig, er det vanskelig å si om konkurranseaspektet ville vært like fremtredende om det hadde vært overvekt av kvinner i redaksjonen. Det syntes uansett relativt viktig for journalistene å få sin sak som hovedoppslag på førstesiden. Journalisten jeg fulgte, hevder at han tidligere var opptatt å få førstesideoppslaget. Han kunne også referere hvor mange hovedoppslag han hadde hatt innen et visst tidsrom. Nå er han sikrere på seg selv, og sier han ikke trenger å ha oppslaget for å hevde seg i redaksjonen. Samtidig mener han redaksjonen løftes både kvalitets- og kvantitetsmessig hvis den har konkurranseinstinkt fordi journalistene vil strebe etter å ha så gode saker som mulig. Dette tyder på at han fortsatt er opptatt av konkurranse. Han mener likevel at konkurransen ikke må dreie seg om spissing av sakene, men om helhet i journalistikken, altså om det er brukt mange kilder og at man kan skilte med et godt journalistisk håndverk.

Omgangsform

Omgangsformen i avisen kan bidra til å øke konkurransen og påvirke nyhetskriteriene. Den er direkte og ”rett fra levra”. På morgenmøtet 8. mars diskuterte journalistene prioritering av saker på førstesiden. Avisen hadde prioritert oppslaget «Kvinner drikker og slåss som mannfolk» i stedet for «Parkeringen kunne vært gratis», som er en sak om at kommunen betaler mye i tomteleie for et hus de ikke hadde trengt å betale leie for. En av journalistene uttalte: «Jeg mistet haka da jeg så ingressen. Vi lager yesterdays news på forsida. Dette er prioritering med ræva først».

Journalistene hisser seg fort opp over små eller store hendelser og opphetede diskusjoner forekommer ofte. Når det er en direkte tone, kan du bli mer opptatt av å befeste din posisjon. Det kan bli en kamp om å være sterkest og å få gjennomslag for egne argumenter. Det kan ha oppstått en slags forståelse av at den som roper høyest oftest får det som han vil. Kanskje tør ikke desken å endre på dine saker hvis du blir sint hver gang de gjør det? Samtidig kan den

³⁴ For mer om selve diskusjonen, se neste del, om nyhetsformatet.

direkte tonen føre til et dårligere klima for utvikling av journalistikken. Med noen få unntak, forble de fleste meningene på morgenmøtene uimotsagt. Det kan være et tegn på at folk vegrer seg mot å diskutere siden det synes å føre til opphetede diskusjoner. De gangene diskusjonene oppsto, endte de heller ikke med enighet. De syntes heller å føre til mer misnøye. Dermed er det ikke sikkert at synet på hva som er en god nyhet vil utvikle seg i særlig grad. Evnen til å ta inn over seg endringer vil kunne bli mindre. På den annen side kan det bli lettere for redaktørene å innføre en ny type journalistikk. Hvis de overbeviser i forhold til medarbeiderne på desken, vil endringene bli gjennomført fordi desken har mulighet til å redigere journalistenes saker. Hvis journalistene vil på førstesiden, må de likevel tilpasse seg den nye journalistikken.

Konkurransen med "Nordlys"

Avisens tradisjon som nummer to-avis, kan også forklare nyhetskriteriene. "Tromsø" har alltid vært minst i byen og måttet kjempe for å overleve. Redaksjonen må gjøre ting annerledes enn konkurrenten for å kapre lesere. De må også forsøke komme ut med viktige saker før "Nordlys". Her har "Tromsø" et fortrinn i forhold til deadline. Siden "Nordlys" skal distribueres til hele landsdelen, har avisen deadline klokken 21.30. "Tromsø" kan vente til midnatt. Som liten avis prøver journalistene i "Tromsø" å reagere raskere når noe skjer. De frigjør lett journalister til å dekke større ulykker eller uforutsette hendelser. De prøver å være tett på hendelsesnyheter og er gjerne med når politiet har væpnede aksjoner, slik at leserne kan se bildene dagen etter. Nyheter der du kan se helikopter, uniformert personell og/eller dramatiske situasjoner er lette å dekke og genererer ofte gode bilder. "Tromsø" har fire faste fotografer til rådighet, noe som er mye for en lokalavis med et opplag i overkant av 10 000.³⁵ Dermed blir nyhetene mer presentasjonsbaserte. Så lenge bildene er gode, trenger ikke saken være like utdypende. Visualiseringen er sterk, og avisen trykker ikke saken over like stor plass hvis de ikke har gode bilder. Avisen blir tabloid i form av presentasjon.

Konkurransen med "Nordlys" kan også føre til at "Tromsø" må satse mer på undersøkende journalistikk. Fordi de to avisene i utgangspunktet har lik mulighet til å dekke hendelser, må de satse mer på egne, eksklusive saker. Samtidig hentyder redaktøren at "Nordlys" er gode når de setter i gang med undersøkende journalistikk. "Tromsø" velger å satse på lokale tromsønyheter og redaktøren mener de er bedre enn konkurrenten når det gjelder språk, stil og

³⁵ Tre av fotografene er fast ansatte, men den fjerde er fast frilans og jobber minst like mye som de andre.

presentasjon. At dette er viktig for avisen hentyder mot at nyhetsformatet spiller en relativt stor rolle.

Forhold mellom eldre og yngre journalister

Også forholdet mellom eldre og yngre i redaksjonen kan også forklare hvilke nyhetskriterier som prioriteres. Om lag halvparten av journalistene i redaksjonen er under 50 år. De yngre journalistene synes å være mer tabloide. Da jeg selv jobbet på desken i avisen, hendte det oftest at artiklene til de eldre journalistene ble forkortet og endret. Slik jeg ser det, synes det som de eldre journalistene er opplært i en litt annen tradisjon enn de yngre. Normene for god journalistikk har endret seg mye etter journalistikkens løsrivelse fra partipressen. Østerud m.fl påpeker at «partipressen viste respekt for de politiske kildene, taushetsplikt ble etterlevd og referatet var den politiske journalistikkens fremste form» (2003:128). Nå skal jeg ikke antyde at de eldre journalistene er så gamle at de jobbet i avisen mens den ble løsrevet fra partiet, men det tar tid å endre en tradisjon som har vært i avisen over lengre tid. I løpet av de 10-15 siste årene har nyere medier og produksjonsteknologi ført til endring i journalistikken. Fordi avisene kan formidle hendelser kjapt over internett, vil de fleste leserne ha fått med seg hva som skjedde lenge før papiravisen kommer på trykk dagen etter. Dermed må journalistikken i avisen bringe noe nytt til saken, noe vi ikke vet fra før. Det holder ikke å referere hva som har skjedd, og journalistene må tilpasse seg en ny skrivemåte. Den nye formen for journalistikk vil kunne føre til uoverensstemmelser mellom journalister som har lært den nye formen gjennom utdanning og journalister som er sosialisert inn i andre rutiner for god journalistikk.

Profesjonalisering

De siste årene har det blitt mer vanlig at journalister har utdanning i journalistikk. I 2002 hadde omtrent halvparten av journalistene i Norsk Journalistlag denne type utdanning.³⁶ I avisa "Tromsø" er andelen journalistutdannede større blant de yngre enn de eldre journalistene. Det kan være grunn til å tro at de unge gjennom utdanningen er opplært innen en nyere form for journalistikk. Journalistene tar med seg denne inn i redaksjonen og bidrar til at redaksjonen danner en byråkratisk rutine for hva som blir sett som gode nyheter. Hvis vi tar utgangspunkt i Østlyngen og Øvrebøs (1998) nyhetskriterier som blir brukt i utdanningen, kan vi sammenligne disse med kriteriene som er vesentlige i avisen. På denne måten kan vi forsøke å se om nyhetskriteriene oppstår som effekt av sosialisering gjennom

³⁶ Tall fra Bjørnsen m.fl (2005)

profesjonalisering gjennom utdanning, eller om som effekt av sosialisering gjennom praksis i redaksjonen. Østlyngen og Øvrebø fremhever vesentlighet, identifikasjon, sensasjon, aktualitet og konflikt som gode nyhetskriterier. Her vil identifikasjon og vesentlighet være omtrent det samme som betydelighet. Hvis vi ser på kriteriene ”Tromsø” legger vekt på, er disse personifisering, sensasjon, betydelighet, dramatisering og presentasjon. I neste case og i analysen av nyhetsmiksen, ser vi at kjendis og konflikt også er viktige kriterier. Østlyngen og Øvrebøs kriterier er dermed ikke så ulike kriteriene avisen legger vekt på. Dette kan tyde på at journalistene med journalistutdanning tar med seg verdier inn i institusjonen ”Tromsø”. Samtidig ser vi at avisen legger større vekt på dramatisering, kjendiser og personifisering. Dette er nyhetskriterier som i større grad kan knyttes til produksjon og nyhetsformat, og som oppstår som følge av journalistenes sosialisering i redaksjonen. Det kan med andre ord se ut redaksjonen utvikler en byråkratisk rutine både på bakgrunn av sosialisering gjennom utdanning og gjennom praksis i redaksjonen.³⁷

Nyhetsformatet

I boken «Don't make me think! A common sence approach to web usability» viser Steve Krug (2000) hvordan folk retter musepekeren i retning sex, kuriose historier, kjendissaker og sitt eget navn når de er på internett. Også i papiraviser kan man finne tendenser til at de etterstreber et såkalt «Ikke få meg til å tenke»-prinsipp bevisst eller ubevisst. I de største tabloidavisene gjør store bilder, tydelige titler og korte saker leseprosessen enklere. Leseren må ikke tenke så mye. Mye kan tyde på at dette er noe også ”Tromsø” forsøker å etterstrebe. Redaktøren ønsker at avisen skal fremstå som lett tilgjengelig: «Budskapet skal presenteres på en måte som gjør at leseren får med seg mest mulig på kortest mulig tid». Dermed blir nyhetsformatet viktig. Redaktøren påpeker at avisen jobber mye med tittel- og bildespråk, ingress og bildetekst, noe som understreker presentasjon som nyhetskriterium.

Saken om «mirakelgutten Jonas» ble slått opp over to fargesider inne i avisen.³⁸ Tittelen strekker seg over tre linjer og trekker 14 centimeter vertikalt. Hovedbildet dekker sju spalter og viser moren som klemmer Jonas.³⁹ Storesøsteren sitter i bakgrunnen og smiler. I bildeteksten under hovedbildet står ordet ”overlevde” uthevet i begynnelsen av setningen,

³⁷ Ethiske overveielser er også en del av profesjonalisering gjennom utdanning. I case to blir dette drøftet i forhold til vurderinger om å bruke funnet av en kjent politikers sønn som hovedoppslag (s.41-42) og om profesjonalisering s. 44-47

³⁸ De fleste sidene til ”Tromsø” er i farger.

³⁹ En dobbeltside i avisen er til sammen 10 spalter

mens resten av bildeteksten formidler at mamma og storesøster er glade for at det gikk bra med Jonas. Nå kaller de ham ”mirakelgutten”. I tillegg til hovedbildet har saken et tospalters bilde av bare Jonas («Jonas må ta det med ro»), et tospalters bilde av politibilen og snøbrettet ved åstedet og et en og en halvspalters bilde av Jonas på et nytt snøbrett ute i hagen. Journalist og fotograf har et lite bilde av seg selv, såkalte byline-bilder. Saken har også en faktaboks med sakens bakgrunn og faksimiler fra førstesidene uken før. Ett sitat er dratt ut av teksten og plassert mellom to av bildene: «Da de dro ham fram, var han fullstendig blå og helt livløs. Det var som han hadde en maske på seg (”Lill Torill Hansen, mamma”))». En slik tekst bidrar til å skape en sjokkerende effekt for leseren. Ifølge McManus (1994) er et av hovedkjennetegnene med markedsorientert journalistikk en sterk visuell presentasjon. Samtidig bidrar oppbyggingen av saken til at den tilfredsstiller krav til drama, spenning og underholdning. Fortellerstilen er dramatisk og spennende, noe som gjør den underholdende. At gutten overlevde gjør at historien blir hyggelig, på tross av det dramatiske. Folk kan tenke «uff, det var skummelt, men heldigvis gikk det bra», når de leser historien. Nyheten forteller Jonas’ personlige historie og leseren kan lett identifisere seg med aktørene i saken.

Avisens fokus på presentasjon av sakene var tydelig på morgenmøtene. I evalueringen av dagens avis, dreide diskusjonene seg stort sett om presentasjonsmåte og prioriteringer. Et eksempel på dette er hentet fra morgenmøtet 9. mars. De to unge medarbeiderne som redigerte saken på desken dagen før, hadde endret teksten journalisten hadde skrevet. Journalisten hadde fokusert direkte på hvordan gutten hadde det, mens deskvaktene hadde lagt opp til en dramatisk inngang med fokus på hva som skjedde med gutten. Dette mislikte journalisten, som hører til blant redaksjonens eldre garde. Han mente selv han hadde tatt saken lengre (i forhold til hva som skjedde i ulykken), og at desken hadde endret den til det dårligere:

«Det er ikke mye kreativitet på desken. De såkalte redigererne skriver om saken. Tror dere leserne er dumme?! Når man faenmeg ikke kan klare å gjøre noe nytt, da er saken min ødelagt og da er dagen min også ødelagt. Helvetes amatører!».⁴⁰

Dette viser på den ene siden journalistens engasjement for det han holder på med. På den andre siden at han kanskje ikke er vant til at sakene hans blir endret av desken.

⁴⁰ Sitat fra morgenmøtet torsdag 9.mars 2006

En av journalistene mener de skal vente med diskusjonen til de har sett hvordan VG har presentert saken.⁴¹ Dette kan tyde på at redaksjonen ser VG som fasit i forhold til presentasjon, og underbygger påstanden om at markedsbaserte nyhetskriterier styrer journalistikken i "Tromsø". VG er Norges største løssalgsavis og må tenke kommersielt for å selge. En av journalistene i avisen mener presentasjonen er spesielt viktig fordi mange av sakene ikke alltid er så gode. Når "Tromsø" dekker hendelser som pressekonferanser, teater og konserter, kan avisen være sikre på at også "Nordlys" har hatt en journalist på stedet. Slike type hendelser er ofte vanskelig å gjøre spennende og "Tromsø" må derfor satse på presentasjonen for at leseren skal oppfatte saken som bedre enn konkurrentens. Dette peker i retning av presentasjonsbaserte nyhetskriterier (Hågvar 2003). Vinkling og virkemidler blir vesentlig for å bedømme om noe er en nyhet, ikke nødvendigvis sakens innhold.

Oppsummering av case 1

Gjennom å analysere hvilke nyhetskriterier som står sterkt i avisen, hvordan disse oppstår og nyhetsformatet i avisen, har vi sett hvordan nyhetskriteriene synes å være en byråkratisk rutine. Journalistene diskuterer ikke hvorfor noe er en nyhet. Grunnen til dette ser ut til både å være et resultat av sosialisering gjennom utdanning og sosialisering gjennom avisen. Gjennom utdanningen vil journalistene ta med seg nyhetskriterier inn i redaksjonen, mens de gjennom redaksjonen blir påvirket av en mer markedsorientert journalistikk der nyhetsformatet er viktig. At diskusjonene ofte dreier seg om presentasjon, kan tyde på at avisens sosialisering i forhold til nyhetsformatet ikke har kommet like langt som sosialiseringen i forhold til nyhetskriterier. Samtidig synes nyhetskriteriene i avisen å være basert på formatet. At diskusjonene dreier seg om presentasjon kan også tyde på at journalistene anser dette som viktigst. Sånn sett kan vi se en tendens til at journalistene er sosialisert inn i avisens vektlegging av nyhetsformat.

Hvorvidt journalisten jeg fulgte er sosialisert gjennom utdanning og annen bakgrunn eller avisen skal jeg drøfte nærmere på i presentasjon av den neste casen.

⁴¹ VG kommer til Tromsø i 10-11-tida, altså en stund etter at morgenmøtet er ferdig.

Case 2. «LO-leder vil fjerne Herman»: Kjendis, politiske preferanser eller samfunnskritikk?

Tirsdag 14. mars er hovedoppslaget «LO-leder vil fjerne Herman».⁴² Ingressen forteller at «Leder i Tromsø LO, Leif-Petter Hansen, er lei maktarrogansen til ordfører Herman Kristoffersen. LO føler seg sveket av Herman og vil ha ham fjernet». Saken er illustrert med et lite bilde av LO-lederen og et stort av ordføreren. Inne i avisen strekker saken seg over åtte spalter.⁴³ Her er tittelen «Snur ryggen til Herman» over to linjer. De to første ordene har dobbelt så stor skrifttype som de to siste og utgjør det desken kaller signalord, altså de ordene leseren skal reagere på. Under hovedtittelen kan vi lese undertittelen «Opprør i LO». Ingressen er «Den mektige organisasjonen som skaffet Herman Kristoffersen ordførertittelen ønsker nå å fjerne ham». Saken har tre undersaker. Én der hovedtillitsvalgt i Tromsbuss støtter LO, én om at LO på forhånd har informert Arbeiderpartiets ledelse om at de «ikke har tillit til Herman Kristoffersens ordførergjerning», og én med Herman Kristoffersens egen kommentar. Tittelen i den sistnevnte saken er «-Synd». Bildet dekker seks spalter og viser nyvalgt LO-leder i Tromsø, Leif-Petter Hansen, som står foran rådhuset, men med ryggen vent mot inngangen. Saken har også en ”meningsboks” der leseren oppfordres til å si sin mening via sms eller e-post: «Støtter du LO-kritikken mot ordføreren?». Journalist og fotograf har bilde av seg selv.

I denne casen har jeg ikke lagt vekt på hvilke vurderinger journalisten gjør i den innledende fasen, altså hvordan han fikk tipset og hvordan han eventuelt har samarbeidet med andre i redaksjonen. Utgangspunktet har vært å analysere saken slik den fremstår på trykk i avisen. Jeg ønsker å analysere hvorfor ”Tromsø” vurderer den som et hovedoppslag. Videre ønsker jeg å analysere hvorvidt journalisten blir påvirket av nyhetskriterier og nyhetsformat i avisen. Dette vil jeg analysere ut fra journalistens vinkling, formuleringer og disposisjoner i saken. De tre sistnevnte dimensjoner vil også legge grunnlaget for en analyse av journalistens personlige preferanser. Her vil profesjonalisering i form av utdanning, politiske preferanser og personlige karrieremotiv stå sentralt. For å se hvorvidt journalisten blir påvirket av kilden, ønsker også å analysere kildens motiver.

⁴² Alle avissitater i forbindelse med saken om LO-lederen og ordføreren er hentet fra Bladet Tromsø 14. mars, s. 1, 4 og 5

⁴³ En dobbeltside har 10 spalter.

Hvorfor ble saken hovedoppslag?

Når «Tromsø» vurderer hovedoppslag, er det flere forhold som virker inn.⁴⁴ På morgenmøtet har redaksjonen ofte flere alternativer. Hvilken sak som til slutt ender som oppslag, er blant annet avhengig av muligheten til å billedlegge saken godt, om man får gode kilder til å snakke og hvilke andre saker som er oppslagskandidater.

På morgenmøtet mandag 13.mars utpeker ingen saker seg som aktuelle oppslagskandidater. Redaktøren uttaler «Vi har ingen opplagte oppslag, men det kommer vel». Saken om LO-lederen som vil fjerne ordføreren ble skrevet av journalisten på kveldsvakt. Redaktøren hadde dermed rett i sine antakelser om at noe ville dukke opp. Det kan likevel se ut som saken ble valgt fordi det var mangel på andre klare kandidater. De andre sakene på forsiden denne dagen var «Søstre lager sommershow», «Advokat mistet lappen», «Jo Fangel funnet død: ”Jeg har grått hver dag”» og «TIL-RBK 0-4: Tabbet seg ut». Den av disse sakene som hadde størst mulighet til å bli hovedoppslag, var saken om advokat som mistet lappen. Denne beskriver vaksjefen som en typisk ”liv-lære-sak”. De som forvalter loven skal ikke bryte den. I saken er det påpekt at det dreier seg om en kjent forsvarsadvokat som nettopp har kjøpt en dyr bil. Journalisten hadde skrevet hvilken (sjelden) biltype det dreier seg om, men vaksjefen fjernet dette av hensyn til advokatens anonymitet. Det virker som anonymitet for advokaten synes å være en grunn til at saken ikke ble hovedoppslag. En annen grunn kan være mangel på bilder. Det kan også være en vurdering av at hendelsen ikke er betydelig nok. Siden avisen velger å ikke nevne advokaten med navn, kan den heller ikke trykke bilde, selv om den har mange i arkivet.

Avisen kunne også slått opp saken «Jo Fangel funnet død: Jeg har grått hver dag». Denne saken dreier seg om en gutt som ble meldt savnet noen måneder tidligere og som er sønn av en profilert politiker. Nå uttaler moren seg til avisen. Hun er Venstres gruppeleder i kommunestyret, og et kjent ansikt for mange i Tromsø. Gutten ble funnet død to dager før intervjuet med moren. Grunnen til at avisen ikke slår denne saken opp, kan være at avisen hadde laget en nyhet på funnet dagen før. Da uttalte politiet at den døde kunne være politikerens sønn. At morens historie ikke blir oppslag, kan også være basert på en ren nyhetsvurdering eller et ønske om ikke å eksponere henne så sterkt i en sorgsituasjon. På mange måter er denne historien lik historien om ”mirakelgutten Jonas”. Saken har menneskelig nærhet og er en historie få kan være likegyldige til. Avisen har også et godt og nært bilde av moren. I tillegg dreier saken seg om en kjendis. Så vidt jeg husker, brukte

⁴⁴ Med hovedoppslag forstås her den saken som får mest plass på førstesiden.

konkurrenten "Nordlys" denne saken som sitt hovedoppslag. Hvorfor "Tromsø" ikke gjorde det samme, kan tyde på at de etiske vurderingene om ikke å profilere moren så sterkt i en sorgsituasjon veier sterkere enn markedsorienterte nyhetskriterier. På den annen side hadde avisen moren på førstesiden. Profileringen av personen hadde vært noe sterkere hvis saken hadde vært hovedoppslag, men som person blir du ganske profilert av å være på forsiden uansett. Siden moren er en kjent politiker, er det rimelig å anta at hun var klar over at historien hennes ville komme på førstesiden og godtok intervjuet på bakgrunn av dette. Det kan derfor tyde på at de etiske vurderingene ikke var så avgjørende for "Tromsø". Saken om LO-lederen og ordføreren ble rett og slett vurdert som bedre. Det kan hende den hadde blitt valgt på en dag med flere andre gode oppslagskandidater også.

På spørsmål om hvilke type saker som er viktige for avisen, fremhever redaktøren samfunnsstoff. "Tromsø" ønsker å bidra til samfunnsdebatt. Dette understrekes av meningsboksen i teksten. Leserne kan være med å debattere. Hvis vi tar utgangspunkt i Galtung og Ruges nyhetskriterier, ser vi at saken oppfyller flere.⁴⁵ Saken omhandler en eliteperson (kjendis). Herman Kristoffersen er et meget kjent navn i Tromsø. Han er inne i sin andre periode som ordfører for Arbeiderpartiet. Tidligere var han en markant RV-politiker, men gikk sensasjonelt over til Ap for en del år siden. Han har i en årrekke preget nyhetsbildet i byen og er kjent utover kommunegrensen som «Røde Herman». Saken er også personifisert i retning av kjendisen i saken. Dette ser vi tydelig i tittelen. Det er LO-lederen mot Herman. Ikke Leif-Petter mot Herman eller LO-lederen mot ordføreren. Saken har også en viss betydelighet. LO har mange medlemmer og kjemper arbeidernes sak. Mange kan derfor identifisere seg med organisasjonens ståsted. Saken har også betydelighet i form av at ordførerens politiske disposisjoner angår Tromsøs innbyggere fordi han er øverste ansvarlig for kommunens politikk. Hvor sensasjonell saken er, kan diskuteres. På den ene siden er det oppsiktsvekkende at en organisasjon som tradisjonelt har støttet Arbeiderpartiet, nå går imot "sitt eget parti". Saken er også relativt oppsiktsvekkende siden det var LOs ønske at Herman Kristoffersen skulle stå som øverste kandidat på Aps liste ved siste valg. På den annen side er det ikke noe nytt at LO-medlemmenes misnøye over Ap er økende. Stadig flere av medlemmene stemmer Fremskrittspartiet.⁴⁶

⁴⁵ Galtung og Ruges nyhetskriterier som jeg har lagt vekt på i denne oppgaven er betydelighet, sensasjon, overraskelse, fokus på elitepersoner, personifisering, negativisme og konflikt.

⁴⁶ Statsvitenskapsskoleprofessor Tor Bjørklund uttalte følgende til LOs magasin «Aktuell» 29.03.06: "Tidligere var det et pent samsvar mellom yrke og oppslutning om partiene langs den tradisjonelle høyre-venstre-skalaen, fra ytterste venstre til Arbeiderpartiet via mellompartiene til Høyre. Andelen arbeidere som stemte på de ulike partiene økte ettersom en beveget seg fra høyre mot venstre. Dette mønsteret er dels blitt brutt ved at Fremskrittspartiet nå er overrepresentert blant arbeidere og SV underrepresentert.

Presentasjon synes også å være et kriterium. Saken har et godt bilde, en tydelig tittel og et lettfattelig språk som gjør den lett å presentere. Den er også vinklet mot konflikt. Negative ord som «snur ryggen», «opprør» og «fjerne» får plass i tittel og ingress, og gjør at teksten gir et negativt inntrykk av ordføreren. Det er nærmest en skandale at ordføreren har sveket LO. Dette understrekes av dramatiseringen av teksten: «LO har fått nok av det de omtaler som en maktarroganse fra Arbeiderpartiets side. De snakker om svik, de snakker om løgner og de snakker om "gigantisk løftebrudd"»⁴⁷, kan vi lese i første avsnitt. Bildet av en sint LO-leder forsterker inntrykket. Avisen har ikke bilde av ordføreren inne i avisen. Dette bidrar til å understreke inntrykket av markedsorientert journalistikk: Avisen bruker kjendisen Herman for å selge.

Hvis vi tar utgangspunkt i McManus' kjennetegn på markedsorientert journalistikk, kan det se ut som journalisten har blitt påvirket av en slik tankegang. Som vi har sett er saken personifisert (LO-lederen mot Herman, ikke LO mot Arbeiderpartiet), den har et eliteperspektiv («folket "på gølv" mot makten "der oppe"»), den er negativ og vinklet mot et feilskjær fra ordførerens side (negativisme) i tillegg til at den dramatiserer («Herman har sveket LO»). Mye tyder på at journalistikken synes å bære preg av en salgsløkk. Dette er også en sak som krever relativt lite ressurser fra avisens side (jmf. Hågvar 2003, produksjonsbaserte kriterier). Saken har sitt utspring i en sak i siste utgave av LOs medlemsblad, "LO-Aktuelt".⁴⁸ Journalisten må kun ta et par telefoner og velge kilder og har ingen problemer med å fullføre saken i løpet av en kveldsvakt.

Om journalisten er sosialisert inn i en markedsrettet tankegang, kan diskuteres. Det kan være nærliggende å tro at journalisten har tenkt på det tidsmessige perspektivet. Hvis han kom på kveldsvakt uten at det var andre klare oppslag, er det lett å ty til en god sak som er enkel å forme i forhold til avisens nyhetskriterier og –format. Men sannsynligvis har han ikke tenkt at saken er god ut fra et markedsperspektiv. Dette kan tyde på at journalisten er sosialisert inn i avisens syn på hvilke nyheter som selger. På den annen siden kan mye tyde på at journalistens bakgrunn har større betydning. Det kan vi blant annet se ut fra svar han ga i intervjuet. På spørsmål om hva som er viktig for han i jobben, svarer journalisten at han er interessert i samfunnet og hvordan det fungerer. Motivasjonen er å finne ut hva som foregår og hvorfor det foregår. Han føler jobben han gjør er nyttig for samfunnet fordi han er opptatt av at folk

⁴⁷ Bladet Tromsø, 14.03.06, s. 4

⁴⁸ "Ikke mulig å samarbeide med Ap og SV", artikkel i LO Aktuelt, publisert på www.frifagbevegelse.no, 8.mars 2006

skal treffe valg på grunnlag av informasjon. «Jo mer informasjon du har, jo bedre valg kan du treffe», sier han. Dette kan være en av begrunnelsene for å skrive saken om LO og ordføreren. Med utgangspunkt i journalistens subjektive preferanser, kan det se ut som ønsket om å sette søkelys på kritikkverdige forhold i samfunnet påvirker journalisten sterkere enn nyhetsformat i vurderingen av hva som er en god nyhet. Ut fra presentasjonen av saken, ser det imidlertid ut til at journalisten er påvirket av en markedsorientert journalistikk. For å få et grundigere bilde av hvorvidt journalisten er påvirket av den markedsrettede journalistikken eller av ønsket om å drive samfunnskritikk, skal jeg derfor se på andre forhold som synes å påvirke journalisten i denne saken. Her vil jeg ta utgangspunkt i dimensjonene for subjektive preferanser, som jeg avledet fra gatekeeperteorien. Med utgangspunkt i hva journalisten betrakter som en god nyhet, vil jeg analysere hvordan hans utdanning, politiske preferanser og oppvekst eller kulturell bakgrunn synes å virke inn. Deretter vil jeg se på journalistens forhold til kildene og hans vurdering av denne hovedkilden, altså LO-lederen. Jeg vil også prøve å forstå journalistens vinkling, formuleringer og disposisjoner ut fra utdanning og hva han sier han legger vekt på i vinkling av saker. Til slutt vil jeg se på mulige personlige karrieremotiv hos journalisten i denne saken.

Profesjonalisering (effekt av utdanning)

«En god sak er en sak som får konsekvenser etter at den har vært på trykk. Der vi har fått med helheten, og helhet i journalistikken er vel ivaretatt; å samle inn, bearbeide og presentere stoff. (...) At saken har stor offentlig interesse og i tillegg får konsekvenser».⁴⁹

Dette svarer journalisten på spørsmål om hva han ser som en virkelig god sak. I saken om LO-lederen og ordføreren er ordførerens fremtid en mulig konsekvens av saken. Nominasjonsprosessen i Arbeiderpartiet er nært forestående og konsekvensen av artikkelen kan bli at ordføreren ikke blir listetopp. Færre stemmer til Ap kan også være en konsekvens av LO-lederens uttalelser. Organisasjonens fremtidige samarbeidspartier i Tromsø en annen.

⁴⁹ Når ikke annet er nevnt, er journalistens sitater hentet fra intervju med meg 14.mars 2006

Hvordan kan vi tolke journalistens nyhetsvurdering ut fra utdanningen hans? Journalisten har grunnfag og et påbegynt mellomfag i statsvitenskap og bakgrunn fra student- og kommunepolitikken. Han har ikke journalistutdanning, men ser det som en styrke:

«En redaksjon som bare består av folk med generell journalistutdannelse kan bli smalspora, i den forstand at man velger å gå opp de samme sporene. Jeg tror avisen har godt av noen som har et utvidet fagfelt, som har lært noen klassiske øvelser og kan litt mer enn rent journalistfaglige ting».

For å se hvor stor innvirkning profesjonsutdanning har, vil jeg ta utgangspunkt i hvilke verdier journalister får med seg fra profesjonsutdanningen.⁵⁰ Disse vil jeg sammenligne med journalistens.

Bjørnsen, Hovden og Ottosen (2005) har gjennomført flere undersøkelser av nåværende og tidligere journaliststudenter ved ulike journalistutdanninger i Norge og Norden.⁵¹ På spørsmål om hva studentene mente bør være journalistikkens viktigste oppgaver, svarte majoriteten «å informere om politiske saker, overvåke makthavere og tale svake gruppers sak» (ibid.). Som forfatterne påpeker er dette et «tilnærmet ekko av journalistenes etiske regelverk, Vær Varsom-plakaten». Også journalisten jeg undersøkte, fremhever dette som motiv for sin journalistgjerning. Han er opptatt av at sakene han skriver skal være nyttige for samfunnet. Etter tre år i arbeidslivet trekker de journalistutdannede etikken frem som noe av det aller mest betydningsfulle fra studiet. Journalisten jeg undersøkte legger også vekt på etikk. Gjennom sin bakgrunn som profilert politiker, valgte han å lese Vær varsom-plakaten (VVP) «av pur egeninteresse», som han sier det selv. Han var opptatt av hva journalistene hadde rett til å gjøre. Journalisten sier tilsvarsrett og kildevern er viktig i sakene han skriver.⁵² Dette kan vi se i saken om LO-lederen og ordføreren. Ordføreren og Arbeiderpartiet får svare på beskyldningene, selv om tilsvaret er betydelig kortere enn anklagene. Dette kan ha sammenheng med en journalistisk forståelse av at saken må ha en tydelig vinkel for å kunne karakteriseres som en sak. Hvis en sak skal være god må den vinkles opp mot et av nyhetskriteriene. I saken om LO-lederen og ordføreren har journalisten vinklet saken mot konflikten ut fra LOs ståsted. Sånn sett kan det forsvares at LO-lederen har fått størst plass.

⁵⁰ Journalistikk er ikke en ren profesjon ut fra Torgersens (1972) kjennetegn for profesjoner. Jeg har likevel valgt å kalle journalistutdanningen for en profesjonsutdanning fordi den er direkte innrettet mot journalistyrket.

⁵¹ Hovedundersøkelsen er gjennomført ved høgskolene i Volda og Oslo.

⁵² Med kildevern menes å beskytte kilden mot seg selv, samt ikke å avsløre kilder som trenger vern.

Siden journalisten ikke har profesjonsutdanning, kan det være nærliggende å anta at dette er en oppfatning journalisten har blitt sosialisert inn i gjennom avisen.

Tidligere har journalisten blitt klaget inn for Pressens Faglige Utvalg (PFU) tre ganger, men aldri blitt felt. Dette kan tyde på at han ikke har vært like bevisst Vær Varsom-plakaten som journalister med utdanning. Det er relativt uvanlig at en journalist blir klaget inn så mange ganger. På den annen side kan det faktisk at han ikke ble felt, vitne om at journalisten har vært meget bevisst VVP. Det er også vanskelig å vite om journalisten hadde blitt klaget inn for PFU hvis han hadde hatt utdanning, fordi det foreløpig ikke finnes statistikk på forholdet mellom journalistutdanning og klager til PFU. Dette tatt i betraktning, virker det ikke til å utgjøre en betydelig forskjell at journalisten ikke har profesjonsutdanning.

Foruten etikk og pressens samfunnsoppdrag, er nyhetskriterier og formidling av nyheter viktige bestanddeler i journalistutdanningen. I Østlyngen og Øvrebøs lærebok for journalistutdanningen (Østlyngen og Øvrebø 1998), er aktualitet, vesentlighet, identifikasjon, sensasjon og konflikt nevnt som kriterier for hva som er en god nyhet. Saken med LO-lederen og ordføreren tilfredsstiller flere av disse kriteriene. Samtidig har vi sett at saken er vinklet ut fra kriterier som synes viktige internt i avisen "Tromsø". Det kan tyde på at hva journalisten ser som en god nyhet er et resultat av kultur eller byråkratisk rutine (jmf. Selznick 1957) i "Tromsø", og ikke bunn i utdanning. Han har blitt sosialisert inn i redaksjonens syn på hva som er en god nyhet.

En avisnyhet er gjerne bygd opp som en omvendt pyramide (Østlyngen og Øvrebø 1998:368-369). Det viktigste kommer først. Du får svar på spørsmål som hvem, hva, hvor og når så tidlig som mulig i teksten. For at desken skal kunne kutte hvis de har begrenset plass, skal saken være like informativ om man kutter den nederste delen. Denne lærdommen er en viktig del av journalistutdanningen.⁵³ Den blir imidlertid ikke brukt som en fasit på hvordan nyheter skal skrives. I store aviser, der desken ofte kutter nedefra, vil mange journalister automatisk følge denne måten å skrive på. I mindre aviser har desken færre saker å velge mellom, og kutter derfor ikke sakene så ofte. Dette kan ha sammenheng med tettere bånd mellom desken og journalistene. Det blir ofte mye bråk når desken kutter eller endrer saker, og i en avis der de på desken stadig omgås journalistene kan det være vanskeligere for desken å kutte. I store

⁵³ Når jeg refererer til viktige lærdommer fra utdanningen, er dette basert på egne erfaringer som journaliststudent, artikkelen til Bjørnsen m.fl (2005) og Østlyngen og Øvrebøs lærebok (1998)

aviser sitter desken adskilt fra redaksjonen, og medarbeiderne vil ikke omgå i like stor grad. I "Tromsø" synes kutting og endring å være avhengig av hvilken journalist som skriver saken. Noen får tekstene ofte endret, mens andre sjelden eller aldri får endret sine. Det kan ha sammenheng med hvorvidt journalisten har tilpasset seg formatet i avisen eller hvilken status han har i redaksjonen. Både min observasjon og hva journalisten svarte i intervjuet, indikerer at sakene til journalisten jeg undersøkte sjelden blir endret av desken.

Journalistens bakgrunn og oppvekst

Hva journalisten ser som viktig i en sak, er avhengig av flere forhold. I denne delen vil jeg analysere hvilken innvirkning journalistens oppvekst og yrkesmessige bakgrunn har.

At journalisten har bakgrunn fra en samfunnsinteressert familie, kan gjøre at han oftere velger å skrive samfunnsrelaterte saker. I uken jeg undersøkte journalisten, var bortimot alle sakene han selv valgte slike saker. Hva han vektlegger i sakene kan ha bakgrunn i hvilke politiske verdier som var sentrale i hans familie.⁵⁴ Det på den annen side ikke sikkert at journalisten følger de samme politiske preferanser som foreldrene. I journalistens tilfelle kan mye tyde på at valg av samfunnsrelaterte saker har bakgrunn i oppvekst, mens hvilket politisk ståsted sakene eventuelt gjenspeiler, kan være påvirket av andre forhold.

Journalisten fremhever også egen kunnskap og intuisjon som viktig for vinkling av saker. «Jeg tenker "dette har jeg ikke hørt før", også lurer jeg på hvorfor ikke». I tillegg mener journalisten erfaring er viktig. Dette henspiller til sosialisering gjennom utdanning og praksis. Erfaringen bidrar til at ofte endrer vinklinger som er foreslått på morgenmøtene.

«Du tenker "dette høres som en god vinkel". Så drar du ut og prøver å jage vinkelen, men på et eller annet tidspunkt finner du ut at dette bare er tull. Dette sporet er så løst at...ikke sant? Da må du bare snu tvert om og tenke "vi begynner på nytt i forhold til den vinklingen du hadde bestemt deg for på forhånd". Dette skjer oftere og oftere i forhold til jo sikrere jeg blir på meg selv».

⁵⁴ Samtidig går ikke stemmegivning i arv i like stor grad som det gjorde før. Aardal og Berglund påpeker at sammenhengen mellom tradisjonelle sosiale strukturer og stemmegivning er svekket over tid. Tidligere kunne mye tyde på at premissene for partiidentifikasjon ble lagt gjennom oppveksten, mens nyere studier viser at partiidentifikasjon endrer seg over tid (Aardal og Berglund 2004:302-303).

Denne kunnskapen ser ut til å bunne i erfaringer som journalist, altså en sosialisering han har gjennomgått. Fordi journalisten bare har jobbet som journalist i ”Tromsø”, kan mye tyde på at denne sosialiseringen har foregått gjennom avisen, ikke som følge av annen bakgrunn. På den annen side hadde han mye kontakt med journalister gjennom sin yrkesfaglige bakgrunn som politiker og kan ha trukket noen lærdommer herfra. På spørsmål om hvorfor han ble journalist, svarer han at «etter ti års samkvem med journalister ante jeg at jeg kunne tilføre standen ett og annet». Dette hentyder at han har reflektert over journalistrollen også før han ble journalist. Blant annet virker det som refleksjoner han gjorde da han var politiker har gjort ham mer bevisst på hvordan han omtaler kildene.

«Før var jeg av den oppfatning at en journalist kan strebe etter å sette en negativ sak om noen på førstesida. Hvis det er tilfelle, burde han kanskje selv dybdeintervjue et menneske som har vært på førstesida i en negativ sak. (...) Jeg synes man må kunne leve med det, og vite hva personen føler. Med unntak av noen svært få i samfunnet, er det jo svært få som havner på førstesida i en avis, og hva gjør det med deg som menneske? Det synes jeg man bør reflektere over som journalist».

Dette sitatet tyder på at journalisten har et litt annet syn på hvordan journalister jobber nå enn før han begynte i jobben. Han er ikke lenger av den oppfatning at journalister ønsker å skrive negative saker om noen bare for å få en sak på forsiden. Kanskje har journalisten gjennom sosialisering fra ”Tromsø” fått en oppfatning om at mange negative saker egentlig dreier seg om samfunnskritikk? Saken om LO-lederen og ordføreren er negativt vinklet, men dreier seg ikke om ordføreren som person. Den er heller samfunnskritisk.

Politiske preferanser

Bakgrunnen som politiker kan også ha ført til at nyhetene han skriver blir påvirket av journalistens politiske preferanser. Det kan også hende at journalisten bevisst eller ubevisst promoterer et politisk standpunkt uavhengig av bakgrunnen som politiker. Flere forhold kan brukes for å måle politiske preferanser: Jeg har valgt å bruke type saker journalisten skriver, kildevalg og språkvalg.

Saken om LO-lederen og ordføreren setter fokus på sistnevntes rolle. Hovedsaken har utelukkende negativ fokus på ordføreren. Foruten hovedkilden, LO-leder Hansen, bruker

journalisten to andre LO-medlemmer som uttaler seg kritisk mot ordføreren. De to sistnevnte er referert fra LOs medlemsblad. Også hovedtillitsvalgt i Tromsbuss uttaler seg negativt mot ordføreren. Kritikerne har med andre ord fått betydelig større plass enn forsvarerne. I saken er ordføreren intervjuet på sms og e-post. Dette bunner i en tidligere disputt mellom journalisten og ordføreren som førte til at ordføreren bare vil svare skriftlig på spørsmål. Det anstrengte forholdet mellom journalisten og ordføreren kan bunne i politisk uenighet. Språklig er saken også negativt vinklet. Journalisten har brukt ord som sår tvil om ordførerens handlemåte. Som vi har sett kan dette være et resultat av at journalisten er påvirket av nyhetsformatet i avisen. Det kan også gjenspeile journalistens negative holdning mot makthavende parti. På den annen side er ordføreren den øverste ansvarlige for kommunens politikk. Han er et naturlig kildevalg i saker som omhandler styring av byen. Med utgangspunkt i det journalistiske samfunnsoppdrag om å overvåke makten, kan man argumentere for at velgerne har krav på å vite hvordan ordføreren samarbeider med sentrale fagforeninger. De har også krav på å vite hvordan byen styres og kommunens begrunnelser for politiske beslutninger. I et demokrati er det viktig at alle syn kommer frem i lyset og at makthavernes syn ikke alltid blir det viktigste.

I uken jeg observerte ham, skrev journalisten tre saker der politiske parti var involvert. Alle gjenspeiler et kritisk forhold til makten og forvaltning av kommunens ressurser. Den nevnte saken var en av dem. De to andre sakene omhandler «Lille kulturhus», som har fått mye oppmerksomhet i media over flere år, blant annet fordi huset er verneverdig og fordi ordføreren kjempet mot riving av huset da han var aktiv i RV. Den ene saken journalisten skrev om huset var trykket som en av sakene på forsiden onsdag 8. mars. Tittelen var «Parkeringsen kunne vært gratis». Denne dreier seg om at kommunen, etter at de flyttet huset fra en tomt i byen, nå betaler kommunen 40 000 kroner i leie for denne tomten. Kommunen eier imidlertid nabotomten, og her kunne huset stått gratis. I denne saken får en representant for kommunen, samt gruppelederne for Ap, Venstre, Høyre, Frp og RV, uttale seg i tillegg til ordføreren. Dagen etter blir saken fulgt opp av en sak der riksadvokaten svarer på beskyldninger fra ordføreren angående den samme saken. Selv om journalisten i utgangspunktet skulle ha en bestemt politisk preferanse, lar han flere kilder komme til orde. I kildevalg ser det derfor ikke ut til at journalisten lar politiske preferanser skinne igjennom. Når det gjelder valg av politiske kilder, mener journalisten at det ledende posisjons- (Ap) og opposisjonspartiet (FrP) oftest blir brukt som kilder, rett og slett fordi de representerer motstykker. Dette kan gi balanse, men også fremheve konflikter ved hjelp av polarisering, som dermed gjør at saken ”oppfyller” nyhetskriteriet konflikt. Videre mener journalisten det

er viktig å få inn ulike perspektiver, blant annet i form av kjønn. I saken om LO-lederen og ordføreren er fire av kildene menn, mens én er kvinne. Kjønnsperspektivet er dermed ikke 50-50, men kan settes i sammenheng med mangel på kvinner i ledende posisjoner. Foruten kjønnsperspektiv i valg av kilder, fremhever journalisten at det er lettere å ringe kilder han vet har tid til å prate, og som skjønner hva sakene dreier seg om. Her ser vi et effektivitetsperspektiv i kildevalget, som kan antyde at journalisten er institusjonalisert inn i en produksjonsbasert arbeidsmåte: På grunn av tids- og produksjonspress velger han kilder som er lett tilgjengelige. Dette underbygger Allerns (2001b) påstand om at kildenes makt blir større hvis saken tilrettelegges for media

Ut fra de tre politiske sakene journalisten skrev i uken jeg observerte ham, er det vanskelig å se en tydelig tendens i forhold til journalistens politiske preferanser. Journalistens samfunnsinteresse synes imidlertid å påvirke journalisten mer enn nyhetsformatet og den markedsrettede journalistikken i avisen i valg av saker. Dette er noe journalisten også legger vekt på i intervjuet.

«Den kunnskapen jeg opparbeidet meg gjennom 10 år som mer eller mindre heldagspolitiker vil jo åpenbart påvirke, spesielt i den alderen jeg var da. Men jeg tilbrakte mye tid på universitetet også. Det har nok også noe å si. Den samfunnsinteressen min... Jeg vil heller gå mer freudiansk til verks å si at jeg har mer hjemmefra enn jeg vil ane selv».

På spørsmål om han føler partivalget hans virker inn på journalistikken, svarer journalisten at han ikke tror det gjør det. Han mener det kommer an på hvem jeg spør. Da journalisten gikk over fra politikken til å bli journalist, skrev "Tromsø" en artikkel om dette. Journalisten mener derfor det var vanskelig ikke å få med seg at han sluttet som politiker og begynte som journalist. Der og da så han ikke helt hensikten med artikkelen, men har i ettertid forstått hvorfor den ble skrevet. Dette kan tyde på at blant annet Vær Varsom-plakatens (VVP) punkt om integritet har hatt innvirkning på journalisten.⁵⁵ At ikke helt så hensikten med den profilerte overgangen fra politikk til journalistikk den gangen, kan tyde på at journalisten har fått noe av sin kunnskap om VVP inn gjennom redaksjonen.

⁵⁵ Jmf. VVP punkt 2.3 om redaksjonelle medarbeideres integritet. Her står det blant annet at man skal vise åpenhet om forhold som kan påvirke redaksjonelle medarbeideres habilitet.

«Den personen som leser meg må se min integritet ut ifra at den personen vet at jeg har vært politiker for et gitt parti og således bærer den ballasten. (...) Det er bedre at folk vet hva du har gjort før enn at du hemmelig skulle være en del av ett eller annet uten å gjøre oppmerksom på det».

Forhold til kildene

I saken «LO-leder vil fjerne Herman» kan det være interessant å se på kildens mulige motiver for å stille opp og hvordan dette kan påvirke journalisten. Kildens motiver i denne saken synes å være todelt. Et alternativt motiv kan være at han ønsker han å markere seg som nyvalgt leder i LO Tromsø. Det kan også tenkes at han ønsker han å få frem en misnøye mot ordføreren, og muligens fremprovosere et lederskifte i Ap før neste valg. Hvorvidt han lykkes i å få til et lederskifte i Ap på bakgrunn av artikkelen, er for tidlig å si, men LO-leder Hansen får maksimal uttelling på de andre motivene. Han får presentert seg som leder, attpåtil med hovedoppslag på førstesiden og over to sider inni avisen. Han er også hovedkilden i artikkelen. Noe av grunnen til at han har fått god uttelling, kan være at han har vært tilgjengelig og stilt opp på kort varsel. Hansen uttaler seg også på en måte som passer den tabloide og markedsrettede journalistikken i «Tromsø». Han har klare meninger som er lette å forstå og formidle. Han har også et nedenfra og opp-perspektiv, som er noe av det McManus fremhever som typisk for den markedsdrevne journalistikken. Makten er ”de der oppe”, mens kildens perspektiv er ”vi på gølv”. Et eksempel som illustrerer dette, er et sitat fra artikkelen der Hansen uttaler følgende:

«-De bør gå i seg selv og finne ut om de er de rette til å lede byen. Det er absolutt på tide med et personsifte i toppen. De som er der innfrir ikke, gang etter gang. Det eneste som hjelper nå er et nytt mannskap på topp».⁵⁶

I dette tilfellet kan det ved første øyekast se ut til at kilden har bydd opp til dans (jmf. Allern 1997) og at journalisten har latt seg føre, altså at kilden har fått det som han vil. Der er imidlertid forhold som trekker i motsatt retning. For det første var det journalisten som kontaktet LO-lederen, ikke omvendt. Det er ikke sikkert saken ville blitt skrevet i ”Tromsø” hvis det ikke hadde vært for journalisten. Han fikk et tips om artikkelen i LO-Aktuelt og valgte å skrive saken ut fra denne artikkelen. For det andre er kildevalgene gjort av

⁵⁶ Bladet Tromsø, 14.03.06, s 4

journalisten på bakgrunn av saken i LO-Aktuelt. I praksis har han brukt de samme kildene som det nevnte magasinet. Forskjellen er at journalisten har gjort et eget intervju med LO-lederen. Han har også vinklet saken noe mer tabloid enn fagforeningsmagasinet har gjort. I LO-Aktuelt fremhever Hansen også positive sider ved Aps styre, blant annet full barnehagedekning. At journalisten ikke har lagt vekt på dette, kan være et resultat av sosialisering gjennom avisen: Han legger mer vekt på konflikt enn konsensus fordi konflikt synes å være et nyhetskriterium i redaksjonen.

Oppsummering av case 2

Målet ved å analysere denne casen om LO-lederen og ordføreren, var å få et klarere bilde av hvorvidt journalisten er sosialisert gjennom utdanning og bakgrunn, eller avisen. Slik jeg tolker funnene, kan det se ut som utdanning, oppvekst og yrkesmessig bakgrunn har stor betydning for hvilke saker han velger. Disse forholdene synes også å ha en viss innvirkning på hvordan han vinkler sakene, men det synes som om vinklingen, altså hvordan han skriver sakene, er mest påvirket av sosialisering gjennom avisen. Dette gjenspeiles blant annet i journalistens manglende profesjonsutdanning. Han har fått en forståelse for hvordan han skal vinkle sakene gjennom jobben i avisen, ikke gjennom utdanning. Dermed ser det ut som nyhetsformatet har innvirkning. Saken er vinklet i forhold til viktige kjennetegn på markedsdrevne journalistikk, som negativisme, konflikt og dramatisering.

Case 3. Eiendomsskatten: Hvordan jobber journalisten?

Onsdag 8. mars jobber journalisten med et tips han fikk av en tilfeldig tipser i butikken dagen før. Tipseren hadde hørt at kommunen bruker arbeidsledige, rekruttert gjennom Aetat, til å fastsette eiendomsskatt på boliger. Journalisten ønsker å jobbe videre med tipset fordi han synes saken har betydelig offentlig interesse. Han påpeker at det tidligere har kommet frem at identiske hus innenfor det samme området har fått ulik takst. Hvis dette bunner i bruk av ufaglærte takstfolk, synes journalisten dette er kritikkverdig.

Journalistens arbeid med denne saken kan deles inn i fire faser: Kontakt med tipser, vurdering om han skal jobbe videre med saken, kontakt med andre journalister (morgenmøtet) og kontakt med kilder eller lignende (søkefasen). I denne casen vil jeg drøfte i hvor stor grad journalistens subjektive vurderinger gjør seg gjeldende i de ulike fasene frem til en artikkel skrives. Fordi saken ikke kom på trykk, har jeg ikke lagt vekt på utskrivning og vinkling av saken. Jeg mener likevel casen egner seg for analyse fordi den illustrerer hvilke muligheter

journalisten har til å påvirke sakene gjennom ulike faser. Den kan også illustrere hvorvidt journalisten er sosialisert gjennom utdanning og bakgrunn eller gjennom avisen.⁵⁷ Samtidig kan en analyse av de ulike fasene bidra til å forsterke eller svekke funnene i den forrige casen.

Kontakt med tipser (fase 1)

Det kan være flere grunner til at journalisten kommer i kontakt med tipseren. I dette tilfellet var det et tilfeldig møte på butikken. I andre saker journalisten jobbet med den samme uka, var han mer aktiv i å finne saker selv, blant annet var han på kafé med en kilde. Han fikk også tips via telefon, e-post og msn.⁵⁸

For at folk skal ta kontakt med en journalist, er det flere forhold som spiller inn. De kan blant annet bli lokket av muligheten for å få belønning i form av flaxlodd eller penger, eller ha personlige motiver for å få saker fram i lyset. "Tromsø" oppfordrer folk til å gi tips, enten via internett, telefon eller sms. Ifølge nyhetsredaktøren får redaksjonen hver dag inn cirka 10 rene nyhetstips fra lesere via e-post, i tillegg cirka 178 fra organisasjoner og lignende. Det kommer nesten ingen tips på sms, og omlag 12-15 tips over telefon. Ikke alle som tipser ringer tipstelefonen, men henvender seg til sentralbordet og ber om å få snakke med en journalist. Hvilken journalist de kontakter, kan være tilfeldig. Journalisten jeg fulgte mener han har et nogenlunde kjent ansikt i byen, og at dette er noe av grunnen til at folk tipser ham. Han fremhever også at han er fra byen, er et sosialt menneske og at han har lett for å huske personer. Ifølge andre i avisen, har denne journalisten et enormt kontaktnett. Hans bakgrunn som student, studentpolitiker og kommunepolitiker i Tromsø kan forklare det store kontaktnettet. De fleste sakene han skrev i uken jeg fulgte ham, hadde bakgrunn i tips eller samtaler med bekjente og folk han har møtt tidligere.

Det er journalistens oppgave å vurdere hvorvidt tipseren har ærlige motiver og om saken er verdt å skrive om. I forrige case så vi et eksempel på en sak der kildens motiver var tydeligere enn i den saken som nå drøftes. Her er ikke tipserens motiver så vesentlige. Tipseren er ikke ute etter å rette negativt søkelys mot en bestemt person eller organisasjon. Han ønsker heller ikke å fremme sin posisjon på bekostning av andres. Sannsynligvis er tipseren i dette tilfellet rett og slett misfornøyd med eiendomsskatten, som mange andre med ham.⁵⁹ Kanskje synes han det er galt at denne skatten fastsettes av ufaglærte, eller kanskje han bare har hørt et rykte

⁵⁷ Med sosialisering gjennom avisen menes i hovedsak hvordan han blir påvirket av nyhetskriterier og –format.

⁵⁸ Msn er betegnelsen på Windows Messenger, et internetbasert chatteprogram fra Microsoft.

⁵⁹ Saken fikk mye medieoppmerksomhet både i for- og etterkant.

om at det er sann. Motivet kan være et ønske om at journalisten skal finne ut noe tipseren selv ikke har kunnskaper eller ressurser til å finne ut. I denne saken har journalisten vurdert at kilden har et ønske om at dette skal belyses. Det kan han ha gjort på bakgrunn av sin samfunnsinteresse og yrkeserfaring eller på bakgrunn av hva avisen oppfatter som gode saker. Hvordan disse forholdene virker inn, skal vi se nærmere på i fase 2.

Jobbe videre med saken? (fase 2)

Når journalisten skal vurdere om saken er verdt å skrive om, kan det være gjort med bakgrunn i utdanningen hans. Gjennom årene som statsvitenskapsstudent og politiker kan journalisten ha blitt sosialisert inn i normer for hvordan et rettferdig demokrati bør fungere. I en velfungerende kommunal forvaltning skal ikke fastsetting av skatter bære preg av tilfeldigheter. Disse oppfatningene kan også ha bakgrunn i oppveksten. Som vi så i den forrige casen, har journalistens bakgrunn betydning for hans valg av samfunnsrelaterte saker. Dette trenger imidlertid ikke å føre til at journalisten mener saken er god. Ut sin bakgrunn kunne han like godt tenkt «noen må fastsette skattene, og hvis kommunen har et skjema, kan vel hvem som helst gjøre det?». Så hvorfor tenker han ikke slik? Dette kan være forhold ved avisen, et resultat av hans politiske preferanser eller en kombinasjon av begge deler.

Saker om eiendomsskatt blir ansett som gode for avisen. På spørsmål om hvorfor redaktøren mener saken er god, svarer han følgende:

«Eiendomsskatten er en sak som har gått i ukevis. Kommunen blir snart tvunget til retrett. Hvis det viser seg at de har engasjert folk gjennom Aetat, ikke fagfolk men arbeidsledige, er dette oppsiktsvekkende».⁶⁰

Redaktøren sier ikke noe om hvorfor han mener saken er oppsiktsvekkende, men fremhever at avisen skal skape samfunnsdebatt. At han ikke begrunner hvorfor han synes saken er oppsiktsvekkende kan tyde på at han har blitt sosialisert inn i redaksjonens forståelse av en god nyhet.⁶¹ På morgenmøtet var det heller ingen journalister som mente at saken ikke burde skrives. Hvis vi går tilbake til nyhetskriteriene som syntes viktige for redaksjonen, er sensasjon (oppsiktsvekkende) og betydelighet (rammer mange) viktige kriterier. Saken illustrerer også ”den lille mannens” kamp mot makten, og har dermed et eliteperspektiv.

⁶⁰ Svar på forfatterens spørsmål til journalisten 8. mars

⁶¹ For mer om forståelsen av ordet ”oppsiktsvekkende”, se s.63

Det kan hende journalisten mener dette er en god sak på bakgrunn av sine politiske preferanser. Journalisten representerte Høyre da han var politisk aktiv. Eiendomsskatt er en viktig sak for nettopp dette partiet. På deres hjemmesider er eiendomsskatten nevnt under «10 grunner til å stemme Høyre»:

«3. Høyre vil gi den enkelte trygghet for hus, hjem og jobb. Hus, hjem og jobb utgjør basis for oss alle. Derfor har Høyre sørget for å få fjernet boligskatten og vi går inn for å bygge ned formuesskatt og eiendomsskatt. Lavere skatter og avgifter gir den enkelte bedre muligheter til å styre sitt eget liv og greie seg selv»⁶².

Som vi så i forrige case, er journalisten opptatt av at folk skal vite hva slags bakgrunn han har. Ut fra svarene han gav i intervjuet synes troverdigheten overfor leseren å være viktigere enn hans politiske ståsted. Nettopp at han har vært politisk aktiv, kan føre til at han blir mer bevisst å fremstå som objektiv. Som vi så i begynnelsen av denne casen, valgte journalisten å jobbe videre med saken på grunn av den betydelige offentlige interessen saken har. Dette kan tyde på at journalistens begrunnelse for å velge saken er mest påvirket av oppvekst og samfunnsinteresse. Politiske preferanser og avisens nyhetskriterier og –format synes å veie mindre.

Morgenmøtet: Kontakt med andre journalister (fase 3)

Før hvert morgenmøte leverer journalistene en liste over hvilke saker de jobber med. Disse gir utgangspunkt for arbeidslisten som deles ut på hvert morgenmøte. Arbeidslisten settes sammen av redaktørene før møtet. Her fordeler redaktørene innkomne tips til journalistene som har minst å gjøre, eller til den journalisten de mener passer til å gjøre jobben. Ifølge nyhetsredaktøren stiller majoriteten av journalistene på morgenmøtet uten en eneste idé, men slik jeg oppfattet morgenmøtene virket det som de fleste hadde egne ideer. For meg som utenforstående var det imidlertid vanskelig å vite hvor sakene journalistene presenterte kom fra opprinnelig. Journalisten jeg fulgte presenterte utelukkende egne ideer på morgenmøtene.

Morgenmøtene starter med at en av journalistene spiller av en sang fra en selvvalgt cd. Denne dagen, onsdag 8. mars, har en av kvinnene i redaksjonen valgt Karen Jo Fields' «Embrace me». Denne bidrar til at møtet får en rolig start. Medlemmene av redaksjonen kommer

⁶² «10 grunner til å stemme Høyre». Hentet fra partiets internettsider, hoyre.no

sigende inn og setter seg rundt det ovale bordet etter hvert som sangen toner frem. Til slutt er 18 personer samlet rundt bordet. Blant disse er redaktør (møteleder), vakt sjef, to fotografer og 14 journalister. Fem av journalistene er kvinner. Når musikken er ferdig har vakt sjef en gjennomgang av dagens avis. Siden det er kvinnetid har han sett spesielt på om kvinner er godt representert i avisen. Vakt sjef er fornøyd med kvinneandelen, og fremhever også saken om «Lille kulturhus»⁶³ og en sak om at ansatte vasker innsattes biler i fengselet som gode.

Vurderingen etterfølges av en meningsrunde blant journalistene. 2-3 av journalistene ytrer meninger om lay-out (bildebruk og presentasjon), feil prioriteringer på førstesiden og det de oppfatter som dårlige ingresser.⁶⁴ Deretter går runden rundt bordet der alle forteller hva de skal jobbe med. Her er det åpent for de andre journalistene å komme med innspill. Det er i denne runden journalisten jeg fulgte for første gang presenterer tipset om eiendomsskatten for redaksjonen. Han sier han håper å få noen kilder til å stå frem for å bekrefte tipserens antakelse. De andre journalistene gir uttrykk for at de mener saken er god, men har ikke tips som kan hjelpe journalisten videre. At ingen ytrer negative innvendinger mot saken tyder på en det har oppstått en byråkratisk rutine om hva som er en god nyhet. I uken jeg deltok på morgenmøtene, var det ikke så ofte journalistene kom med forslag til vinklinger eller tips om personer som kunne kontaktes. Det kan derfor se ut som morgenmøtene er viktig som bekreftelse på at saken journalistene jobber med er god, altså at hele redaksjonen oppfatter den som en god nyhet. Dette forsterker inntrykket av at nyhetene blir en del av byråkratisk rutine.

Det som kan påvirke journalisten i arbeidet saken om eiendomsskatten, er at redaktøren setter saken som mulig oppslagssak. Sett ut fra journalistens personlige karrieremotiv, kan det diskuteres hvorvidt journalisten vil vinkle saken spissere for at den skal bli hovedoppslag. «Sjekk ikke ihjel en god historie» er et omkvad som ikke er ukjent i journalistkretser. De sier det helst for å ironisere over sitt eget fag. Men et snev av sannhet kan også ligge i utsagnet», påpeker Østlyngen og Øvrebø (1998:83). Satt på spissen, kan journalisten i så måte alltid stå i fare for å undersøke saken i hjel. Hvis du undersøker begge sider av en sak, kan de til slutt oppleves som like viktige. Det kan dermed bli vanskelig å finne en tydelig vinkling. Resultatet av det som så ut til å være en tydelig førstesidesak, kan bli en ubetydelig notis. Journalister som streber etter førstesideoppslag kan derfor utelate motargumenter, gjøre dem

⁶³ Omtalt i case 2 under avsnittet som heter ”politiske preferanser”

⁶⁴ Diskusjonen rundt prioriteringer er nevnt i case 1 under avsnittet som heter ”omgangsform”

mindre synlige eller spare dem til en oppfølgingssak dagen etter, alt for å få mer status innen redaksjonen. Journalisten kan føle at han gjør en god jobb ut fra det han er trent opp til.

Selv om journalisten virker tydelig fornøyd med å få hovedoppslag på førstesiden, virker det ikke som han vil ha forsiden for enhver pris. Han påpeker at konkurranse om å få forsiden ikke må gå på å utelate viktige argumenter og er opptatt av å ha dekning for det han skriver. Han sier det ville være «pyton å bli dømt i PFU for brudd på god presseskikk» og at han har blitt voksnere med årene:

«Jeg hadde mer den der før, at jeg hele tiden prøvde å balansere mellom det som er rå og god journalistikk og der du går litt for langt. Nå ligger jeg kanskje og "safer" på den ene eller andre siden, selv om det ikke er alle kildene som mener det».

Dette kan tyde på at sosialiseringen gjennom avisen i form av intern konkurranse påvirker journalisten. Også sosialisering i form av en byråkratisk rutine i forhold til hva som er god nyhet synes å påvirke journalisten i denne fasen. Samtidig har journalistens subjektive vurderinger stor betydning. Han kan vurdere hvilke innspill fra de andre journalistene han vil lytte til og han presenterer saken for de andre ut fra egne oppfatninger om hva som gjør saken god. Disse vurderingene gjør han ut fra sin bakgrunn.

Finne kilder (fase 4)

Etter møtet begynner journalisten arbeidet med å finne noen som har vært med på å fastsette eiendomsskatt på boliger. Her må han vurdere hvilke kilder han skal kontakte ut fra en antakelse om hvem som kan vite noe eller hjelpe ham videre. Journalisten chatter med kjente på msn for å se om de kjenner noen som har vært med på å fastsette eiendomsskatt. I tillegg prøver han å få skjemaet for vurdering av eiendomsskatt fra kommunen. Eiendomsetaten har ikke myndighet til å gi ut skjemaet til pressen og henviser ham til kommuneetaten. Han har kontakt med kommuneadvokaten både via e-post og telefon. Kommuneadvokaten har ikke tilgang på skjemaet og journalisten har problemer med å komme igjennom til andre fordi mange er på vinterferie. Dermed lykkes han ikke å få skjemaet, og han ringer en bekjent i det juridiske miljøet for å sjekke om han har rett til å få det.

Som vi ser er dette både en journaliststyrt og kildestyrt søkemetode. Journalisten velger hvilke kilder han vil kontakte og kildene foreslår nye kilder. Når kildene foreslår nye har journalisten

makt i den forstand at han bestemmer om han skal kontakte de foreslåtte kildene. Han har også mye makt i at han bestemmer spørsmålene han stiller kildene. Dette gjør at kildene øyensynlig ikke har så stor makt i denne fasen. Kildens makt ligger i å være tilgjengelige eller ikke og i fortelle det de vet eller ikke. Hvis kildene ikke sier det de vet, vil det ta lengre tid for journalisten å finne ut av saken. Det kan også ende i at han ikke finner ut noe i det hele tatt. Sånn sett har kildene stor makt.

Journalisten sitter på plassen sin mens han søker via telefon, e-post og msn etter folk som kan vite noe. Dette er et arbeid som tar lang tid. Klokken ett har han fortsatt ikke kommet noen vei, og påpeker at det er uvanlig. Grunnen til at han ikke kommer videre, er at han ikke har funnet gode nok kilder som kan bekrefte kildens antakelse.

«Jeg skaffet til veie et par takstfolk og det viste seg at begge var faglærte. Jeg hadde snakket med kommunen, som på et tidlig tidspunkt sa at de hadde benyttet folk fra Aetat, men det kom en kontra på det etter hvert. Grunnen til at jeg stoppet videre jobbing med saken var rett og slett en analyse av tidsbruk versus mulig resultat», var journalistens kommentar i ettertid.⁶⁵

Journalistens svar kan tyde på at redaksjonens ressurser har hatt innvirkning på valget. Han måtte etter hvert gjøre en overveielse på å produsere noe annet til neste dags avis. På den annen side viser svaret en etisk overveielse i forhold til å skrive saken. Hvis journalisten hadde tenkt utelukkende på produksjon og på personlige karrieremotiv, kunne han skrevet saken på bakgrunn av den første bekreftelsen fra kommunen. At han ikke gjorde det, viser en etisk vurdering fra journalistens side. Han vil ikke skrive saken på bakgrunn av en bekreftelse som siden ble avkreftet. Det kan tyde på at troverdighet overfor leseren veier tungt. Han vil ikke bli kjent for å være en journalist som baserer sakene sine på antakelser.

Journalisten mener han bestemmer mest over det han skriver selv, og at han ikke blir påvirket av andre i redaksjonen. Det hender imidlertid at han diskuterer saker med de to kollegene som sitter nærmest ham. Han diskuterer også med nyhetredaktøren og redaktøren. Da diskuterer han om opplysningene kan bli til en sak, og i tilfelle hvorfor. Her er konsekvenser viktig, ifølge journalisten: Om saken får konsekvenser for noen og i tilfelle hvor mange. Om

⁶⁵ I e-post til meg 26.05. 2006

journalisten mener saken har konsekvenser og hva disse består i, kan ha bakgrunn i journalistens samfunnsbakgrunn eller i redaksjonens nyhetskriterier. Noe som kan tyde på sistnevnte, er at journalisten på spørsmål om hva som er en god konsekvens, svarer følgende: «En konsekvens kan for eksempel være konflikt. Og det er jo en god konsekvens i vårt yrke. Den er jo også tabloid». På den annen side så vi i case 2 at samfunnsinteressen også påvirker hva journalisten ser som en god konsekvens og dermed også hva han ser som en god vinkling.

Som vi har sett av denne fasen, har journalisten mye makt i at han velger hvilke kilder han bruker. Han bestemmer også hvordan han stiller spørsmål til kildene. Kildene er med på å begrense makten i den forstand at de kan nekte å uttale seg. Samtidig kan journalisten velge kilder han kjenner for å bekrefte antakelsen og deretter konfrontere fakta med de ansvarlige.

Oppsummering av case 3

I denne casen har vi sett at journalistens valg av nyheter synes å være påvirket av subjektive preferanser. Samfunnsinteressen, som kan spores tilbake til oppvekst, utdanning og yrkesbakgrunn påvirker hvilke saker han velger. Vi har også sett at troverdighet overfor leseren synes viktigere for journalisten enn å promotere egne meninger. Vi har også sett at det synes å ha oppstått en byråkratisk rutine for hva som er en god nyhet. Journalisten synes å være påvirket av denne. Det kan også se ut til at den interne konkurransen i avisen påvirker journalisten i syn på en god nyhet.

Case 4. Kildestyrte vakter. Strukturelle forhold i redaksjonen

I de tre første casene har vi sett hva på forhold ved journalisten og avisen som påvirker journalistens valg av saker. I denne delen skal vi se hvordan journalistens ulike vakter påvirker ham i valg av nyheter. Som eksempel vil jeg beskrive journalistens arbeid fredag 10. og søndag 12. mars. Deretter vil jeg se på journalistens innflytelse når han jobber på nett.

Helgevakt

Journalisten begynner på jobb klokken 17 og er én av to journalister på kveldsvakt. Han har benyttet noe av fritiden på et møte med en kilde tidligere på dagen. Kilden ga ham et brev unntatt offentligheten, som opprinnelig er sendt fra kommuneadvokaten. Journalisten virker til å like saker som er ”hemmelige”. Når brev eller dokumenter er unntatt offentlighet, omtaler han dem konsekvent som ”hemmeligstemplett”. «Jo mer hemmelig noe er, desto mer motivasjon får jeg til å finne ut av hvorfor noe er hemmelig», sier han. Dette tyder på at

journalisten bruker mye tid på sakene. Det tyder også på at samfunnsinteressen veier tungt i valg av saker. Når noe i utgangspunktet er unntatt offentlighet tar det lengre tid å grave fram saken, enn hvis kilden har presentert den for deg.

Når journalisten kommer på jobb, er han i møte med vaksjef. Han får utdelt tre saker som må gjøres til morgendagens avis. Dette er saker ingen har gjort tidligere på dagen, enten på grunn av dårlig planlegging eller tidsmangel. Journalisten blir bedt om å ringe faren til David Toska for å få en kommentar på Nokas-dommen som falt tidligere på dagen. Faren til Toska bor i Tromsø, men journalisten har ikke stor tro på at han vil prate med avisa. Han gruer seg til å ringe, men sier «dette er noe vi må gjøre i ulykker eller andre vanskelige situasjoner. Det viser seg at folk ofte vil prate med journalister for å fortelle sin historie». Vaksjefen som er på jobb denne kvelden, sier hun gir denne saken til journalisten fordi han har folkeskikk og tør å ta slike samtaler.⁶⁶ «Han gir heller ikke opp», sier hun. Det kan tyde på at journalisten er vel ansett i redaksjonen, noe som igjen kan tyde på at han har vært opptatt av å fremstå som en redelig journalist. Troverdighet overfor kolleger og lesere synes viktig for journalisten.

Den andre saken journalisten får utdelt handler om at ulykkesstatistikken har gått ned etter at 16-åringer fikk begynne å øvelseskjøre. Vaksjefen har en lapp med tre kilder journalisten kan ringe: En ansatt ved Tromsø trafikkstasjon, som har dokumentasjon på at ulykkestallene har gått ned, og to jenter på 16 år som skal begynne å øvelseskjøre. Saken skulle vært skrevet tidligere på dagen og journalisten er ikke spesielt fornøyd med at han må gjøre den. Den tredje saken er å lage en sak av en domsfellelse redaksjonen har fått inn. Denne blir nedprioritert på grunn av plassmangel.

Journalisten har også tre egne saker denne dagen. Den første dreier seg om at det starter salg av levende torsk i byen dagen etter. Den andre omhandler generalforsamling i en stor nordnorsk bedrift, mens den tredje dreier seg om brevet journalisten fikk utdelt da han var på kafé med en kilde tidligere på dagen.

Etter møtet med vaksjefen har journalisten møte med advokaten for firmaet som er omtalt i brevet han fikk utdelt tidligere på dagen. Siden vaksjefen har mye stoff til fredagens avis, ber hun journalisten vente med den sistnevnte saken.

⁶⁶ Ikke den samme vaksjefen som jeg har referert til tidligere i oppgaven.

Etter møtet ringer journalisten den ansatte ved Tromsø Trafikkstasjon for å få statistikken om at ulykkestallene har gått ned etter at 16-åringene begynte å øvelseskjøre. Samtalen varer cirka 15 minutter. Så ringer han de to 16-åringene jentene vaktstasjonsjefen foreslo og avtaler et møte. Sammen med en fotograf drar han ut for å intervju dem. Jentene virker nervøse og sier ikke spesielt mye. Journalisten bruker ikke mer enn 10 minutter på å intervju jentene, men får likevel nok sitater til å lage en liten sak som kan brukes sammen med hovedsaken (intervjuet med den ansatte ved Tromsø Trafikkstasjon). I redaksjonen virker det til å være enighet om at saker som denne, med statistikk og fakta, skal illustreres med en personlig historie. I dette tilfellet blir bildet av de to jentene slått opp størst, selv om saken om de to er kortest. Det blir gjort for at leseren lettere skal identifisere seg med hvem det gjelder. Nyhetskriteriet personifisering er viktig. Sakene skal omhandle mennesker.

Søndag 12. mars er det også to journalister på jobb. Journalisten skriver stort sett ut saker han har dekket i løpet av helga. Den ene er saken om at det selges levende torsk på torget i Tromsø. Denne er vinklet mot å være en utrolig historie. Tittel og ingress gir allusjoner til norske folkeeventyr. Her synes journalistens samfunnsmessige bakgrunn å påvirke vinklingen. Journalisten sier han har fulgt saken lenge og gir inntrykk for at han synes det er revolusjonerende at du får kjøpt levende torsk. Den andre saken er et LAN-treff for 400 ungdommer i Fløyahallen. Her bidrar vaktstasjonsjefen til tittelen «Spillernes Nirvana». Teksten er kort og bildene får mye plass, noe som passer godt inn i avisens nyhetsformat. Den tredje saken journalisten skriver omhandler en tromsøgutt som har gått videre til andre audition på teaterskolen i Oslo. Også i denne saken er bildet stort og teksten kort. Bildet viser en overrasket gutt og har teksten har tittelen «Videre til andre prøve». Ingen av journalistens saker vurderes som hovedoppslag.

Den andre journalisten som er på jobb denne søndagen reiser til Oldervik fordi en fisker derfra omkom natten før. Han ønsker å lade stemningen i bygda og få høre hva som skjedde med fiskeren. Mens han er i Oldervik, ringer han til vaktstasjonsjef for å fortelle hva han finner ut. Klokken 21 er denne journalisten fortsatt i Oldervik, men de andre journalistene har møte med vaktstasjonsjef. Her diskuterer de hva som skal være hovedoppslag til neste dag, men diskusjonen er over nesten før den begynner. Også her ser vi at nyhetskriteriene synes å være del av byråkratisk rutine i redaksjonen: «Vi har vel ikke hatt et så klart oppslag på mange uker», sier en av journalistene og henviser til fiskeren som har omkommet. Via journalisten som er i Oldervik, har vaktstasjonsjef fått vite at fiskeren ringte hjem for å ta farvel før han gikk ned. Denne

er en typisk «human interest»-historie i og med berører mennesker. Den har også betydelighet fordi den rammer et stort fiskerimiljø og en hel bygd. I tillegg er historien dramatisk.

Journalistene diskuterer også hvilke andre saker de skal ha på forsiden. Her er fem saker aktuelle: Én om "Idol-Marita" som ikke ville kjøpt den nye "idol-singelen", to fotballsaker om Tromsø IL (TIL) og én om torskesaken journalisten jeg fulgte har laget. Her er saken om "Idol-Marita" den klart beste ifølge journalistene. Heller ikke her blir det diskutert hvorfor den er bra, men det antydes at det er oppsiktsvekkende at hun ikke liker singelen hun skal være med å gi ut. Dessuten er "Idol-Marita" en kjendis. De tre andre sakene blir også satt på forsiden.

Som vi ser av hvilke saker journalisten jobber med denne helga, er de fleste styrt av kilder eller vakt sjef. Journalisten har liten innflytelse over hvilke saker som skal vektlegges i lørdagens avis. Også sakene han skriver søndag er kildestyrte. Journalisten påpeker at helgene ofte blir kildestyrt: «Vi er få på jobb og må springe etter det som skjer. Vi har en liste over det som må gjøres». Dette er med på å underbygge Allerns (2001b) påstand om at redaksjonens ressurser avgjør hva som blir en nyhet. Journalisten bruker ikke nevneverdig lang tid på sakene, og rekker over mange i løpet av helgen. Han har begrenset med tid til å undersøke saker selv, og han er ansvarlig for at det skal være tilstrekkelig mange saker i mandagsavisen. Dermed må han prioritere saker som tar kortere tid. Sakene blir dermed lettere for kildene å styre. Hvis de legger til rette for at journalisten kan bruke kort tid, er det mer sannsynlig at arrangementet eller hendelsen blir dekket.

Oppsummering av case 4, del 1

Selv om vakt sjef og nyhetsredaktør i stor grad bestemmer hva journalisten skal gjøre på disse vaktene, kan han fortsatt bestemme hvordan han vil vinkle sakene. Utdanning, erfaring og bakgrunn kan påvirke dette. Men, som vi så i forrige case, synes journalistens vinkling i stor grad å være påvirket av en sosialisering gjennom avisen. Redaksjonens tabloide nyhetsformat påvirker journalistens vinkling og formuleringer. Det synes til å være tilfelle for sakene han skriver i denne casen også. Likevel virker vinklingen til å være påvirket av journalistens samfunnsinteresse. De samfunnsrelaterte sakene har flere kilder og er lengre enn underholdningssakene. Det kan tyde på at journalisten ikke bare blir styrt av formatet, men også kan påvirke ut fra egen bakgrunn.

Internettvakt

Stadig flere journalister jobber på nett. Ifølge tall fra fagbladet "Journalisten", ble det ansatt 106 nye journalister i de største nettredaksjonene fra 01.01.2005 til 31.03.2006.⁶⁷ Også "Tromsø" hiver seg på utviklingen og satser på nettstedet "itromso.no". Avisen samarbeider med avisene i Harstad Tidene-gruppen og har som mål å bli størst på nett i Nord-Norge. I landsdelen ønsker de også å konkurrere ut VG Nett i antall lesere. Nettstedene i Harstad Tidene-gruppen (HT-gruppen) har 12 000-13 000 brukere daglig og redigeringen går på rundgang mellom redaksjonene.⁶⁸

I denne delen av case 4 ønsker jeg å se hva som påvirker journalisten i arbeidet med nettsidene. Torsdag 9. mars har journalisten eneansvar for å redigere nettsidene til avisene i HT-gruppen. Selv om ansvaret går på rundgang mellom redaksjonene, hender det at avisene legger ut saker på egenhånd. Ut over dagen oppdager journalisten en sak på Harstad Tidenes nettutgave. «Rakett falt av militærbil» er tittelen. En rakett har falt av en militærbil under øvelse. Journalisten synes saken er oppsiktsvekkende fordi mange av leserne bor i kommuner med mye militærøvelser. De vil dermed føle en nærhet til saken. Journalisten bruker ordet "opsiktsvekkende", som synes å være et vanlig ord i redaksjonen når det gjelder å beskrive nyheter. Redaktøren bruker ordet når han omtaler eiendomsskatten (jmf. forrige case), vaksjefen bruker ordet når han får høre om at kommunen skal ha brukt penger på å analysere bruken av "vei" og "veg" i eiendomsannonser og en av journalistene bruker ordet i beskrivelsen av fiskeren som skal ha ringt hjem. Mye tyder på at redaksjonen har opparbeidet en byråkratisk rutine for at de skal dekke "opsiktsvekkende" historier og at journalistene er sosialisert inn i denne tankegangen. Slik jeg tolker ordet, er det ensbetydende med sensasjon.

Journalisten legger saken om raketten som falt av militærbilen som toppsak på alle nettsidene. Siden saken er såpass oppsiktsvekkende, legges den i negativ, altså hvit tekst på svart bakgrunn. Etter et kvarter viser det seg imidlertid at opplysningene fra Harstad Tidene ikke stemmer. En rakett har falt ut av en militærbil, men som planlagt del av øvelsen. Journalisten fjerner saken fra nettsidene.

Saken illustrerer et problem med fysisk avstand mellom hendelse og journalist. Når journalisten jobber for papirutgaven, omtaler han bare hendelser innenfor Tromsø kommune.

⁶⁷ «Journalisten» nr 6/2006, s. 7

⁶⁸ Harstad Tidene-gruppen omfatter «Tromsø», Harstad Tidene, Framtid i Nord og Troms Folkeblad.

Dermed er det lettere å sjekke sannhetsgehalten i tipsene. På nettutgaven favner sakene over et større geografisk område, og journalisten må oftere stole på andrehåndskilder. Journalisten kan fortsatt i noen grad påvirke det som skrives med sine subjektive preferanser, men risikoen for ikke å være grundig nok blir større. Det kan igjen påvirke journalistens troverdighet overfor leserne. Mens han jobber med nettsidene denne dagen, får han inn en pressemelding om en slepebåt som har reddet en britisk båt med motortrøbbel. Han endrer pressemeldingen noe i forhold til ordvalg, men publiserer pressemeldingen uten å signere den med eget navn.⁶⁹ «Det skal egentlig være byline når du siterer folk, men jeg gjør det ikke nå», sier han og hentyder at han ikke liker pressemeldinger.

I utvalg av saker er journalistens subjektive preferanser av større betydning. Mye av journalistens oppgaver i jobb med nettutgaven består i å legge saker fra papirutgaven ut på nett. Han redigerer også pressemeldinger eller surfer på andre sider etter gode saker.⁷⁰ Hva han skal legge ut, er opp til han selv. Hvis det skjer noe viktig må dette ut på nettet så fort som mulig. Da må journalisten skrive saken selv, enten på bakgrunn av informasjon fra politiet eller etter rapporter fra en journalist på stedet.

Bortsett fra hendelsesnyhetene, er de fleste sakene i nettutgaven skrevet av andre. Journalisten bearbeider eller publiserer dem direkte. Han har lite makt over innsamling av materiale, men desto større makt over hva han publiserer. Her bestemmer journalisten ut fra subjektive oppfatninger. Bakgrunn, oppvekst og utdanning er med å påvirke hva han synes er spennende. Journalistens rolle er lik rollen til vaktstjefen i Whites gatekeeperstudie. På spørsmål om hvilke saker han velger å publisere, svarer journalisten «det må være interessant og hva som er interessant er det full og helt jeg som bestemmer».

Nyhetsmiksen

I denne delen vil jeg først ta for meg hvilke saker som endte på forsiden av avisen 8.-14. mars. For å ytterligere innsikt i hvilke forhold som påvirker denne journalisten i valg av nyheter, vil jeg se hva nyhetsformatet gjør med nyhetsmiksen i avisen. Denne analysen har bakgrunn i Stempels (1964) innvending mot gatekeeperteorien. Stempel påpeker at redigererne i pressebyråene setter agendaen for gatekeeperne ved å foreslå en nyhetsmiks basert på en viss mengde menneskelige nyheter, krim saker, politiske saker og ulykker. I ”Tromsø” virker nyhetsmiksen til å være påvirket av nyhetsformatet. I analysen av de tidligere casene, har vi sett indikasjoner på at nyhetsformatet er med å sette agendaen for journalisten.

⁶⁹ Journalistenes signatur kalles byline.

⁷⁰ Journalisten får inn 10-40 pressemeldinger til nettsidene hver dag

På kvinnedagen, onsdag 8. mars, har avisen hovedoppslag på samfunns- og underholdningssaken «Drikker og slåss som mannfolk». Politiet ”avslører” at likestillingen i Tromsø har kommet langt på ett punkt: Kvinner slåss, krangler og drikker stadig mer enn tidligere. De andre sakene på førstesiden er «Parkeringen kunne vært gratis» (samfunn) om kommunen som betaler dyr leie for ”Lille kulturhus”, «Lokale helter i opera» (kultur/underholdning) om to damer som synger i opera, «Innsatte må vaske ansattes biler» (samfunn) om vasking i fengselet og en sportssak: «TIL kjemper mot Arsenal». Saken om parkeringen av ”lille kulturhus” er skrevet av journalisten jeg fulgte. I evalueringen av avisen på morgenmøtet samme dag, er flere av de andre journalistene opprørte over prioriteringen.⁷¹ De mener saken om ”lille kulturhus” burde vært slått opp, ikke kvinnesaken. De mener saken om kvinner som drikker og slåss som mannfolk ikke representerer noe nytt i forhold til hva vi vet fra før. I tillegg mener de at saken om ”lille kulturhus” er mer oppsiktsvekkende. Dette kan tyde på at journalistene er opptatt av det samfunnskritiske oppdraget i journalistikken. ”Lille kulturhus” belyser pengemisbruk fra kommunens side, mens kvinnesaken er en underholdningsnyhet. Vaksjefen, som står for evalueringen, mener imidlertid det var riktig å prioritere kvinnesaken siden det er kvinnedag.

Torsdag 9. mars er historien om «mirakelgutten Jonas» hovedoppslag. Dette er en ”human interst”-historie. De andre sakene er kjendissaken «Idol-Marita sliter med brannkopper», samfunnssaken «Refser politimesteren» om kvinneopptoget 8. mars, underholdningssaken «Her er vårens hårmoter» og samfunnssaken «Har ingen regler mot narkokjøring», om at folk slipper lettere unna ved kjøring i narkorus enn hvis de drikker alkohol. Evalueringen av førstesiden er at hovedsaken er bra, men at den kunne vært mer tabloid. Nettredaktøren, som står for evalueringen, mener ingressen kunne vært vinklet mer mot at gutten forteller sin historie. Ingressen som er på forsiden nevner ikke noe nytt i forhold til hva leserne vet fra før. Nettredaktøren fremhever også Idol-saken som bra. Det kan tyde på at kjendissaker og human interest-historier er noe avisen ønsker å prioritere.

Fredag 10. mars er «Åpenhjertig Årst i TV-dokumentar: ”Tøft å være pårørende”» hovedoppslag. Dette er en sak som både er rettet mot kjendisen og fotballspilleren Ole Martin Årst. I tillegg er saken ”human interest”, fordi vi kommer nært Årst som forteller sin historie. De andre sakene er underholdningssaken «Årets lekreste solbriller», og samfunnssakene

⁷¹ Se diskusjon i case 1 under ”omgangsform” i redaksjonen og i case 3 under ”Kontakt med andre journalister: morgenmøtet”

«Advarer mot billigbolig» om ungdommer som lar seg lure av leiligheter med lave innskudd og høy fellesgjeld, og «Tusen barn venter på tannregulering» om spesialistmangel i Tromsø. Den sistnevnte saken ble på morgenmøtet dagen før utpekt som mulig hovedoppslagssak, fordi den angår så mange unge (betydelighet), men vakt sjef har valgt å bruke kjendisen Ole Martin Årst i stedet. Det kan tolkes som avisen bruker Årst for å selge. Det kan også tolkes i retning av at ”human interest”-saker med menneskelig nærhet synes viktigere for avisen enn den typen samfunnsnyhet tannlegesaken presenterer.

Lørdag 11. mars har avisen en lett lørdagssak som hovedoppslag på forsiden.⁷² Dette ble gjort fordi avisen ikke hadde andre gode oppslagskandidater. «1 av 4 Tromsø-væringer medlem av treningsstudio: Trener som aldri før» er tittelen (kategorisert under underholdning). Det nest mest iøynefallende oppslaget på førstesiden er «-Sang ikke bra nok», som er ”Idol-Maritas” utsagn etter gårsdagens konkurranse (kategorisert under kjendis). Under ”Idol-Marita” finner vi en sportssak om TIL: «-Seriens beste midtbanespiller». To mindre saker får også plass på forsiden: «Jakter på spøkelser» om ei dame som tar på seg å drive ut spøkelser fra folks hus (underholdning) og «Får skryt for ny logo» om Hurtigrutens nye logo (samfunn).

Mandag 13. mars er hovedoppslaget «Oldervik i sorg etter forlis: Så Sigmund forsvinne» (”human interest”). Også denne dagen har ”Idol-Marita” plassen øverst til høyre: «Liker ikke Idol-singelen» (kjendis). Under denne saken står to TIL-saker; én om at klubben vil ha en langtidsskadd spiller og én om en TIL-spiller som spyttet på motstanderen. Underst i spalten til høyre finner vi saken «Torskeeventyr i gang» (samfunn).

Tirsdag 14. mars er hovedoppslaget «LO-leder vil fjerne Herman» (samfunn). De andre sakene på førstesiden er «Søstre lager sommershow» (kultur/underholdning), «Advokat mistet lappen» (samfunn) og «Jo Fangel funnet død: ”Jeg har grått hver dag”» (”human interest”).

Som vi ser av denne presentasjonen, virker saker som viser nærhet til mennesker (human interest) til å være viktige for avisen. Kjendiser synes også å spille en rolle i forhold til hva som kommer på forsiden. Nyhetsmiksen som blir presentert, bærer også preg av at avisen ønsker å ha saker for enhver smak på forsiden. Hvis flere finner noe de liker eller interesserer seg for, vil de lettere kunne kjøpe avisen.

I tabell 4.1 har jeg kategorisert oppslagene i fem grupper.: Human interest (forkortet hum.int), samfunn, kjendis, kultur/underholdning og sport. Den førstnevnte kategorien omfatter saker

⁷² I flere aviser og medier hersker det en oppfatning om at lesere og seere vil ha mindre kompliserte saker etter ei lang uke på jobb.

med dramatiske historier om mennesker. Flere av sakene faller inn under flere kategorier, men jeg har valgt å kategorisere dem innenfor én kategori.

Tabell 4.1: Antall saker publisert på forsiden av avisen 8.-14. mars 2006, kategorisert etter tema.

	onsd	tors	fre	lør	man	tirs	Total
Hum. Int		1			1	1/K*	3
Samfunn	3	2	2	1	1	2/K**	11
Kjendis		1	1	1	1		4 (7***)
Kultur/underholdning	1	1	1	2		1	6
Sport	1			1	2		4
Total	5	5	4	5	5	4	28

* K= Kjendis. Saken er hum.int. vinklet mot kjendis

** Saken er samfunns sak vinklet mot kjendis

*** Medregnet samf- og hum.int-sakene som er vinklet på kjendis, er antallet 7

Som vi ser av tabellen ble samfunnsnyheter mest brukt på forsiden. 11 av til sammen 28 saker som havnet på forsiden er samfunnsrelaterte. En av grunnene til at kategorien har blitt så stor, kan være at samfunns-kategorien favner bredt. Hvis vi ser nøyere på sakene i kategorien, er tre av sakene hendelsesnyheter (8.mars-tog, Hurtigrutelogo og Torskeeventyr). To av sakene er kriminalsaker ("advokat mistet lappen" og "ingen regler mot narkokjøring"), mens én av sakene utpeker seg som en typisk samfunnskritisk "gravesak", der det er brukt både skriftlige og muntlige kilder (saken om "Lille kulturhus"). I de resterende er det brukt bare muntlige kilder. Saken «Drikker og slåss som mannfolk» er kategorisert som samfunnsnyhet, men tenderer like mye til å være lett underholdning. Dette gjelder også «Advokat mistet lappen». Det ser med andre ord ut til at kjendis- og underholdningssaker er like viktige for avisen som samfunnsnyheter. Hvis jeg hadde kategorisert de to sistnevnte sakene under kjendis eller underholdning, ser vi at disse til sammen ville hatt 10 saker, mens samfunn ville hatt 9. Vi ser også at det er brukt lite ressurser på mange av sakene. Human interest-, underholdnings-, kjendis- og hendelsesnyheter krever få ressurser i form av arbeidstid. Disse dreier seg om å møte opp på pressekonferanser eller arrangement, og/eller om å få folk til å fortelle sin historie. Samfunnskritiske "gravesaker" krever ofte mer ressurser fordi man må sjekke flere skriftlige og muntlige kilder, og blir ofte nedprioritert. Dette ser vi en tendens til på landsbasis. Antall kandidater til årets gravepris for norske journalister, SKUP-prisen, synker

fra år til år. I 2004 ble det registrert 58 kandidater, året etter 56, mens årets jury mottok 39 kandidater.⁷³ De fleste innsendte bidragene er fra ressurssterke aviser og lokalavisene er sterkt underrepresentert.

At avisen har én eller to samfunnsnyheter på førstesiden hver dag, understreker redaktørens utsagn om at samfunnsstoff er viktig. Av de 11 samfunnssakene avisen har på forsiden, har journalisten skrevet 3, hvorav én er hovedoppslag («LO-lederen vil fjerne Herman») og den andre ble vurdert som hovedoppslag (saken om "Lille kulturhus"). To av sakene journalisten skrev ble med andre ord sett på som svært viktige nyheter for avisen. Hvis vi tar med i betraktningen at journalisten hadde internettvakt to av dagene og dermed ikke publiserte i papirutgaven, er dette en høy andel av sakene journalisten skrev.⁷⁴

Det kan se ut som journalisten velger å skrive samfunnsnyheter fordi disse lettere havner på forsiden. Dette kan være et resultat av personlige karrieremotiv hos journalisten. Samtidig peker analysen i casene i retning av at samfunnsinteressen hos journalisten har stor innvikning på valg av saker. Han velger samfunnsrelaterte saker fordi han er opptatt av at kritiske forhold ved samfunnet skal belyses. Journalistens oppvekst, utdanning og yrkesmessige bakgrunn påvirker hvilke saker han velger. Det kan også hende at avisen blir påvirket av journalisten. Fordi journalisten skriver gode samfunnsnyheter, velger avisen å trykke dem på forsiden. På spørsmål om han mener han får gjennomslag for sine saker, svarer journalisten: «Jeg føler at jeg ofte får jobbe med det stoffet jeg lanserer og jeg er ikke misfornøyd med den plassen jeg får».

Dette kan tyde på at journalistens subjektive preferanser påvirker i stor grad. Samtidig er samfunnsnyhetene avisens bidrag til samfunnsdebatten, noe redaktøren også fremhever som viktig. Dermed kan det se ut som påvirkningen er gjensidig. Avisens prioriteringer synes å bety like mye som journalistens i dette tilfellet.

Hvilke saker blir hovedoppslag

I tabell 4.2 har jeg klassifisert hvilke saker som ender som hovedoppslag. Kategoriene er de samme som i tabell 4.1.

⁷³ Tall fra fagbladet «Journalisten», nr. 6/2006, s. 15

⁷⁴ Selv om sammenligningsgrunnlaget er lite.

Tabell 4.2: Hovedoppslag fordelt etter kategori

Onsd	tors	fre	lør	man	tir
S/U	HI	HI/K	U	HI	S/K

S=samfunn, U=Kultur/underholdning, HI= Human Interest, K=Kjendis

Som vi ser er tre av sakene human interest-saker. Dette gjelder sakene om "mirakelgutten", fotballspiller Årst som snakker ut om å være pårørende og fiskeren som omkom. Samfunnsnyhetene som får hovedoppslag er enten underholdningsnyhet eller med utgangspunkt i en kjendis (Herman Kristoffersen). Selv om en ukes hovedoppslag er lite egnet til å trekke konklusjoner over de store linjene i avisen, ser vi en tendens til hvilke saker avisen ønsker å prioritere. Underholdning, kjendiser og human interest-saker dominerer. Som vi har sett tar slike typer saker kort tid å lage. De er ofte basert på én kilde og hans/hennes uttalelser. Journalister som ikke skriver saker avisen prioriterer, får mindre plass til sine saker. Dette er noe journalisten også poengterer på spørsmål om den tabloide profilen passer til alle journalistene i avisa.

«Vi har nok andre krasjer, sånn i forhold til at den enkeltes kompetanse ikke blir utnyttet godt nok. (...) Vi har vel en av de beste kulturanmelderne i landet sittende i avisa. Han får en god del plass, men ikke god nok spør du meg. Dette går på prioriteringer. Noen ganger mener jeg at vidtgripende saker får for liten plass og blir utkonkurrert av de mer "lettebente "sakene».

Det ser ikke ut til at avisen vektlegging av underholdning, kjendiser og human interest-saker, påvirker journalistens valg av saker i særlig grad. Journalisten skrev ingen human interest-saker i undersøkelsesuken. Det virker til at journalisten prioriterer samfunnssaker uansett. Dette kan ha sammenheng med journalistens samfunnsengasjement, som igjen er påvirket av hans oppvekst og bakgrunn.

Hva synes å ha mest innvirkning på journalisten?

Ved å ta utgangspunkt i ulike case har jeg sett hva som påvirker journalisten i valg av nyheter. For å finne ut av hva som har mest innvirkning på journalisten, har jeg analysert hvordan nyhetsformat, nyhetskriterier og subjektive preferanser synes å ha innvirkning i casene. I denne delen skal jeg oppsummere funnene fra de ulike casene.

I den første casen, om ”mirakelgutten Jonas”, så vi hvilke nyhetskriterier som står sterkt i avisen. Personifisering, sensasjon og betydelighet (i form av nærhet og antall personer som blir rammet) er vesentlige kriterier. Hvis saken i tillegg har drama, følelser og menneskelig nærhet blir den ansett som veldig god. Måten saken presenteres på, altså nyhetsformatet, er markedsorientert. Store bilder og titler, faktabokser, sitater og den lett lesbare teksten gjør at den er godt salgbar. Det virker som redaksjonen har opparbeidet en byråkratisk rutine på at slike saker skal prioriteres. Denne rutinen er et resultat av konkurranse med ”Nordlys”, intern konkurranse, omgangsform, forhold mellom eldre og yngre journalister, profesjonalisering og nyhetsformatet.

I den andre casen, om LO-lederen og ordføreren, var målet å finne ut hvorvidt journalisten blir påvirket av nyhetskriteriene (som oppstår som følge av byråkratiske rutiner) og nyhetsformatet. I denne saken ser vi flere nyhetskriterier som synes viktige for redaksjonen: konflikt, negativisme og eliteperspektiv i tillegg til vinkling mot kjendis. At journalisten vektlegger disse kriteriene kan tyde på at han gjennom å være i redaksjonen er sosialisert inn i en markedsorientert oppfatning av hva som er en nyhet. Denne sosialiseringen er påvirket av nyhetsformatet i avisen. At journalisten ikke har profesjonsutdanning bidrar til å underbygge denne påstanden. Det som imidlertid veier tungt i retning av at nyhetsoppfatningen er bestemt av journalisten selv, er journalistens bakgrunn og oppvekst. Journalisten skriver nærmest utelukkende samfunnsrelaterte saker. Det kan ha bakgrunn i hans oppvekst i en samfunnsinteressert familie, i hans utdanning innen statsvitenskap eller hans bakgrunn som kommune- og studentpolitiker. Ut fra drøftingene i denne casen kom jeg frem til at subjektive forhold synes å ha større innvirkning enn nyhetsformatet og nyhetskriteriene i redaksjonen når journalisten velger saker. Når det derimot gjelder vinkling av saker, ser nyhetsformatet ut til å ha en større innvirkning enn journalistens subjektive preferanser.

I case tre så vi hvordan journalisten jobber med en sak gjennom ulike faser. Funnene her tyder på at journalisten i valg av saker er mest påvirket av subjektive preferanser som oppvekst og samfunnsinteresse. Dette veier også tungt i forhold til valg av kilder og spørsmål til dem. Nyhetskriteriene i redaksjonen synes også å ha en viss innvirkning.

I den fjerde casen så vi hvordan journalistens vakter påvirker ham. Når han har vakter der få er på jobb, som helg og kveld, er han i mye større grad påvirket av andre i valg av nyheter. Her bestemmer nyhetsredaktør og vaksjef mye, men kildene får også større makt. Helgevaktene er spesielt kildestyrt. Likevel synes journalistens samfunnsinteresse også her å

påvirke ham i stor grad, noe vi kan se fordi de samfunnsrelaterte sakene er lengre og har flere kilder enn underholdningssakene han blir pålagt å skrive.

Når journalisten har internettvakt, har bakgrunnen hans betydning for hvilke saker han velger å publisere. Subjektive preferanser er viktig, men journalisten har utfordringer når det gjelder avstand mellom hendelse og journalist, og egen troverdighet overfor leseren. Nyhetskriterier og nyhetsformat virker inn i mindre grad.

Til slutt så vi hvorvidt nyhetsmiksen påvirker hvilke saker journalisten velger. Samfunns- og kjendis-, kultur- og underholdningssaker kom oftest på forsiden av avisen, mens human interest-saker oftest var hovedoppslag. I uken jeg undersøkte journalisten, hadde han tre samfunnssaker på forsiden av avisen, hvorav én var hovedoppslag og én ble vurdert som det. Tatt i betraktning at journalisten hadde internettvakt to av dagene jeg undersøkte, er dette en høy andel. Det kan tyde på at journalisten lett får gjennomslag for sine saker. Det kan også hentyde at journalisten er påvirket av nyhetskriterier i avisen, og at han skriver samfunnssaker for at hans saker skal bli hovedoppslag. Som vi så i case 2 virker det imidlertid som journalistens valg av saker har bakgrunn i hans samfunninteresse. At avisen legger stadig større vekt på underholdnings-, kjendis- og human interest-saker, ser ikke ut til å ha innvirkning på journalistens valg av saker.

Kapittel 5: Konklusjon

I denne oppgaven har jeg tatt utgangspunkt i problemstillingen *Hva påvirker journalisten i valg av nyheter? Er det nyhetskriterier, nyhetsformat eller subjektive preferanser?*

I valg av saker, synes journalistens subjektive preferanser å ha størst innvirkning. I vinkling synes nyhetsformatet å påvirke mest.

Journalistens samfunnsinteresse, som har opprinnelse både i hans oppvekst og bakgrunn som student og politiker, har stor påvirkning. Fordi journalisten ikke har profesjonsutdanning, synes det som han har gjennomgått en sosialisering gjennom redaksjonen og sånn sett påvirkes av redaksjonens nyhetskriterier. Denne påvirkningen synes imidlertid ikke å være så stor som journalistens sosialisering gjennom bakgrunn, altså tidligere yrke, oppvekst og utdanning. Nyhetsformatet ser ikke ut til å påvirke journalisten i særlig grad når det gjelder valg av nyheter. Derimot synes nyhetsformatet å påvirke hvilke nyhetskriterier avisen vektlegger. Dette kan igjen påvirke journalistens valg av saker, men i casene jeg analyserte så jeg ingen tydelige spor av dette.

Nyhetsformatet så imidlertid ut til å påvirke *hvordan* journalisten vinkler sakene. Også nyhetskriteriene avisen vektlegger synes å påvirke hvordan han vinkler. Journalisten ser ut til å ha tilegnet seg hvordan nyheter skrives gjennom sosialisering i redaksjonen, ikke gjennom utdanning. Dermed er vinkling og språkvalg påvirket av praksis i redaksjonen.

White (1950) konkluderte om at nyhetsformidlingen er fullstendig basert på gatekeeperens opplevelser, holdninger og forventninger. Gatekeeperen bestemmer hva som får komme på trykk i avisen. Selv om studien har blitt kritisert fra flere hold i ettertid, peker den på et forhold ved nyhetsformidlingen som også synes vesentlig i dag. Likevel viser casestudien jeg gjennomførte i Bladet Tromsø at flere forhold virker inn på journalisten. Selv om subjektive preferanser synes å ha størst betydning i valg av saker, er ikke journalisten upåvirket av hvilke nyhetskriterier og hvilket nyhetsformat avisen vektlegger. At journalistens subjektive preferanser har stor innvirkning på valg av nyheter, trenger heller ikke å bety at han vil fremme sine personlige preferanser i sakene. Hos journalisten jeg undersøkte, virket troverdighet overfor leseren og ønsket om å få frem flere sider ved en sak å være mer fremtredende. Dette kan imidlertid variere fra journalist til journalist.

Funnene i oppgaven er basert på studiene av én bestemt journalist og redaksjonen i én bestemt avis. Undersøkelser av andre journalister og redaksjoner vil kunne gi andre svar. I hvor stor grad de subjektive preferansene har innvirkning på journalisten og hvilke andre forhold som kan påvirke ham, er uansett noe man som leser bør ha i bakhodet. Jeg hører ofte folk som sier ”men jeg har jo lest det i avisen”. Da lurer jeg alltid på hvilken avis og hvilken journalist som har skrevet saken. Dette påvirker i hvert fall hvordan jeg oppfatter nyhetene. En mulig fremtidig studie kan derfor være å se hvilke vurderinger folk legger til grunn når de bruker medier. Altså om det som står i mediene oppfattes som en objektiv sannhet hos store deler av befolkningen, og hvilke følger dette eventuelt har.

Are Kalvø kan derfor få det siste ordet i denne oppgaven. Han beskriver sitt første møte med NRK-kantinen på Marienlyst på følgende måte:

«...Når helsereportarane røyker og det viser seg at den troverdige stemmen frå NRK Dagsnytt egentlig er ein 24-årig jypling i shorts».⁷⁵

⁷⁵ Sitatet er skrevet på den ene veggen i kantina til radiohuset på Marienlyst og referert fritt fra egen hukommelse.

Litteratur

Allern, Sigurd (2001): «Kildene og mediemakten». I Martin Eide (red). *Til Dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo, Gyldendal akademisk 2001.

Allern, Sigurd (2001b): *Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser*. Kristiansand, Høyskoleforlaget 2001b

Allern, Sigurd (1997): *Når kildene byr opp til dans. Søkelys på PR-byråene og journalistikken*. Oslo, Pax forlag.

Allern, Sigurd (1996): *Kildenes makt. Ytringsfrihetens politiske økonomi*. Pax forlag A/S

Aardal, Bernt og Frode Berglund (2004): «Valgdeltakelse, partitilknytning og stemmegivning», i Aardal, Krogstad og Narud (red.): *I valgkampens hete*, Universitetsforlaget 2004

Arksey, Hillary og Peter Knight: *Interviewing for social scientists: an introductory resource with examples*. London, Sage 1999

Bjørnsen, Gunn, Rune Ottosen og Jan Fredrik Hovden: «Slik er fremtidens journalister». Kronikk i Aftenposten, publisert på aftenposten.no 19. desember 2005.
Tilgjengelig på url: <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article1181374.ece>

Bourdieu, Pierre (1996): *Om fjernsynet*. Oslo: Pax forlag

Donohue, George A., Philip J. Tichenor og Clarice N. Olien (1972): «Gatekeeping: Mass Media Systems and Information control». I: F. Gerald Kline og Philip J. Tichenor (red.): *Current Perspectives in Mass Communication Research*. Sage Annual Reviews of Communication and Reserarch, Vol 1, 1972.

Eide, Martin (1992): *Nyhetens interesse: nyhetsjournalistikk mellom tekst og kontekst*. Oslo, Universitetsforlaget.

Flaa, Paul, Dag Hofoss, Finn Holmer Hoven og Rolf Rønning (1973): *Innføring i organisasjonsteori*. Universitetsforlaget

Galtung, Johan og Mari Holboe Ruge (1965): «The Structure of Foreign News. The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers». I: *Journal of Peace Research*, nr. 2, 1965.

Gieber, W. (1964): «News Is What Newspapermen Make It». I: L.A Dezter og D.Manning White: *People, Society and Mass Communications*. New York. Free Press.

Giddens, Anthony (1984): *The construction of Society: outline of the theory of constructuration*. Cambridge: Polity Press

Hagen, Lutz (1994): *Informationsqualität von Nachrichten*. Opladen.

Huges, Helen MacGill (1940): *News and the Human Interest Story*. Chicago: University of Chicago Press.

Høyer, Sverre (2001): «Teknologiens og økonomiens plass i pressehistorien», foredrag til Norsk Pressehistorisk forening 12. februar 2001. Tilgjengelig på:
http://www.pressehistorisk.no/ny_side_34.htm

Hågvar, Yngve Benestad (2003): *Hele folkets diskurs. En kritisk analyse av den gode VG-sak*. Norsk sakprosa, Blindern. Lobo Media AS

Kepplinger, Hans Mathias (1989): «Theorien der Nachrichtenauswahl als Theorien der Realität». I: *Aus Politik und Zeitgeschichte. Band 15/1989*.

Krug, Steve (2000): *Don't make me think!: A common sense approach to web usability*. Indianapolis, Ind: New riders publishing,.

Lewin, Kurt (1943): «Psychological Ecology», i Lewin (1951): *Field Theory in Social Science*, Harper, New York

McManus, J.H (1994): *Market-driven journalism: Let the citizen beware?* Thousand Oaks, Calif.:Sage

Ottosen, Rune (2004): *I journalistikkens grenseland. Journalistrollen mellom marked og idealer*. Ij-forlaget.

Park, Robert E. (1925): «The Natural History of the Newspaper». I: R.E. Park m.fl (red.), *The City*, Chicago, University of Chicago Press, s. 80-98.

Schatzman, Leonard og Anselm Strauss (1973): *Field Research. Strategies for a Natural Sociology*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall

Schudson, Michael (2005): «Four Approaches to the Sociology of News». I James Curran og Michael Gurevitch: *Mass Media and Society*, 4. edition, Oxford University Press, New York

Seale, Clive (1999): *The Quality of Qualitative Research*. London: Sage Publications Ltd.

Selznick, Philip (1957): *Leadership in Administration*, (Original tittel). Norsk utgave: *Lederskap*, Tano Aschehoug 1997

Slaatta, Tore (1999): «Medier, makt og demokrati». Makt- og demokratiutredningens rapportserie, Rapport 6, mai 1999. Tilgjengelig på:
<http://www.sv.uio.no/mutr/publikasjoner/rapp1999/rapp6.html>

Stempel, Gudion (1964): «How Newspapers Use the Associated Press Afternoon A-Wire». I: *Journalism Quarterly*, 41:380-384

Thagaard, Tove (2003): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*, Bergen: Fagbokforlaget, 2.utgave.

Torgersen, Ulf (1972): *Profesjonssosiologi*. Oslo, Universitetsforlaget.

Vaage, Odd Frank: *Norsk mediebarometer 2005*. Statistisk sentralbyrå, Oslo-Kongsvinger 2005. Tilgjengelig på Statistisk Sentralbyrås nettsider:
<http://www.ssb.no/emner/07/02/30/medie/>

Weber, Max (1921, 1946): «Politics as a Vocation». I: H. Gerth og C.W. Mills (red.), *From Max Weber: Essays in Sociology*, New York: Oxford University Press, s. 77-128

Weber, S (1995): *Nachrichtenkonstruktion im Boulevardmedium: Die Wirklichkeit der «Kronen Zeitung»*. Vienna: Passagen Verlag

White, David Manning (1950): «The Gatekeeper: A Case Study in the Selection of News», *Journalism Quarterly* 27 (1950)

Whitney, D. Charles og Lee B. Becker (1982): «Keeping the Gates» for Gatekeepers: The Effects of Wire News». I: *Journalism Quarterly*, vol 59, 1982, s. 60-65

Østbye, Helge (red.) (2002), Knut Helland, Karl Knapskog og Leif Ove Larsen: *Metodebok for mediefag. 2. utgave*. Fagbokforlaget

Østlyngen, Trine og Turid Øvrebø (1998): *Journalistikk – Metode og fag*. Ad Notam Gyldendal, 1. opplag .

Østerud, Øyvind, Fredrik Engelstad og Per Selle (2003): *Makten og demokratiet. En sluttbok fra Makt- og demokratiutredningen*. Gyldendal Norsk Forlag AS, 1. utgave, 2. opplag.

Offentlige rapporter:

NOU 2003:19: «Makt og demokrati». Sluttrapport fra Makt- og demokratiutredningen. Statens forvaltningstjeneste, Informasjonsforvaltning. Oslo 2003. Finnes i pdf-format på <http://www.odin.no/filarkiv/207783/NOU0303019-TS.pdf>

Artikler:

«Mirakelgutten Jonas (8)». Bladet Tromsø, torsdag 9. mars 2006, s. 1, 10 og 11

«LO-lederen vil fjerne Herman». Bladet Tromsø, tirsdag 14.mars 2006, s. 1, 4 og 5

«Parkeringen kunne vært gratis». Bladet Tromsø, onsdag 8.mars 2006, s.1, 8 og 9

Jeg har også brukt andre artikler fra Bladet Tromsø i uken 8.-14. mars 2006.

«Jobb-boom på nett», fagbladet «Journalisten», nr 6/2006, 31. mars 2006, s. 7

«Færre priskandidater i år», om antall innsendte bidrag til SKUP-prisen. Hentet fra fagbladet «Journalisten», nr. 6/2006, 31.mars 2006, s.15

«10 grunner til å stemme Høyre». Hentet fra www.hoyre.no
<http://www.hoyre.no/Saker/Artikkel/2005/1124721727.77>

«-Ikke mulig å samarbeide med Ap og SV» artikkel i LO-Aktuelt, publisert på www.frifagbevegelse.no, 8. mars 2006.
<http://www.frifagbevegelse.no/loaktuelt/article1988309.ece>

«Siste bastion mot FrP». Intervju med professor i statsvitenskap, Tor Bjørklund. Fra LOs magasin "LO-Aktuelt", 29.03.06:
http://www.aktuell.no/dt_singlearticle.asp?gid=1&aid=&tid=&amid=12532&gl=x

«Norske journalister ser rødt». Hentet fra mediekanalene "Propaganda". Publisert 04.04.05:
<http://www.propaganda-as.no/php/art.php?id=211524>

Lover:

Grunnloven: Fra lovdata.no:
<http://www.lovdata.no/cgi-wift/wiftldsok?base=nl&dep=alle&kort%2Ctitt=Grunnloven>

Straffeloven: Fra lovdata.no : <http://www.lovdata.no/all/tl-19020522-010-027.html#247>

Andre kilder:

PFUs vedtekter. Hentet fra Norsk presseforbunds internettsider:
[http://www.presse.no/Vedtekter%20PFU.asp#VEDTEKTER FOR PRESSENS FAGLIGE UTVALG](http://www.presse.no/Vedtekter%20PFU.asp#VEDTEKTER%20FOR%20PRESSENS%20FAGLIGE%20UTVALG)

Opplagstall norske aviser, hentet fra Mediebedriftenes Landsforening
<http://www.mediebedriftene.no/novus/upload/file/avis/netto%20opplag%202005ny.pdf>

Vedlegg:

Kvalitativt intervju med journalist.

Her er malen for spørsmålene jeg stilte i dybdeintervjuet med journalisten. Noen av spørsmålene ble ikke stilt fordi journalisten svarte automatisk på dem gjennom et annet spørsmål. Jeg la også til noen oppfølgingsspørsmål underveis.

Personlige motiver

- Fortell litt om deg selv. Når begynte du som journalist, hvor lenge har du jobbet her?
- Hvorfor jobber du som journalist?
- Hva er viktig for deg i hverdagen som journalist?
- Føler du at jobben du gjør er nyttig for samfunnet?
- Er du med på å sette dagsorden i byen?
- Hva føler du forventes av deg?
- Hva tenker du når saken din blir hovedoppslag?
- Hvor viktig er dette for deg?

Kilder

- Hvordan jobber du med å finne saker?
- Hvem bestemmer mest over hva du skal jobbe med? (Og: hvem andre enn deg bestemmer)
- Hvilke typer saker liker du å jobbe med?
- Hva er en god sak og hvorfor?
- Hva tenker du på når du skal vinkle en sak?
- (Hvordan skiller du ut det som er interessant?)
- I hvor stor grad er du med på å prege nyhetene i avisa? (På hvilken måte preger du nyhetene?)
- Hva er viktig i valg av kilder?
- Hvilke kilder jobber du oftest med?
- Hvor mange kilder bruker du i en sak?
- Hvilke politikere er det lettest å henvende seg til som journalist? (Hvilke partier er disse fra)
- Hvilke partier er det lettest å henvende seg til? Hvorfor?
- Refererer dere oftest til disse partiene?
- Føler du at ditt partivalg virker inn på sakene?
- Hva med din bakgrunn i formannskapet?

Om avisa

- Hva slags profil har avisen i forhold til Nordlys?
- Hvorfor jobber du for Tromsø og ikke Nordlys?
- Hvordan virker avisens profil inn på sakene du skriver?
- Hvem har mest innflytelse over hva som blir nyheter i avisa?
- Hvordan synes du arbeidsmiljøet i avisa er?
- Hva dreier diskusjonene seg om?
- Hvilken betydning har avisas eierskap?
- Hvordan tror du det mannsdominerte miljøet virker inn?

VVP/PFU

- Hvordan lærte du om Vær Varsom-plakaten? (gjennom utdanning, utdelt første dag på jobb e.l)
- Hvordan forholder du deg til VVP?
- Føler du PFU har stor troverdighet? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvilket forhold har du til PFU?
- Hvordan ser avisen på det hvis du/dere blir felt av PFU?
- Tenker du på at du kan bli felt av dem i hverdagen?